

Küresel Perspektif

Şubat 2026 / 7. Sayı

Editörler: K. Betül Sınay & Efe Pamukcuoğlu

Tasarım: Kaan B. Özdelice

Bölgesel Bütünleşik Bir Güvenlik,
Haklar ve Ekonomi Sistemi Olmadan
Egemenlik Korunabilir mi?

Dr. Gulshan Y. Sağlam

AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenlemesi
İklimi Korumayı mı Yoksa
Ticareti Yeniden Şekillendirmeyi mi Amaçlıyor?

Seyran Duman

Audience Costs & Leader Culpability
in the Russia-Ukraine Conflict

Ayşem Köymen

Çin'in Tayvan'a Yönelik Askerî Güç Tatbikatları:
Teknoloji, Caydırıcılık ve Operasyonel Etkinlik

Merve Güllü Göktaş

Türkiye'nin Siber Egemenlik Kapasitesi

Duygu Eceryıldız

Analysis of the Laos-China Railway
Through the Lens of Gongsheng Theory

Ahmet Çağrı Soylu

Goeconomics of Russian Foreign Policy:
Nuclear Energy and Beyond

Alper Can Mivcan

ISSN 0378-3855

9 770378 385009

DPE Başkanı - FPI President

Büyükelçi (E) Hüseyin Diriöz

DPE Akademik Kurul Başkanı - FPI Academic Board President

Prof. Dr. Tarık Oğuzlu

DPE Koordinatörü - FPI Coordinator

Cem Tuna Aksu

Editörler - Editors

Kamile Betül Sınav

Efe Pamukcuoğlu

Tasarım - Design

Kaan Barış Özdelice

- 01** Bölgesel Bütünleşik Bir Güvenlik, Haklar ve Ekonomi Sistemi Olmadan Egemenlik Korunabilir mi?
Dr. Gulshan Y. Sağlam / PhD, Beirut Arab University
- 05** Lozan'dan Kabotaja: Erken Cumhuriyet Dönemi Deniz Egemenliği Algısı (1923–1938)
Naime Battal / PhD, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
- 14** Türkiye'nin Siber Egemenlik Kapasitesi
Duygu Eceryıldız / PhD, Bursa Teknik Üniversitesi
- 34** The Case of Palantir Technologies and Corporate Political Power
Alperen Gaygısız / MSc, University of Amsterdam
- 38** Democratic vs. Autocratic Leaders and the Weight of War: Audience Costs and Leader Culpability in the Russia–Ukraine Conflict
Ayşem Köymen / MSc, University of Cologne
- 53** Democratic Erosion in Low-Attention Societies: Global Political Consequences
Emek Deniz Vujic / MA, Dublin City University
- 60** Geoeconomics of Russian Foreign Policy: Nuclear Energy and Beyond
Alper Can Mivcan / MSc, London School of Economics
- 71** AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenlemesi İklimi Korumayı mı, Yoksa Ticareti Yeniden Şekillendirmeyi mi Amaçlıyor?
Seyran Duman / PhD, İstanbul Üniversitesi
- 80** Analysis of the Laos–China Railway Through the Lens of Gongsheng Theory
Ahmet Çağrı Soylu / MA, Fudan University
- 90** Çin'in Tayvan'a Yönelik Askerî Güç Tatbikatları: Teknoloji, Caydırıcılık ve Operasyonel Etkinlik
Merve Güllü Gökteş / MA, Akdeniz Üniversitesi
- 100** Soğuk Savaş Döneminde Latin Amerika'da Komünist Faaliyetler
Ece Yüksel / PhD, Yeditepe Üniversitesi
- 116** 11 Eylül Öncesi ABD Dış Politikasında Terör Algısı: Clinton Dönemi
Necla Diyar / BA, Marmara Üniversitesi
- 122** Sudan: İstikrarsızlığın Pençesinde İnsani Kriz
Suna Abuzaroğlu / MA, University of Bologna

Bölgesel Bütünleşik Bir Güvenlik, Haklar ve Ekonomi Sistemi Olmadan Egemenlik Korunabilir mi?

Dr. Gulshan Y. Sağlam

Arap–İslam dünyasında bütünleşik bir bölgesel sistemin yokluğu, yalnızca geçici bir kurumsal aksaklık ya da dönemsel bir siyasi yetersizlik olarak ele alınamaz. Bu durum, bölgenin kırılğanlığını yeniden üreten ve onu, daha örgütlü ve mevcut boşlukları kendi çıkarları doğrultusunda değerlendirme kapasitesine sahip aktörlerin müdahalesine açık hâle getiren yapısal bir sorun olarak değerlendirilmelidir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında şekillenen uluslararası sistem, egemenlik, insan hakları ve kolektif güvenlik ilkeleri etrafında kapsamlı bir hukuki söylem üretmiş olsa da, bu söylemin uygulamada büyük ölçüde güç dengelerine tabi olduğu yönünde güçlü bir literatür bulunmaktadır (Krasner, 1999; Mearsheimer, 2001). Kuralların seçici biçimde uygulanması ve güçlü aktörlerin çıkarlarıyla çatıştığında askıya alınabilmesi, özellikle bölgesel bütünleşmeden yoksun alanlarda egemenliğin fiilî olarak aşınmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, Arap–İslam bölgesinin güvenliğinin, halklarının haklarının ve ekonomik kaynaklarının yalnızca yapısal olarak dengesiz bir uluslararası sisteme bırakılması, askeri tehditlerle sınırlı olmayan, uzun vadeli stratejik riskler doğurmaktadır.

Bölgesel düzeyde kurumsal bir boşluğun varlığı, İsrail’in zaman içerisinde güvenlik, enerji ve ekonomi alanlarında bölgesel dengeleri etkileyebilen bir aktöre dönüşmesini kolaylaştırmıştır. Bu durum, çoğu zaman İsrail’in içsel kapasitesiyle açıklansa da, literatürde giderek artan biçimde, çevresel faktörlerin ve bölgesel parçalanmışlığın bu dönüşümde belirleyici olduğu vurgulanmaktadır (Buzan & Wæver, 2003). Arap–İslam dünyasının demografik, coğrafi ve ekonomik ağırlığını kurumsal bir güce dönüştürecek kolektif bir çerçeveden yoksun olması, Doğu Akdeniz gibi stratejik alanlarda bölge dışı veya sınırlı sayıda aktörün belirleyici olmasına zemin hazırlamıştır. İsrail’in Yunanistan ve Güney Kıbrıs ile enerji ve deniz yetki alanlarına ilişkin geliştirdiği iş birlikleri, bu bağlamda yalnızca ikili ya da teknik anlaşmalar olarak değil, bölgesel güç mimarisinin Arap aktörlerin kurumsal yokluğunda yeniden şekillenmesi olarak da okunabilir (Tagliapietra, 2019). Bu süreçte doğal kaynaklar, egemenliği pekiştiren unsurlar olmaktan ziyade, bölgesel güç dengelerini yeniden düzenleyen araçlar hâline gelmektedir.

Bu tartışmaların gölgesinde, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump tarafından gündeme getirilen ve Gazze bağlamında önerilen bir “Barış Konseyi” oluşturulması fikri, mevcut küresel yönetim mimarisindeki boşluk algısının siyasal bir yansıması olarak

değerlendirilebilir. Ancak böyle bir girişim, Birleşmiş Milletler sistemine alternatif bir yapı üretme iddiası taşısa da, meşruiyet ve tarafsızlık açısından ciddi sorular doğurmaktadır. Özellikle uluslararası hukuk bağlamında hakkında savaş suçları iddiaları bulunan İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun böyle bir mekanizmada yer alması ihtimali, barış söylemi ile hukuki sorumluluk arasındaki çelişkiyi derinleştirmektedir. Ayrıca davet edilen tüm devletlerin katılım göstermemesi, bu tür platformların evrensel ve bağlayıcı bir sistem üretme kapasitesini sınırlamaktadır.

İnsan hakları alanında Arap deneyimi, normatif çerçevenin varlığı ile uygulama kapasitesi arasındaki kopukluğu açık biçimde ortaya koymaktadır. Arap İnsan Hakları Şartı'nın kabulü ve Arap İnsan Hakları Mahkemesi'nin kurulması, normatif açıdan önemli adımlar olmakla birlikte, bireylerin doğrudan başvuru hakkının bulunmaması ve bağlayıcı yaptırım mekanizmalarının eksikliği, bu yapının etkisini ciddi biçimde sınırlamaktadır (Alston & Goodman, 2013). Bu durum, insan haklarının bölgesel düzeyde, ihlalleri önleyici ve caydırıcı bir işlev görmekten ziyade, çoğu zaman söylemsel bir çerçevede kalmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, bireyler ve topluluklar, ihlaller karşısında başvurabilecekleri etkili bir bölgesel hukuki koruma mekanizmasından yoksun kalmaktadır.

Bu yapısal zayıflık, Gazze'de yaşanan gelişmeler sırasında özellikle görünür hâle gelmiştir. Uluslararası insancıl hukuk ve Cenevre Sözleşmeleri kapsamında açık ihlal teşkil eden kitlesel sivil kayıplar, zorla yerinden etmeler ve sivil altyapının yaygın biçimde tahribi, uluslararası toplumun yoğun gözlemi altında gerçekleşmiştir. Buna rağmen, uluslararası insan hakları ve ceza adaleti mekanizmalarının sınırlı ve gecikmeli tepkileri, küresel düzeyde hukukun uygulanmasının siyasal faktörlerden bağımsız olmadığını bir kez daha ortaya koymuştur (Cassese, 2005). Bu durum, bölgesel düzeyde kolektif hareket edebilen, ihlalleri sistematik biçimde uluslararasılaştırabilen ve hukuki-siyasal maliyet üretebilen bir Arap-İslam insan hakları sisteminin yokluğunun sonuçlarını açık biçimde göstermektedir.

Karşılaştırmalı bölgesel deneyimler, bu tür bir yapılanmanın ne imkânsız ne de teorik olarak sorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. Afrika Birliği'nin, darbeler ve anayasal düzenin ihlali karşısında geliştirdiği kurumsal refleksler, sınırlı kapasitelere rağmen egemenliğin kolektif mekanizmalar yoluyla korunabileceğini göstermektedir (Murithi, 2009). Benzer biçimde Avrupa Birliği de, tarihsel olarak güvenlik, ekonomi ve insan hakları alanlarını bütüncül bir çerçevede ele almanın, dış müdahalelere karşı yapısal dayanıklılık sağladığı varsayımı üzerine inşa edilmiştir (Moravcsik, 2002).

Güvenlik alanında bölgesel bir savunma mimarisinin yokluğu, yalnızca siyasi anlaşmazlıkların sonucu değil, aynı zamanda bölgedeki güç asimetrilerinin kalıcı hâle gelmesine katkı sunan bir faktördür. İkili iş birlikleri ve dış ittifaklar, kısa vadeli kazanımlar sağlayabilse de, bölgesel çıkarların sürdürülebilir biçimde korunmasını garanti etmemektedir. Bu nedenle bölgesel bir güvenlik çerçevesinin inşası, çatışmayı teşvik eden bir militarizasyon olarak değil, caydırıcılık ve istikrar üretmeyi amaçlayan kurumsal bir düzenleme olarak değerlendirilmelidir (Walt, 1987). Ekonomik alanda da benzer bir tablo söz konusudur. Ekonominin güvenlik ve hak boyutlarından ayrıştırılması, enerji projeleri ve ticaret yollarının bölge ülkeleri aleyhine yeniden yapılandırılmasına zemin hazırlamış; bölgesel bir pazar ve ortak müzakere kapasitesinin yokluğu, doğal zenginliklerin egemenlik ve nüfuz kaynağına dönüşmesini engellemiştir.

Uluslararası hukuk perspektifinden bakıldığında, bağımsız ve bütünsel bir Arap-İslam bölgesel sisteminin kurulmasını engelleyen herhangi bir normatif yasak bulunmamaktadır. Aksine bu tür bir yapılanma, egemenlik ilkesinin ve devletlerin kolektif örgütlenme özgürlüğünün doğal bir uzantısı olarak değerlendirilebilir (Shaw, 2017). Temel sorun, mevcut bölgesel örgütlerin söylem ve deklarasyon düzeyinde kalması; bağlayıcı yetkilere ve işlevsel mekanizmalara sahip yapılara dönüşmemesidir. Dolayısıyla mesele, tekil aktörlerin gücünden ziyade, çokluğu güce, kaynakları nüfuza ve hakları caydırıcılığın bir unsuruna dönüştürebilecek örgütlü bir bölgesel öznenin yokluğunda düğümlenmektedir. Bu yöndeki kurumsal boşluğun sürdürülmesi, tarafsız bir tercih olmaktan ziyade, bölgenin dış müdahalelere açık bir yapıda kalmasının yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir.

Bu analiz çerçevesinde, bölgesel bütünsellemenin kurumsal bir gerçekliğe dönüşebilmesi için belirli devletlerin siyasi, ekonomik ve askerî kapasitelerini kolektif bir vizyon etrafında seferber edebilmesi belirleyici olacaktır. Bu bağlamda Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır; sahip oldukları jeopolitik konum, ekonomik ağırlık, askerî kapasite ve diplomatik ağlar itibarıyla, güvenlik, haklar ve ekonomi boyutlarını bütünselleyen böyle bir bölgesel inisiyatifin başlatılmasında katalizör rolü üstlenebilecek başlıca aktörler arasında yer almaktadır. Bu üç ülkenin rekabet eden değil, tamamlayıcı bir bölgesel perspektif etrafında bir araya gelmesi, Arap-İslam dünyasının parçalı yapısının kurumsal bir bütünlüğe evrilmesine imkân tanıyabilir.

Referanslar

Alston, P., & Goodman, R. (2013). International human rights. Oxford University Press.

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). Regions and powers: The structure of international security.

Cambridge University Press.

Cassese, A. (2005). *International law*. Oxford University Press.

Krasner, S. D. (1999). *Sovereignty: Organized hypocrisy*. Princeton University Press.

Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. W. W. Norton.

Moravcsik, A. (2002). In defence of the democratic deficit. *Journal of Common Market Studies*, 40(4), 603–624.

Murithi, T. (2009). The African Union's evolving role in peacekeeping. *African Security Review*, 18(1), 8–20.

Shaw, M. N. (2017). *International law* (8th ed.). Cambridge University Press.

Tagliapietra, S. (2019). *Energy geopolitics and the Mediterranean*. Bruegel.

Walt, S. M. (1987). *The origins of alliances*. Cornell University Press.

Lozan'dan Kabotaja: Erken Cumhuriyet Dönemi Deniz Egemenliği Algısı (1923–1938)

Naime Battal¹

Giriş

İnsanlık tarihi içerisinde denizciliğin karayolu tarihi kadar eskilere dayandığı varsayılmaktadır. En eski denizci milletler özellikle ilk medeniyetleri kuran Asya ve Akdeniz uygarlıkları olduğu düşünülmektedir. Eski deniz ticaret noktalarının daha çok dar körfezler ve iç denizlerle sınırlı kaldığı kabul edilmektedir.² Antik Çağ'da Yunan ve Roma'nın kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesinin ana sebebi Akdeniz'in deniz ve hava koşullarının taşımacılığa uygun olmasıdır.³ Ayrıca ticareti, malların takas edilmesinin yanı sıra farklı toplumların kültürel açıdan birbirlerini etkiledikleri olgu olarak düşünmek gerekir. Bu bağlamda arkeolojik veriler Ege Bölgesinde Ticaret ve Kùltürler arası ilişkilerin ilk yerleşimlerin kurulduğu Neolitik Çağ'dan itibaren deniz yolundan da gerçekleştiğini göstermektedir. Deniz ticareti Mısır'da ilk deniz araçlarının geliştirilmesi ve yelkenin icat edilmesine paralel şekilde ilerleyerek gelişmiştir. Bronz Çağ'dan itibaren devletlerin siyasi planlarını yoğun olarak etkileyip şekillendirmiştir. M.Ö. 3000'de, Erken Bronz Çağ'da, arkeolojik veriler bizlere üretim fazlasını ilk deniz taşıtlarıyla denizaşırı ülkelere götürüp ihtiyaç duyulan ürünü alarak deniz ticaretinin ortaya çıktığını, gelişme noktasının Doğu Akdeniz kıyıları olduğunu göstermektedir. Demir Çağı ve sonrasında çok sayıda ticari, kültürel ve siyasi unsur batıya geçmiştir. Bunun sonucunda en büyük ve önemli deniz uygarlığı Fenikelilerin karşısına Hellenler çıkmış ve M.Ö. VIII. Yüzyıl'da bu iki uygarlık tüm Akdeniz kıyılarında yoğun kolonizasyon hareketlerine yönelmiştir.⁴

Fenikeliler dışında Yunanlılardan öğrendikleri denizcilik bilgisi sayesinde Akdeniz Bölgesinde geniş bir medeniyet kuran Romalılar (MÖ 753-MS 476), Tiber Nehri ağzında bulunan Ostia Limanı, iki adet üs tesisi, İskenderiye Deniz Fenerine benzer bir fener inşa etmişlerdir. Romalılar tüm bu gelişmelere ek olarak bir yandan Ege Denzinde birçok liman ve yontma taştan rıhtımlar inşa etmiş, diğer yandan İskenderiye'yi Akdeniz'in önemli liman kenti konumuna getirmişlerdir. Fenikeliler ve Romalılar tarafından denizcilik ileri düzeye getirilmesine rağmen bu alandaki asıl gelişme XVI. yüzyılda pusula, teleskop ve gemi

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

² Nadir Yurtoğlu, "Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de Denizyolları Politikası (1923-1938), *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt: 6 / Sayı: 1, Mart 2019, ss. 69-103, s. 72.

³ Ahmet Bilir, "Roma Dönemi Doğu Akdeniz Deniz Ticaretinde Kıyı Kilikya Bölgesi'nin Yeri ve Önemi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, Konya, 2014, s. 50.

⁴ Hüsnü Esra Tufanoğlu, "Antikçağ'da Batı Anadolu'da Deniz Ticareti ve Limanlar", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, İstanbul, 2017, s. 15-16.

dümeninin icadının uzak mesafelere seyahati mümkün hale gelmesi ile gerçekleşmiştir. XIX. yüzyılda buhar kazanının keşfi ve gemicilik alanında yeni buluşlar deniz ticaretinde en üst seviyeye ulaşmanın önünü açan yenilikler olmuştur.⁵

Osmanlı İmparatorluğu'nu üç kıtaya egemen kılmaya yönelten sebeplerden birisi deniz ticaret yollarına hâkim olma düşüncesi olduğundan askeri denizciliğin yanı sıra sivil denizciliğe de büyük önem vermiştir.⁶ Ancak özellikle buhar gücü ile çalışan gemilerin devreye girmesi sonrası vapurculukta geri kalması ve kapitülasyonların varlığı yüzünden denizlerde varlığını kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun deniz ulaşımı yabancıların tekeline geçmiştir. 1820'den itibaren Osmanlı kara sularında yabancı buharlı gemiler işlemeye başlamıştır. 20 Mayıs 1828'de II. Mahmut döneminde (1785-1839) İngiltere'den satın alınan ilk buharlı gemi ülkeye gelmiştir (Swift, Sürat). İstanbul halkı, *Buğu Gemisi* adını verdiği bu tekneyi sahillere koşup uzaktan hayranlıkla izlemiştir. 1837'de bugünkü Taşkızak Tersanesinin bulunduğu Aynalıkavak'tan denize indirilen *Eser-i Hayır* ise Osmanlı tersanelerinde inşa edilen ilk buharlı yolcu gemisi olarak tarihe geçmiştir. Tarifeli seferlerin aksamadan yürütülmesi, deniz taşımacılığının şirketler eliyle daha etkin yürütülebilmesi amacıyla Abdülmecid döneminde (1823-1861) Hazine-i Hassa'nın katılımıyla *Şirket-i Osmaniye* kurulmuştur. Hazine-i Hassa bir süre sonra adı geçen şirketten ayrılarak *Hazine-i Hassa Kumpanyası* adıyla Şirket-i Osmaniye'nin yanında ikinci bir kumpanya olarak faaliyet göstermiştir. Söz konusu şirket daha sonra *Mecidiye*, 1843 yılında ise *Fevaid-i Osmaniye* adını almıştır. Donanma tutkunu olan Abdülaziz (1830-1876) zamanında *Fevaid-i Osmaniye*, sultanın adına binaen 1870'te *İdare-i Aziziye*'ye, Abdülhamit döneminde (1842-1918) ise 1878'de *İdare-i Mahsusa*'ya dönüştürülmüştür. Sultan Abdülhamit idaresinin başlarında deniz ticaret filosu: yolcu vapurları, Tuna Nehrinde sefer yapan vapurlar ve şilepler olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. II. Meşrutiyet (23 Temmuz 1908) ilan edildiği zaman deniz ticaret filosunun Osmanlı sahillerindeki payı %17-18 oranındadır. Sermayesi devletten sağlanmak şartıyla Maliye, Harbiye, Ticaret ve Nafia Nezaretlerinden seçilen üyelerden oluşan, uzman bir genel müdürün idaresinde bağımsız bir kurul tarafından yönetilmek üzere 1910 yılında Bahriye Nezaretine bağlı *Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi* kurulmuştur. Osmanlı Devleti Avrupa ülkeleri arasında buharlı gemilerin icadından sonra deniz nakliyeciliği bakımından geri kalan ülkelerden biri olmuştur. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Hükümeti, Avrupa'da kullanılan gemileri satın alarak bir ticaret filosu

⁵ Nadir Yurtoğlu, "Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de Denizyolları Politikası (1923-1938), s. 72-73.

⁶ Ünal Özdemir, "Tarihte Türk Denizcilik Faaliyetleri ve Günümüz Limanlarının Gelişim Sürecine Olan Etkisinin İncelenmesi", *SOBİAD*, Temmuz, 2015, s. 422. Ss. 421-441.

meydana getirmeye çalışmışsa da I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) ortaya çıkışı nedeniyle olumsuz sonuçlanmıştır. *Fevaid-i Osmaniye*'nin kuruluşundan itibaren denizyollarının yeterince gelişmemesinde, kapitülasyonlar nedeniyle ticaretin yabancı gemilere bırakılıp kabotaj hakkının Türk sancağı taşıyan gemilere verilmemesi etkili olduğu bilinmektedir.⁷

1. Erken Cumhuriyet Modernleşmesinde Denizyolları Politikası

Osmanlı İmparatorluğu'nun dış ticaretindeki deniz aşırı taşımacılığı tamamen yabancıların denetiminde olmakla birlikte ülkedeki limanlar arasındaki taşımacılıkta Osmanlı bandıralı gemilerin sayısı çok azdı. 1911 yılında, Osmanlı limanlarında yapılan yükleme ve boşaltmaların %90'ı yabancı gemiler tarafından yürütülmekteydi. Üstelik imparatorluğun son günlerinde Türk deniz ticareti birkaç köhne geminin faaliyeti ile sınırlıydı. İmparatorluktan Cumhuriyet Türkiye'sine işleyebilir vasfa sahip yalnızca 34.902 tonluk bir filo miras kalabilmişti.⁸ Filoya bakıldığında küçük tonajlı gemiler büyük gemilere oranla daha yeni ancak açık denize uygun değil, daha çok yakın mesafeli kıyı taşımacılığı için kullanılıyorlardı. Büyük tonajlı gemiler eski, yaşlı ve yıpranmış vaziyetteydi. Deniz taşımacılığı çoğunluğunu Yunanların oluşturduğu İngiliz, Fransız, İtalyan, Alman gibi yabancı şirketlerinin elindeydi. Söz konusu yabancı şirketler savaş sonrasında bile Türk sularındaki ayrıcalıklarının ellerinden gitmesini istemiyor, Türk ve yabancı tüccarlara eşit haklar tanımıyorlardı. Gemi sahipliği, liman ve gümrük vergilerinde farklılıklar vardı. Özel şirketler ise sürekli zarar ettiren küçük tonajlı gemilerini satarak sektörden ayrılıyordu. Bununla birlikte, Kurtuluş Savaşı sonrasındaki olumlu hava, 1917 Devrimi sonrasında Rus gemilerinin düşük fiyatlara satılması, dünya gemi piyasasındaki fiyat düşüşü gibi nedenlerle farklı ülkelere ait gemiler Türkler tarafından satın alınsa da bu gemiler, kabotaj sorununun henüz çözülmemiş olması ve Türk bayrağı taşınmasındaki engeller nedeniyle eski bayraklarıyla hizmet vermeye devam ettiler.⁹

TBMM Hükümeti tarafından, 10 Temmuz 1920 tarihinde, Ankara'da, Umuru Bahriye Müdürlüğü, ülke genelinde denizcilik faaliyetlerini yürütmek üzere Müdafaa-i Milliye Vekâlet'ine bağlı olarak kurulmuştur. Söz konusu müdürlük, harekât açısından Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği (Genelkurmay Başkanlığı)'nın Sevkiyat ve Nakliyat Şubesi Başkanlığı'na, idari bakımdan da Milli Müdafaa Vekâlet'ine (Millî Savunma Bakanlığı) bağlı bir birim olarak

⁷ Nadir Yurtoğlu, "Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de Denizyolları Politikası (1923-1938), s. 73-74.

⁸ Metin Kopar, "Atatürk Dönemi Deniz Taşımacılığı (1923-1938)", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/22, Nisan 2016, s. 467., ss. 466-492.

⁹ Yasemin Nemlioğlu Koca, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Denizcilik Politikaları ve Kabotaj Uygulamaları", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2015, İzmir, Yay. Haz: Erdem Ünlen, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, ss. 838-877., s. 851-852.

görev yapacaktı. İlerleyen zaman içerisinde deniz nakliyatına olan ihtiyacın artıp, kullanılan deniz vasıtalarının nitelik ve niceliğinin büyümesi nedeniyle “Umur-ı Bahriye Müdürlüğü” teşkilatı genişletilme yoluna gidilmiştir. Müdürlük, 1 Mart 1921 tarihinde “Bahriye Dairesi Reisliği (Başkanlığı)” adını aldı. Askeri ve ticari denizciliğin kuruluş aşamasında büyük hizmeti bulunan Bahriye Dairesi Başkanlığı deniz kuvvetlerinin en üst makamı olarak 9 Şubat 1925 tarihine kadar görev yaptı.¹⁰

2. Lozan Barış Antlaşması’nın Deniz Egemenliği Düzenlemeleri

Millî Mücadele’nin kazanılması sonrasında Lozan’da yapılan barış görüşmelerine çağrılan TBMM Hükümeti görüşmelerde “mütekabiliyet” (karşılıklı) ilkesinden taviz vermemiştir.¹¹ 20 Kasım 1922 tarihinde açılan konferansın 29 Kasım Çarşamba günü Gümrük ve Ticaret Alt Komisyonu Hasan (Saka) Bey başkanlığında açılarak Türk Hükümeti’nin ticaret özgürlüğünün Türkiye için kesin bir zorunluluk olduğunu, Türkiye’nin kapitülasyonlara son verdiğini ve gümrük tarifeleri konusunda tam bir özgürlükten yararlanmakta olduğunu ifade etmiştir.¹² 30 Kasım Perşembe günü yapılan oturumda gündeme gelen Türk sularında gemicilik rejimi konusunda söz alan İngiliz temsilci Fountain bütün ticaret antlaşmalarında deniz ticareti ve gemicilik sorununun belirli ilkeler çerçevesinde düzenlendiğini hatırlatmıştır. Yabancı gemilerin ulusal gemilerle eşit işlem görmelerini, kabotajın ise bir ülkenin kendi bayrağı tekelinde tutabileceğini belirtmiştir. Fountain Türkiye’nin kabotaj hakkını dilediği kurallara bağlamakta özgür olduğunu ifade etse de Türk tarafının, Müttefik Devletlerin ticaret gemilerine, Türk bayraklı gemilere uygulanan işlemin aynısını uygulamayı kabul etmesi önerisi Fransız temsilci Serruys tarafından desteklenmiştir.¹³ ABD Temsilcisi Heck, ülkesinin ticareti ve gemiciliği için özel haklar istemese de “*en çok gözetilen ulusa*” tanınacak hakların kendilerine de uygulamasını istemiştir.¹⁴ İngilizlerin deniz ulaştırması rejimine ilişkin Gümrük ve Ticaret Rejimi Alt-Komisyonu’na sunduğu tasarıda Türkiye’ye “*deniz kabotajını, balıkçılığı ve liman hizmetlerini kendi ulusal bayrağının tekelinde tutma hakkı, Bağlı Yüksek Taraflarca kesin olarak tanınmıştır.*” 2 Aralık 1922 tarihli oturumda Hasan (Saka) Bey deniz ulaştırmasının özgürlüğü ilkesini kabul ettiğini, İngiliz temsilcilerin tasarılarındaki ilkelere

¹⁰Figen Atabey, “Cumhuriyet Donanması’nın Oluşum ve Gelişim Süreci (1923-1938)”, *Selçuk Türkiyat Dergisi*, S.59, Ekim 2023, s. 319., ss.317-340.; Figen Atabey, Karadeniz’de Türk Donanması (Birinci Dünya Harbi ve Millî Mücadele Dönemi), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s. 73-74.

¹¹Muhlise Yıldız Güvendiren, “Türkiye Karasularında Deniz Taşımacılığı” (1923-1939)”, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2014, s. 42.

¹²Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Çeviren: Seha L. Meray, Birinci Takım, C. 3, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 285.

¹³Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, s. 287-288.

¹⁴Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, s. 295.

katıldığını belirtmiştir. Ayrıca Fransız temsilci Serruys'da yabancı malların taşındıkları geminin bayrağına göre değişen vergilendirmeye karşı korunmaları talebi Hasan (Saka) Bey tarafından kabul edilmiştir.¹⁵ 4 Aralık Pazartesi günü ticaret rejimi ile ilgili görüşmeler biterken İtalyan temsilcisi Pugliesi, İngilizlerin deniz ulaştırmasına ilişkin tasarısının bir yabancı ülkeden gelen malları taşıyan gemilerin mallarını birkaç Türk limanına boşaltması halinde gerçekleşen kabotaj durumundaki belirsizliğe açıklık getirecek şekilde düzenlenmesini istemiştir. 6 Aralık Çarşamba oturumunda İtalyan temsilci Nogara kabotajın tanımlanması gerektiğini söyleyince Serruys maddeyi şu şekilde ifade etmiştir: *“Balık avcılığını, deniz kabotajını- başka bir deyimle, ulusal ülkenin bir limanından alınan malların aynı ülkenin başka bir limanına deniz yolundan taşınması- ve liman hizmetleri- başka bir deyimle, çekme (remorquage), kılavuzluk ve ne nitelikte olursa olsun her türlü iç hizmetleri- kendi ulusal bayrağının tekelinde tutma hakkı...”* önerisi kabul edilmiştir.¹⁶

3 Ocak 1923 tarihinde *“gemiciliğe ilişkin madde”* olarak komisyona sunulan deniz ulaştırmasına ilişkin tasarı İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinin katılımı ile kabul edilmiştir. Ancak Türkiye deniz kabotajın ve balık avcılığını ilke olarak kendi ulusal bayrağının tekelinde tutsa bile işbu antlaşma gereği kendisinden ayrılan ülkelerden herhangi birinin bayrağını taşıyan gemilere bu konulara ilişkin aynı kolaylıkların gösterilmesini sağlayacaktır. Henüz tasarı görüşülmeden 4 Şubat 1923 tarihinde konferans antlaşma sağlanamadığı gerekçesiyle çalışmalarını sonlandırarak delegeler ülkelerine dönmüştür.¹⁷

Lozan Konferansına ara verildiği tarihte 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir İktisat Kongresi çiftçi, tüccar, sanayi ve işçi kesimlerini temsil eden 1135 delege ile toplanmıştır.¹⁸ Kongre çalışmalarına sırasıyla Mustafa Kemal (Atatürk), İktisat Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, kongre başkanı Kazım Karabekir'in konuşmalarıyla başlamıştır.¹⁹ Açılış konuşmasını yapan Mustafa Kemal Paşa, kapitülasyonların Osmanlı Devleti'nin yıkılış nedeni olduğunu ancak yabancı sermayeye karşı olmadıklarını ifade ederken, ülkenin ekonomik bağımsızlığından asla ödün verilmeyeceğini Lozan katılımcılarına aktarmıştır. İzmir İktisat Kongrenin kararlarında *“tüccar grubunun esasları”* başlığı altında yer alan *“ticaret-i bahriye meselesi”* hakkında oy birliğiyle kabul edilen kararlarda öncelikle, kabotaj hakkı ele alınmıştır.²⁰ Kongrede konu ile ilgili; yeni limanlar yapılması, limanların uygun ve hızlı

¹⁵ Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, s. 296-297.

¹⁶ Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, s. 305-307.

¹⁷ Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, s. 320.

¹⁸ A. Afet İnan, İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat-4 Mart 1923, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s. 12.

¹⁹ Yüksel Ülken, Atatürk ve İktisat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1981, s. 83.

²⁰ Muhlise Yıldız Güvendiren, *“Türkiye Karasularında Deniz Taşımacılığı” (1923-1939)*, s. 45-46.

çalışması, armatörlere gemi alımında sermaye için denizcilik bankası kurulması, deniz ulaşım araçlarına sigorta zorunluluğu, Seyr-i Sefain İdaresi'nin yenileştirilmesi, denizcilik okullarının kurulması gibi kararlar alınmıştır.²¹

İktisat Kongresi sona erince 8 Mart 1923 tarihinde Türkiye Lozan Konferansı katılımcılarına “*karşı-teklifler*” göndermiştir. Türkiye ile Müttefik Devletler arasında Lozan Ticaret Sözleşmesi imzalanmıştır. Öneride Türkiye, Türk bayrağı taşıyan gemilere uygulamakta olduğu eşit işlemi ya da herhangi bir başka Devlete uygulamakta olduğu ya da uygulayabileceği daha elverişli işlemi Bağıtlı Devletlerin gemilerine uygulamakla yükümlüdür.²²

Ticaret Sözleşmesi'ni görüşen komitenin 10 Mayıs 1923 Perşembe günü yapılan oturumunda “*gemicilik*” konusunu içeren madde görüşmeleri sırasında Türk temsilci heyetinin teklifi kabul edilse de “*kendi uyruklarının ya da ulusal bayrağının*” kelimeleri yerine “*kendi ulusal bayrağının*” ifadesi denilmesi kararlaştırıldı. Hasan (Saka) Bey Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan ülkelere tanınan haklara itiraz ederek, Türkiye'nin kendinden ayrılmış ülkelerle gerekli gördüğü anlaşmaları her zaman yapmaya hakkı olduğunu belirtmiştir. Böylece “*Türkiye'nin bu sözde çıkardan kendi isteğiyle vazgeçtiğini*” söylemiş ve “*kapitülasyonların kalıntısı*” olduğunu iddia etmiştir.²³

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Ticaret Sözleşmesi'nin gemicilik ile ilgili hükümlerini içeren üç madde, 8 Mart 1923 tarihinde Lozan'a gönderilen öneri metninden oluşmaktadır. İki metin arasındaki tek farklılık²⁴ onuncu maddenin başında yer alan balıkçılık, deniz kabotajı ve liman iç hizmetleri hakkının saklı tutulmasıdır. Bu Türkiye'nin lehine olan gelişmedir ki bir yandan Türkiye öte yandan diğer bağıtlı devletlerden her biri ulusal bayrağı taşıyan gemilere uygulanan işleme eşit olacaktır.²⁵

3. Kabotaj Kanunu (1926) ile Deniz Egemenliğinin Hukuki Temelleri

Kabotaj; bir devletin, kıyılarındaki limanlar arasında yapılan deniz taşımacılığı hakkının kendi bayrağını taşıyan gemilere tanınması hakkı olarak tanımlanmaktadır.²⁶ Kabotaj hakkı

²¹ A. Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi*, s. 37-38.

²² *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler*, Çeviren: Seha L. Meray, Birinci Takım, C. 4, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.54-55.

²³ *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler*, Çeviren: Seha L. Meray, İkinci Takım, C. 1, Kitap 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.49.

²⁴ Muhlise Yıldız Güvendiren, “*Türkiye Karasularında Deniz Taşımacılığı*” (1923-1939), s. 48.

²⁵ İsmail Soysal, Türkiye'nin Siyasal Anlaşmaları (1920-1945), Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, s. 172.

²⁶ Ahmet Fidan, “Dünden Bu Güne Kabotaj ve Türk Denizciliğindeki Yeni İvmelenmeler”, Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, Cilt: 7, Sayı: 2, Yaz/2014, s. 62.

ülkelere göre değişmekle birlikte denizcilik faaliyetlerinin tümünü ya da bir kısmını kapsamaktadır. Bazı ülkelerde denizcilik faaliyetlerinin tümü, kimi ülkelerde de bir kısmı kabotaj hakkı kapsamındadır. Örneğin; Fransa’da ham petrol ithalinin 2/3’nün Fransız bayraklı gemilere yaptırılması, Türkiye’de denizle ilgili bütün uğraşların Türk karasularında T.C uyruklulara bırakılma zorunluluğu gibi.²⁷

Türkiye’de deniz taşımacılığının ve ticaretinin ulusal nitelik kazanması 1926’da kabotaj hakkının tam olarak hukuki zemine getirilmesiyle mümkün olmuştur. 19 Nisan 1926 tarihinde kabul edilen 815 sayılı yasayla “*Türkiye Sahillerinde Nakliyat-ı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dahilinde İcra-ı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun*” yürürlüğe girmiştir.²⁸ Bu yasa ile Türkiye kıyılarının bir noktasından bir diğerine yük ve yolcu alıp taşımak, kıyılarda limanlar içinde veya arasında herhangi liman hizmetini yerine getirmek tamamıyla Türk bayrağı taşıyan gemilere ve diğer deniz taşıtlarına verildi. Yabancı gemiler sadece yabancı ülkelere alınıp oldukları yolcu ve malı Türk limanlarına yığabilirdi. Nehirler ve göller ile Marmara havzasıyla boğazlarda bütün karasularıyla kara sularına dahil bulunan körfez, liman koy ve sairde vapur, römorkör istimbet, motorbot, mavna, salapurya, sandal, kayıt velhasıl makine, yelken, kürek vb. taşıma araçlarıyla ile tarak, prizman, maçuna, algarina, şat ve her nevi nakliye ve su dubaları limyo, emsali ile şamandıra, sal gibi sabit hareketli araç bulundurmak ve bunlarla deniz yüzeyinde taşımacılık hakkı Türkiye halkına aittir.²⁹

Sonuç olarak, Cumhuriyet her alanda olduğu gibi deniz ticareti ve taşımacılığı alanında da önemli adımlar attı. 1925 yılında 2256 sayılı yasa ile İstanbul Liman İşleri İnhisarı anonim şirket olarak kuruldu. Bu kuruluşun ortakları kamusal alanda etkinlikleri olan mali kuruluşlardı: Sanayi ve Maadin Bankası, Türkiye İş Bankası, Türkiye Seyri Sefain İdaresi, Bahri Muamelat T. A. Ş., İstanbul Mavna ve Salapurcular Tahmil ve Tahliye T. A. Ş. Kurumun milli bir sıfat taşınması için 23 Kasım 1934’de İstanbul Liman İşleri Umum Müdürlüğü kuruldu. Çoğunlukla yabancı sermaye tarafından işletilen deniz yolu ulaşım araçları kabotaj hakkının alınması ve millileştirilme çalışmaları ile ulaşım olanaklarını azalttı. Bu sıkıntılı durumu çözüm olarak hem taşımacılığın milli bünyesini güçlendirmek hem yeni gemi alımları gerçekleştirmek için kısmi yüksek ücret uygulamasına geçilmiştir. 1925 yılı Temmuz ayından itibaren Türkiye’de kabotaj

²⁷ Gizem Kodak, “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türk Kabotajının Yeniden Yapılandırılması”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2011, s. 6.

²⁸ Kemal Arı, *Türk Ticaret-i Bahriyesi ve Mübadele Gemileri*, Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir, 2008, s. 268. Ayrıca bkz. Resmi Gazete, “Türkiye Sahillerinde Nakliyat-ı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dahilinde İcra-ı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun”, 29/4/1926, S. 359; Düstur Tertip : 3 , C.7, s. 759

²⁹ Resmi Gazete, “Türkiye Sahillerinde Nakliyat-ı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dahilinde İcra-ı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun”, 29/4/1926, S. 359. 1. Madde.

uygulaması artık fiilen sona ermiştir. Deniz taşımacılığında daha etkili verim sağlamak için Seyri Sefain İdaresi sefer sayılarını artırttı.³⁰

Türkiye’de faaliyet gösteren kamuya ait deniz işletmeleri ve limanlar olan AKAY Müdürlüğü, Denizyolları Müdürlüğü, Fabrika ve Havuzlar Müdürlüğü, Tahlisiye Umum Müdürlüğü, İzmir Liman İşletmesi, Trabzon Liman İşletmesi ve Van Gölü Liman İşletmesi olup bu işletmelerin sevk ve idaresinin verimli yürütülebilmesi, Türk Denizciliğini istenilen seviyeye çıkarılabilmesi için birleştirilerek, 1 Ocak 1938 tarihli ve 3295 sayılı kanun ile kurulan Denizbank’a bağlanmıştır. Ancak kısa sürede bu karardan vazgeçilerek, bu işletmeler, 1939 yılında “Devlet Denizyolları Umum Müdürlüğü” ve “Devlet Liman İşletmeleri Umum Müdürlüğü” adında iki ayrı genel müdürlük bünyesinde idare edilmelerine karar verilmiştir.³¹

Referanslar

A. Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat-4 Mart 1923*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.

Arı, Kemal, *Türk Ticaret-i Bahriyesi ve Mübadele Gemileri*, Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir, 2008.

Atabey, Figen, “Cumhuriyet Donanması’nın Oluşum ve Gelişim Süreci (1923-1938)”, *Selçuk Türkiye Dergisi*, S.59, Ekim 2023, ss.317-340.

Atabey, Figen, *Karadeniz’de Türk Donanması (Birinci Dünya Harbi ve Millî Mücadele Dönemi)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.

Bilir, Ahmet, “Roma Dönemi Doğu Akdeniz Deniz Ticaretinde Kıyı Kilikya Bölgesi’nin Yeri ve Önemi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, Konya, 2014.

Düstur Tertip: 3, C.7, s. 759.

Fidan, Ahmet, “Dünden Bu Güne Kabotaj ve Türk Denizciliğindeki Yeni İvmelenmeler”, *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, Cilt: 7, Sayı: 2, Yaz/2014, s. 61-69.

Güvendiren Yıldız, Muhlis, “*Türkiye Karasularında Deniz Taşımacılığı (1923-1939)*”, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2014,

Koca Nemlioğlu, Yasemin, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Denizcilik Politikaları ve Kabotaj Uygulamaları”, *Türkiye Cumhuriyeti’nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2015, İzmir, Yay. Haz: Erdem Ünlen, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, ss. 838-877.

³⁰ Kemal Arı, *Türk Ticaret-i Bahriyesi ve Mübadele Gemileri*, Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir, 2008, s. 268-269.

³¹ Ünal Özdemir, “Tarihte Türk Denizcilik Faaliyetleri ve Günümüz Limanlarının Gelişim Sürecine Olan Etkisinin İncelenmesi”, s. 432-433.

Kodak, Gizem, “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türk Kabotajının Yeniden Yapılandırılması”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Kütahya, 2011.

Kopar, Metin, “Atatürk Dönemi Deniz Taşımacılığı (1923-1938)”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/22, Nisan 2016, ss. 466-492.

Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Çeviren: Seha L. Meray, Birinci Takım, C. 3, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Çeviren: Seha L. Meray, Birinci Takım, C. 4, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Çeviren: Seha L. Meray, İkinci Takım, C. 1, Kitap 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Resmî Gazete, “Türkiye Sahillerinde Nakliyat-ı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dahilinde İcra-ı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun”, 29/4/1926, S. 359.

Özdemir, Ünal, “Tarihte Türk Denizcilik Faaliyetleri ve Günümüz Limanlarının Gelişim Sürecine Olan Etkisinin İncelenmesi”, *SOBİAD*, Temmuz, 2015, ss. 421-441.

Soysal, İsmail, *Türkiye’nin Siyasal Anlaşmaları (1920-1945)-Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.

Tufanoğlu, Hüsniye Esra, “Antikçağ’da Batı Anadolu’da Deniz Ticareti ve Limanlar”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, İstanbul, 2017.

Ülken, Yüksel, *Atatürk ve İktisat*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1981

Yurtoğlu, Nadir, “Atatürk Dönemi’nde Türkiye’de Denizyolları Politikası (1923-1938)”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt: 6 / Sayı: 1, Mart 2019, ss. 69-103.

Türkiye’nin Siber Egemenlik Kapasitesi

Duygu Eceryıldız

Giriş

Dijital teknolojilerin ulusal güvenlik, devlet yönetimi ve jeopolitik stratejinin ayrılmaz bir parçası haline geldiği günümüzde, siber egemenlik kavramı devletlerin siber uzay üzerinde otorite sağladıkları önemli bir konu haline gelmektedir (Özdemir, 2025). Bu konudaki kapsamlı çalışmalar ABD, Çin ve Rusya gibi küresel güçlerin siber egemenlik modellerine odaklanırken (Küçüksolak, 2023; Kuzu, 2024; İbrahimli, 2025), bölgesel aktörlerin siber egemenliği nasıl kavramsallaştırdığı ve uyguladıkları konusuna nispeten daha az ilgi gösterilmektedir. Bu çalışma, teknolojik açıdan oldukça yetkin ve stratejik açıdan önemli Türkiye’nin 2010 ve 2025 yılları arasında kendi siber egemenlik modellerini nasıl geliştirdiğini ve uyguladığını analiz ederek Türkiye’nin kapasitesini incelemektedir.

Dijital egemenliğin ulusal bağımsızlığın temel bir gereği olarak belirlenmesiyle, sınırsız internet ideali aşınmakta ve yerini “parçalı internet” (splinternet) denilen bölünmüş bir modele bırakmaktadır (Karagöz, 2026). Bu durum, günümüz jeopolitik görünümü giderek belirleyen ana unsur haline gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti için bu geçiş, “siber egemenlik” olarak adlandırılan şeyi güvence altına almak için tasarlanmış hesaplı bir stratejik dönüşümü temsil etmektedir; bu, devletin dijital altyapısı, yerleştirilmiş veri akışları ve tescilli teknolojik altyapıları üzerinde sınırsız yetki kullanma kapasitesidir. Bu hedef, yalnızca dış baskılara bir tepki değil, dijital casusluğun ve sistemik siber savaşın devlet yönetiminin standart araçları haline geldiği bir çağda, yabancı kontrolündeki donanım ve yazılımlara güvenmenin doğasında var olan kırılganlıkları azaltmaya yönelik önleyici bir çabadır. Küresel düzen teknolojik kutuplaşmaya doğru kayarken, Ankara, ulusal çıkar ve kültürel bütünlük bağlamında dijital alanı düzenleme hakkını savunarak, kritik altyapısını dış bağımlılıklardan ayırmak için kararlı bir şekilde çaba göstermiştir (Manioğlu, 2025). Bu çalışmada, Türkiye’nin siber kapasitesinin çok yönlü boyutlarını inceleyerek, stratejik özerkliğe yönelik arayışının, yerli sanayi politikası, kapsamlı yasal yeniden yapılanma ve “Milli Teknoloji Hamlesi” çerçevesinde yerli teknolojik üretime yoğunlaşılmasıyla kendine özgü bir şekilde ortaya çıktığını savunmaktadır.

Bu yaklaşımın kurumsallaşması, 2025 yılının başlarında 7545 sayılı Siber Güvenlik Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle önemli bir dönüm noktasına ulaştı. Söz konusu kanun, merkezi bir Siber Güvenlik Başkanlığı kurarak ülkenin düzenleyici yapısını tamamen

yenilemiştir. Bu yasal değişim, parçalı ve sektöre özgü denetim modelinden, siber güvenliği doğrudan Başkanlığın yetki alanına alan bütüncül bir ulusal güvenlik modeline doğru bir geçişi ifade etmektedir. Daha nce Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kurumu (BTK) ve Dijital Dönüşüm Ofisi arasında dağıtılmış olan yetkileri birleştirerek, Türkiye hem kamu hem de özel sektörde uyumluluğun sağlanması için daha verimli bir mekanizma oluşturmuştur. “Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2028)”, nleyici siber savunmayı, kritik bilgi sistemlerinin dayanıklılığını ve egemen verilerin korunmasını devlet gücünün vazgeçilmez bileşenleri olarak önceliklendirerek bu hedefleri daha da resmileştirmektedir. Bu gelişmeler, Türkiye’nin siber alanı artık soyut veya salt ticari bir sınır olarak algılanmadığını, aksine fiziki kara sınırları veya denizdeki “Mavi Vatan” bölgeleriyle aynı derecede egemenlik alanına sahip, yargısal netlik ve önleyici savunma tahkimatı gerektiren egemen bir bölge olarak algıladığını göstermektedir (Ergün & Yurtoğlu, 2024).

Türkiye’nin siber egemenlik kapasitesinin temelinde, savunma ve sivil dijital sektörler arasındaki karşılıklı ilişkiler yatmaktadır. 2026 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, retken yapay zekâ, kuantum dirençli şifreleme ve sıfır güven mimarileri gibi teknolojilerin ulusal güvenlik aygıtına entegre edilmesine yönelik kararlı bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Devlet, yerli havacılık ve savunma firmalarının lojistik ve teknik başarılarından yararlanarak, askeri düzeyde siber kapasitelerin finansal ağları, enerji hatları ve kamu idari veri tabanlarını güvence altına almak için uyarlandığı bir “ift kullanımlı” ekosistem geliştirmiştir. Ancak, yarı iletken üretimdeki küresel dalgalanmalar ve bu kadar yüksek hızlı bir inovasyon döngüsünü sürdürebilecek uzman işgücüne olan acil ihtiyaç gibi kalıcı yapısal zorluklar, tam dijital bağımsızlığa giden yolun önünde engel teşkil etmektedir. Türkiye siber güvenlik endekslerinde “1. Kademe” statüsüne ulaşmış olsa da zorlu güvenlik gereklilikleri ile gelişen bir dijital toplum için gerekli olan şeffaflık ve kapsayıcılık arasında denge kurmak en önemli kriter olacaktır (Karaman, 2024). Bu makale, söz konusu kapasitenin teknik, hukuki ve jeopolitik bileşenlerini analiz ederek, Türkiye’nin dijital çağın çok yönlü riskleriyle nasıl başa çıktığını ve küresel hiyerarşide dirençli, egemen bir aktör olarak kendini nasıl ortaya koyduğunu kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir.

Siber Egemenlik

Siber egemenlik, gelişen bir kavram olarak, temelde bir devletin geleneksel bölgesel otoritesinin ve üstün gücünün siber uzayın dijital alanına genişletilmesini temsil eder. Bu anlayış, egemen bir devletin, interneti sınırsız küresel bir ortak alan yerine kontrol edilebilir bir

ulusal kaynak olarak ele alarak, coğrafi sınırları içinde gerçekleşen dijital altyapı, veri ve faaliyetleri yönetme konusunda münhasır hakka sahip olduğunu savunur (Kıllıoğlu, 2024). Bu kavramın ortaya çıkışı, küreselleşmenin ve hızlı iletişim teknolojilerinin yarattığı zorluklara doğrudan bir yanıt niteliğindedir; bu durum, 21. yüzyılda Westphalia (Vestfalyan) devlet modelinin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır (Yeli, 2017). Savunucuları, bir devletin fiziksel sınırlarını güvence altına alma ve ticareti düzenleme hakkına sahip olduğu gibi, ulusal güvenliği sağlamak, kritik altyapıyı korumak ve hem iç hem de dış kaynaklı siber tehditlere karşı iç hukuku uygulamak için de eşdeğer yetkiye sahip olması gerektiğini savunmaktadır (Jensen, 2014). Bu bakış açısı, dijital alanı soyut bir alan olarak değil, ulusal toprakların işlevsel bir uzantısı olarak görerek, onu kara, deniz ve hava gibi aynı yasal ve siyasi kontrollere tabi tutmaktadır (Jensen, 2014). Dolayısıyla, siber egemenlik kavramı, uluslararası hukukun temel ilkelerini internetin benzersiz özelliklerine uyarlamayı ve böylece devletin kendi yetki alanı içindeki veri akışları ve ağ erişimi üzerindeki kontrolünü meşrulaştırmayı amaçlamaktadır (Yeli, 2017). Bu kavram, dijital gücün giderek ulusal hayatta kalma ve stratejik özerklik ile eşdeğer tutulduğu uluslararası ilişkilerdeki daha geniş bir değişimi yansıtmaktadır (Kıllıoğlu, 2024). Dahası, bu kavram, siber uzayın sınırsızlığının geleneksel bölgesel kontrolü ve siyasi otoriteyi aşındırarak devletleri sınır ötesi tehditlere karşı savunmasız hale getirmesi nedeniyle ulusal güvenliğin temel bir bileşeni olarak görülmektedir (Ali, Ahmad, & Zafar, 2025). Hukuki bakış açısı, bu tür bir otorite olmadan devletlerin istikrarlarını ve bütünlüklerini tehlikeye atabilecek dış müdahalelere ve siber risklere maruz kaldığını doğrulamaktadır (Shokri, 2025).

Geleneksel devlet yönetimine dayanmasına rağmen, siber egemenliğin uygulanması, internetin doğasında var olan derin çelişkilerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu gerilim, akademik tartışmanın özünü oluşturur. Önemli bir çelişki, devlet kontrolünün münhasırlığı ile internetin sınırsız bağlantı ve küresel erişim temel ruhu arasındaki çatışmadan kaynaklanmaktadır. Her ulus, sınırları içindeki tüm dijital trafiği kontrol etme egemenlik hakkını tam olarak uygularsa, sonuç parçalanmış bir “bölünmüş internet” olur ve bu da ağın küresel faydasını ve ekonomik verimliliğini baltalar (Yeli, 2017). Dahası, doktrin, özellikle ifade özgürlüğü ve bilgi akışının serbestliği gibi temel insan haklarını ihlal etme potansiyeli nedeniyle sıklıkla eleştirilmektedir; zira devlet müdahalesi genellikle sansür veya gözetim olarak tezahür eder (Kıllıoğlu, 2024). Bu gerilim, özellikle devlet öncülüğünde egemen kontrol talebinin, sivil toplum, özel sektör ve teknik toplulukları içeren yerleşik çok paydaşlı modeli sorguladığı internet yönetimi bağlamında daha da belirgindir (Jensen, 2014). Bu nedenle, siber egemenlik tartışması sadece teknik bir tartışma değil, dijital çağda ulusal güvenlik, bireysel özgürlük ve küresel bağlantı

arasındaki denge üzerine derin bir felsefi mücadeledir (Kıllıoğlu, 2024). Eleştirmenler, siber alanda egemenlik kavramına şiddetle karşı çıkarak, bunun internetin merkezi olmayan mimarisini ve küresel doğasını temelden yanlış anlayan anakronik bir kavram olduğunu savunmaktadır (Mueller, 2020). Bu tartışma, geleneksel, bölgesel temelli yasal kavramların fiziksel olmayan bir alana uygulanmasındaki zorluğu vurgulayarak, siber egemenliğin meşruiyeti ve uygulanabilirliği üzerine önemli bir akademik tartışmaya yol açmaktadır (Assaf & Moshnikov, 2020). Akademisyenler, bu çatışmanın çözümünün, önümüzdeki on yıllar boyunca küresel iletişimin gelecekteki yapısını belirleyeceğine vurgu yapmaktadır (Jensen, 2014).

Siber egemenliğin pratik uygulaması, devlet modellerinde, özellikle Çin gibi ülkelerin savunduğu kapsamlı kontrol ile Batı demokrasilerinin tercih ettiği daha liberal, çok paydaşlı yaklaşımlar arasında belirgin bir farklılığı ortaya koymaktadır. Genellikle dijital otoriterlik olarak tanımlanan güçlü bir siber egemenlik anlayışını benimseyen devletler, iç istikrarı ve ideolojik denetimi öncelik olarak görmekte; kapsamlı filtreleme uygulamalarını ve veri yerelleştirme zorunluluklarını ise ulusal dayanıklılık için gerekli politikalar olarak gerekçelendirmektedir (Yeli, 2017). Bazen “Çin modeli” olarak da adlandırılan bu yaklaşım, içerik, altyapı ve kullanıcı davranışı da dahil olmak üzere ağın tüm yönleri üzerinde devletin en yüksek otoritesini vurgular. Buna karşılık, birçok Batı devleti siber alanda egemenlik ilkesini kabul eder, ancak bunu dar bir şekilde yorumlama eğilimindedir; mevcut uluslararası hukukun siber saldırılara uygulanmasına odaklanırken, açık, küresel bir internete ve çok paydaşlı yönetişime bağlılıklarını sürdürürler (Jensen, 2014). Bu yorum farklılığı, temel bir jeopolitik ayrılığı vurgulamaktadır: İnternetin ulusal yasaların bir karışımıyla mı yoksa şeffaflık ve özgürlüğü önceliklendiren küresel olarak kabul edilmiş bir dizi normla mı yönetilmelidir sorusunu ortaya çıkarmaktadır (Yeli, 2017). Bu farklılığın hukuki sonuçları derindir, çünkü bir devletin siber alan mevzuatının uygulanması, dijital faaliyetlerin sınır ötesi etkileri nedeniyle diğerlerinin egemenliğini ihlal edebilir (Chatinakrob, 2024). Bundan dolayı, Rusya ve Çin gibi Batı dışı devletler sıkı ulusal kontrolü savunurken, Batı ülkeleri iş birliği ilkeleriyle yönetilen açık, küresel bir interneti desteklemekte ve uluslararası hukuk ortamında açık bir ideolojik ayrım yaratmaktadır (Shokri, 2025). Bu rekabet eden modellerin devam eden ilerleyişi, küresel internetin geleceğinin, devletlerin meşru güvenlik endişelerini internetin doğası gereği ulusötesi niteliğiyle uzlaştırma başarısı veya başarısızlığı tarafından şekillendirileceğini göstermektedir (Kıllıoğlu, 2024). Bu sebeple siber egemenlik arayışı, ulusların aşırı bağlantılı bir dünyanın

karmaşıklıklarıyla başa çıkmaya çalıştığı modern devlet yönetiminin belirleyici bir özelliği olmaya devam etmektedir (Yeli, 2017).

Devletler ve teknoloji şirketleri arasındaki gelişen ilişki, özel kuruluşların artık dijital altyapının büyük bir bölümünü kontrol etmesiyle, egemenliğin geleneksel anlayışını daha da karmaşık hale getirmektedir. Atlı (2025), bu dinamiği siber istihbaratta kamu-özel iş birliği çerçevesinde incelemektedir ve devletler ile teknoloji devleri arasındaki güç ilişkisinin modern siber egemenlik tartışmalarının merkezinde yer aldığını belirtmektedir. Devletin egemen iradesini kullanma yeteneğinin, üstün teknik yeteneklere sahip bu özel aktörlerle iş birliği yapma veya onları düzenleme kapasitesine giderek daha fazla bağlı olduğunu savunmaktadır. Atlı (2025), değişen güç yapılarına ilişkin analizinde, yirmi birinci yüzyılda dijital otoritenin doğasına dair kritik bir bakış açısı sunar. “Teknoloji şirketleri ve devletler arasındaki güç ilişkisi, özellikle siber istihbarat ve kamu-özel iş birliği bağlamında, siber egemenlik tartışmalarının temel bir belirleyicisi haline geldiğini” ifade etmektedir (Atlı, 2025). Bu gözlem, siber egemenliğin artık tamamen devlet merkezli bir girişim değil, veri akışlarını ve ağları yöneten devlet dışı aktörleri de içeren müzakere edilmiş bir gerçeklik olduğunu vurguluyor. Nitekim siber egemenliğin yasal ve siyasi çerçeveleri, küreselleşmiş dijital ekonomide etkili olabilmek için bu karşılıklı bağımlılığı hesaba katmalıdır (Atlı, 2025). Bu bakış açısı, egemenliği statik bir özellik olarak değil, karmaşık, çok katmanlı bir ortamda kritik ulusal çıkarlar üzerinde kontrol kurmanın dinamik bir süreci olarak gören daha geniş akademik eğilimlerle uyumludur (Kılıoğlu, 2024). Bu nedenle, siber egemenliğin geleceği muhtemelen devletlerin uluslararası yükümlülüklerini ve iç hukuklarını korurken özel sektörle ilişkilerini nasıl yönettikleriyle tanımlanacaktır (Atlı, 2025).

Siber Egemenlik Kavramının Teorik Temelleri

Siber egemenliğin teorik temelleri, devlet otoritesinin tarihsel evrimine ve Vestfalya ilkelerinin dijital alana uyarlanmasına dayanmaktadır. Akademisyenler giderek artan bir şekilde, internetin başlangıçta sınırsız küresel bir ortak alan olarak tasarlanmış olmasına rağmen, devletlerin ağın fiziksel ve mantıksal katmanları üzerindeki yetkilerini aktif olarak yeniden tesis ettiklerini savunmaktadır (Tsagourias & Buchan, 2018). Genellikle siber uzayın bölgeselleştirilmesi olarak tanımlanan bu süreç, tanımlanmış bir coğrafi alanda en yüksek otoritenin geleneksel olarak uygulanmasını yansıtmaktadır. Çağımızda, dijital alandaki egemenlik artık sadece soyut bir yasal kavram olarak değil, ulusal bağımsızlık için işlevsel bir gereklilik olarak görülmektedir (Shoker, 2022). Bölgesel egemenlik ilkesi, bir devletin siber altyapısını yabancı müdahaleden koruyarak, temel hizmetlerin işlevselliğinin iç kontrol altında

kalmasını sağlar. Hukuk uzmanları, dijital ortamın benzersiz özelliklerinin geleneksel yorumları zorlamasına rağmen, örfi uluslararası hukukun bu iddialar için temel bir çerçeve sağladığını vurgulamaktadır. Bu gelişmeler, düzenlenmemiş bir internetin ütöpik vizyonundan devlet merkezli bir yönetim modeline doğru bir geçişi işaret etmektedir. Bu geçiş, ağıın doğasında var olan açıklık ile ulus devletin koruma gereksinimleri arasındaki gerilimi vurgulamaktadır.

Devlet otoritesinin kapsamını anlamak için, siber egemenliğin ortamını oluşturan temel kavramları tanımlamak gereklidir. Temel alan, elektronik ve elektromanyetik spektrumun veri oluşturmak, depolamak ve değiştirmek için birlikte kullanılmasıyla karakterize edilen küresel ve dinamik bir alan olan siber uzaydır (Atlı, 2021). Bu alan içinde internet, ağların birincil ağı olarak hizmet ederken, Nesnelerin İnterneti (IoT) bu bağlantıyı fiziksel nesnelere genişleterek devlet kontrolü için yeni güvenlik açıkları yaratmaktadır. Bu teknolojik gelişmeler, bilgisayar sistemlerinin kasıtlı olarak hasara veya aksamaya neden olmak amacıyla istismar edilmesi olarak tanımlanan siber saldırı tehdidini sürekli hale getirmiştir (Kılıçoğlu, 2024). Siber güvenlik, devletin bütünlüğünü korumak için bu sistemleri ve verileri kötü niyetli aktörlerden koruma uygulaması haline gelmektedir. Elektrik şebekeleri ve finansal sistemler gibi kritik altyapıların korunması, bu savunma stratejilerinin birincil amacıdır. Bu temel unsurlar, devletlerin egemenlik bayrağı altında yönetmeye çalıştığı fiziksel ve mantıksal katmanları oluşturmaktadır. Bu teknik katmanlar ile devlet gücü arasındaki ilişki, gelişmiş veri analiz araçlarının ortaya çıkmasıyla daha da karmaşık hale gelmektedir. Bu ağlar içindeki bilgi birikimi ve analizi, egemen otorite ve bireysel haklar için daha fazla zorluk ortaya koymaktadır. Büyük Veri ve veri madenciliği olgusu, devletlerin ve şirketlerin, kalıpları belirlemek ve davranışları tahmin etmek için büyük miktarda yapılandırılmamış bilgiyi işlemesine olanak tanır (Gürkaynak & İren, 2011). Bu araçlar ulusal kalkınma için gerekli olmakla birlikte, ulusal güvenlik amacıyla iletişimi izlemek için kullanılan elektronik gözetim ve sinyal istihbaratını (SIGINT) da kolaylaştırır. Modern elektronik gözetim uygulamaları giderek daha karmaşık hale gelmiş ve küresel ağlarda dijital ayak izlerinin gerçek zamanlı olarak izlenmesine olanak sağlamıştır (Shoker, 2022). Bu gözetim kapasitesi, veri madenciliği uygulamalarının hassas bireysel bilgileri açığa çıkarabileceği için, kişisel veri ve gizlilik ilkeleriyle sıklıkla çatışır. Bu bağlamda, egemenlik, devletin istihbarat ihtiyacı ile vatandaşlarının dijital haklarının korunması arasında hassas bir denge kurmayı gerektirir. Bu kavramlar, verinin toprak kadar stratejik öneme sahip olduğu bir dünyada gücün kullanılmasının karmaşıklığını

vurgulamaktadır. Bu karmaşıklık, çeşitli uluslararası düşünce okullarından farklı teorik yorumlara davet etmektedir.

Uluslararası ilişkilerdeki çeşitli kuramsal okullar, siber egemenliğin nasıl uygulanması ve gerekçelendirilmesi gerektiği konusunda çelişkili yorumlar sunmaktadır. Gerçekçilik, devletlerin siber alanı stratejik bir savaş alanı olarak ele alması gerektiğini ve dijital altyapının güvenliğinin ulusal güç ve hayatta kalmanın temel bir bileşeni olduğunu savunmaktadır (Yeli, 2017). Modern liberal bakış açıları, küresel topluluğa fayda sağlayan açık ve merkezi olmayan bir interneti sürdürmek için uluslararası hukukun ve iş birliği mekanizmalarının önemini vurgulamaktadır. Tartışma, özel kuruluşların sanal bölgelerindeki dijital nüfus üzerinde önemli bir kontrol uyguladığı “platform egemenlerinin” ortaya çıkmasıyla daha da karmaşık hale gelmektedir (Tsagourias & Buchan, 2018). Bu tür devlet dışı aktörler, devletin geleneksel tekeli sorgulayarak, yirmi birinci yüzyılda meşru otoritenin ne olduğunu yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Dijital güç giderek daha fazla yoğunlaştıkça, devletler genellikle katı düzenleyici önlemlerin uygulanmasının temel gerekçesi olarak ulusal güvenliği göstermektedir. Bu önlemler, siyasi istikrarı dış propaganda, casusluk ve kötü niyetli siber operasyonlara karşı korumayı amaçlamaktadır. Devlet kontrolü ile küresel açıklık arasındaki bu ideolojik mücadele, modern dijital diplomasının belirleyici bir özelliği olmaya devam etmektedir. Egemenlik iddialarını işlevsel katmanlara ayırarak bu ideolojik boşlukları kapatmak için sistematik çerçeveler ortaya çıkmıştır.

Modern akademik söylem, devletlerin, vatandaşların ve uluslararası toplumun rekabet eden taleplerini uzlaştırmak için çok boyutlu çerçeveler sunmuştur. “Üç Perspektif Teorisi”, siber egemenliğin üç farklı katman üzerinden anlaşılması gerektiğini öne sürmektedir: fiziksel altyapı, uygulama katmanı ve veri ve bilginin temel düzeyi (Yeli, 2017). Bu yaklaşım, egemenliğin daha incelikli bir şekilde uygulanmasına olanak tanır; fiziksel varlıkların münhasır devlet kontrolü gerektirdiğini kabul ederken, uygulama katmanının küresel etkileşime açık kalması gerektiğini vurgular. Bu çerçevede, devlet, uluslararası normlara uyarken vatandaşlarının güvenliğini ve gelişimini sağlamaktan sorumludur (Kılhoğlu, 2024). Birçok gelişmekte olan ülke, teknolojik ilerleme ihtiyacını kültürel ve siyasi değerlerin korunmasıyla dengelediği için bu modeli özellikle çekici bulmaktadır. Teori, siber alanda devlet ile vatandaşları arasındaki ilişkinin düşmanlıktan ziyade karşılıklı bağımlılık olması gerektiğini savunmaktadır. Çeşitli paydaşların haklarını tanıyarak, bu katmanlı model, küresel internetin tamamen parçalanmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bu tür teorik iyileştirmeler, dijital çağda

istikrarlı ve öngörülebilir bir uluslararası düzen oluşturmak için elzemdir. Bu düzen, bu katmanların uygulanabilir yasal ilkelere dönüştürülmesine büyük ölçüde bağlıdır.

Uluslararası hukuk, siber egemenliğin uygulanması için gerekli yasal zemini sağlamaktadır, ancak uygulaması yoğun küresel müzakerelerin konusu olmaya devam etmektedir. Müdahale etmeme ilkesi ve güç kullanımının yasaklanması, ulusal sınırları aşan siber operasyonlara uygulanabilir olarak yaygın bir şekilde kabul edilmektedir (Tsagourias & Buchan, 2018). Özellikle düşük yoğunluklu faaliyetler söz konusu olduğunda, bir siber operasyonun egemenliğin ihlalini oluşturduğu eşik konusunda önemli görüş ayrılıkları devam etmektedir. Tallinn Kılavuzu gibi çalışmalar, uluslararası uzmanların görüşlerini ve devlet uygulamalarını sentezleyerek bu yasal sınırları açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır (Kılıoğlu, 2024). Bu çabalara rağmen, birçok Batı dışı devlet, mevcut çerçevelerin Batı çıkarlarından aşırı derecede etkilendiğini ve gelişmekte olan ülkelerin siyasi bütünlüğünü yeterince korumadığını savunmaktadır. Bu devletler, iç istikrarsızlığı önlemek için bilgi akışlarını düzenleme yetkisi veren daha güçlü bir egemenlik yorumunu savunmaktadır. Hukuk bilimciler, egemenliğin uluslararası hukukun bağımsız bir kuralı mı yoksa diğer normların türetildiği bir yol gösterici ilke mi olduğu konusunda tartışmaya devam ediyor. Bu süregelen hukuki evrim, dijital anlatı üzerindeki kontrol için verilen daha geniş jeopolitik mücadeleyi yansıtıyor. Bu tür küresel hukuki tartışmalar, bölgesel ve ulusal akademik çevrelerde benzersiz bir ifade buluyor.

Türk akademik bakış açısı, siber egemenliğin sadece savunma amaçlı bir duruş değil, kapsamlı ulusal gücün temel bir bileşeni olduğunu vurgulamaktadır. Akademisyenler, siber egemenlik kavramının, basit düzenleyici kontrolün ötesine geçerek bağımsız teknolojik üretim kapasitesini de içerecek şekilde stratejik özerklik merceğinden bakılması gerektiğini savunmaktadır (Atlı, 2021). Bu söylem, yabancı güçlerin sınır ötesi veri erişimi risklerini azaltmak için yerleştirilmiş veri depolama ve ulusal şifreleme standartlarının geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Türk bağlamında, “dijital devlete” geçiş, siber uzayın mantıksal ve sosyal boyutlarını kapsayacak şekilde geleneksel idari sınırların yeniden tanımlanmasını gerektirmektedir (Gürkaynak & İren, 2011). Bu çalışmalar, etkili yönetişimin, teknik yeterliliği, ulusun benzersiz sosyo-politik kimliğini yansıtan yasal çerçevelerle bütünleştirmesi gerektiğini öne sürmektedir. Akademik literatür, parçalı bir yaklaşıma karşı uyarıda bulunarak, dijital varlıkları fiziksel sınırlarla aynı ciddiyetle ele alan bütüncül bir güvenlik mimarisini savunmaktadır. Bu bakış açısı, küresel teknolojinin pasif bir tüketicisi olmaktan, kendi dijital kaderinin aktif bir mimarı olmaya geçişi vurgulamaktadır. Bu nedenle Türk modeli, küreselleşmiş bir dijital ekonominin gereksinimlerini, tavizsiz bir şekilde yerel yargı yetkisini

koruma zorunluluğuyla uyumlu hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu özerklik arayışı, giderek daha geniş bir ahlaki ve siyasi özyönetim hakkıyla bağlantılı hale gelmektedir.

Siber egemenliğin kavramsallaştırılması, topluluklara dış baskı olmaksızın dijital yaşamlarını yönetme hakkı tanıyan “dijital özyönetim” ilkesiyle de kesişmektedir. Bu kavram, devletin kolektif verilerin koruyucusu olarak hareket etmesini ve teknolojik ilerlemenin dar kurumsal çıkarlardan ziyade kamu yararına hizmet etmesini sağlamasını öne sürmektedir (Broeders, 2021). Bu bağlamda, söylem tamamen savunma amaçlı güvenlik önlemlerinden, yerli inovasyonu teşvik etmeyi amaçlayan proaktif dijital sanayi politikalarına doğru kaymaktadır. Türk akademik literatürü, dijital çağda gerçek egemenliğin, yerli donanım ve yazılım çözümleri gerektiren “teknolojik bağımsızlık” olmadan imkânsız olduğunu vurgulamaktadır (Gürkaynak & İren, 2011). Dış sağlayıcılara olan bağımlılığı azaltarak, bir devlet kritik altyapısını tedarik zinciri zafiyetlerinden ve yabancı istihbarat toplama faaliyetlerinden etkili bir şekilde koruyabilir. Bu proaktif yaklaşım, pasif bir yasal hak talebinden aktif bir teknolojik yeteneğe geçişi vurgulamaktadır. Bu tür bir evrim, egemenliğin artık sadece kanunla verilmediğini, teknik yetkinlikle kazanıldığını göstermektedir. Eş zamanlı olarak yenilik yapabilme ve düzenleme yapabilme yeteneği, modern egemen bir devletin ayırt edici özelliği haline geliyor. Gelişen bu yetenekler, ortaya çıkan teknolojiler dijital ortamı yeniden tanımladıkça kaçınılmaz olarak yeni zorluklarla karşılaşacaktır.

Siber egemenlik üzerine yapılacak gelecekteki araştırmalar, yapay zekadaki hızlı ilerlemeleri ve dijital bölgelerin metaverse’ye doğru potansiyel genişlemesini hesaba katmalıdır. Teknolojinin evrimleşen doğası, verilerin modern çağın en değerli varlığı haline gelmesiyle devlet otoritesinin sınırlarının yeniden çizilmeye devam edeceğini göstermektedir (Shoker, 2022). Teorik modeller, bireylerin bilgiye erişim temel haklarını korurken yeni tehditlerin ortaya çıkışını ele alacak kadar esnek kalmalıdır. Akademisyenler, ikili karşıtlıkları aşan ve çeşitli küresel aktörler arasında diyalogu teşvik eden “holografik” bir düşünme boyutunu giderek daha fazla savunmaktadır (Yeli, 2017). Uluslararası toplum daha adil bir dijital anlaşma için çabalarken, egemen devletin rolü güvenlik ve düzen sağlamada muhtemelen merkezi bir öneme sahip olmaya devam edecektir. Sonuç olarak, siber egemenlik arayışı, giderek daha karmaşık ve birbirine bağlı bir dünyada istikrar arayışıdır. Bu teorik temellerin sentezi, önümüzdeki on yıllar boyunca küresel internet yönetiminin geleceğini belirleyecektir.

Türkiye’nin Siber Politikalarının Tarihsel Arka Planı

Türkiye’nin siber politikalarının tarihsel seyri, erken dönemdeki yasal düzenlemeler duyulan ilgiden, merkezi ve ulusal güvenlik odaklı bir yönetim modeline geçişi yansıtmaktadır. Bu dönüşüm, 1990’ların başlarında, dijital faaliyetler için bir ön yasal çerçeveye ihtiyaç duyulmasıyla başlamıştır. Önemli bir dönüm noktası, siber suçların ilk kez Türk Ceza Kanunu’na dahil edildiği 1991 yılında yaşandı ve bu, ortaya çıkan dijital riskleri ele almaya yönelik en erken yasal girişimlerden biri olmuştur. Bu dönemde, Türkiye Bilim ve Teknolojik Araştırma Konseyi (TÜBİTAK) ve Bilişim ve Bilgi Güvenliği Araştırma Merkezi (BİLGEM), araştırma için başlıca kurumsal itici güçler haline geldiler (Çakır & Uzun, 2024). 1999 yılında Ulaştırma Bakanlığı, bilgi teknolojisi altyapısını güçlendirmeyi amaçlayan ilk resmi stratejik belge olan Ulusal Bilgi Altyapısı Ana Planı’nı (TÜENA) yayınladı. Bu ilk adımlar, dijital sistemlerin devlet altyapısının bir parçası olarak işlev görmesi için hem yasal korumaya hem de teknik standardizasyona ihtiyaç duyduğu temel yaklaşımı ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde devletin teknik kapasite geliştirme girişimleri, hükümet iletişim kanallarının güvenliğine ve bürokratik dijitalleşmeye öncelik vermiştir ve 1990’lar siber güvenliği Türk politika yapıcılarının stratejik gündemine taşıyan ve bu alandaki gelişmelere yön veren bir dönem olmuştur (SETA, 2025).

İlk çabaların üzerine inşa edilen 2000’li yıllar, daha yapılandırılmış bir kurumsallaşma dönemi ve siber güvenliğin daha geniş ulusal planlama belgelerine entegre edildiği bir dönem olarak öne çıkmaktadır. 2002 tarihli “e-Türkiye Girişimi Eylem Planı” ve 2003 tarihli “e-Dönüşüm Türkiye Projesi”, bilgi güvenliğini ulusal kalkınmanın hayati bir alt bileşeni olarak resmi olarak tanınmıştır (Bıçakçı, Ergun & Çelikpala, 2015). Siber alanın hukuki boyutlarını ele almak için 2004 yılında yürürlüğe giren 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu ve 5237 sayılı revize edilmiş Ceza Kanunu da dahil olmak üzere yasal dönüm noktaları hızla takip etmiştir. Ayrıca, 2006-2010 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı, siber güvenlik önlemlerini ülkenin dijital geleceği için bütüncül bir yol haritasına dönüştürdü. 2007 yılında yürürlüğe giren 5651 sayılı Kanun, öncelikle çevrimiçi yayımlar yoluyla işlenen suçlarla mücadeleyle odaklanan internet içeriği için ilk büyük düzenleyici çerçeveyi getirmiştir. 2008 yılında yürürlüğe giren 5809 sayılı Elektronik İletişim Kanunu, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kurumu’nun (BTK) düzenleyici rolünü daha da genişletmiştir (Darıcılı, 2019). BTK, hızla büyüyen telekomünikasyon pazarının güvenliğini denetlemek için önemli bir yetki kazandıkça, kurumsal roller açıkça belirlenmiştir. Bu dönem, kamu sektöründe dijital risklerin yönetimine yönelik parçalı girişimlerden daha bütünsel bir yaklaşıma geçişle nitelendirilmiştir.

2010’lu yıllar, siber güvenliğin ulusal savunmanın ve kritik altyapı korumasının temel bir unsuru olarak açıkça yeniden tanımlandığı bir paradigmatik değişim gerçekleşmiştir. Bu dönüşüm, büyük ölçüde 2007 Estonya siber saldırıları ve 2010 Stuxnet olayı gibi uluslararası gelişmelerden etkilendi ve bu da Türk Cumhuriyeti Milli Güvenlik Kurulu’nun 2011 stratejik değerlendirmelerine siber tehditleri dahil etmesine neden olmuştur. İlk özel “Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı” hayata geçirilmiş, ardından 2016-2019 ve 2020-2023 yılları için planlar uygulamaya konulmuştur. Bu belgeler, büyük ölçekli saldırılara karşı savunmayı koordine etmek için merkezi bir operasyonel merkez olarak Ulusal Siber Olay Müdahale Merkezi’ni (USOM) kurmuştur (Gündoğdu, 2023). Ayrıca, hibrit savaş eğilimlerine yanıt olarak Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Siber Komutanlığın kurulması, siber alanın militarizasyonunu vurgulamıştır. Bu çabalar teknik dayanıklılığı artırırken, çeşitli kamu kurumları arasındaki boşluğu kapatacak birleşik bir düzenleyici otoriteye duyulan ihtiyacı da ortaya koymuştur. Türkiye, savunma protokollerini uluslararası standartlarla uyumlu hale getirmeye çalışırken stratejik ittifaklar ve bölgesel iş birliği merkezi konular arasında yer almıştır (Paksoy, 2023). Bu dönemde politika önceliği, basit bilgi güvenliğinden dijital alanda “ulusal gücün” korunmasına doğru yer değiştirmiştir.

Ulusal gücün bu kavramsallaştırılmasını genişleten modern Türk akademik çalışmaları, özellikle Turhan Atlı’nın siber egemenlik konusundaki çalışmalarıyla, dijital otoritenin teorik temellerini derinlemesine incelemiştir. Konuyla ilgili kapsamlı araştırmasında Atlı (2025), geleneksel Vestfalya sınır anlayışının devletin dijital katmanını da kapsayacak şekilde yeniden değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çağdaş dönemde egemenliğin, veriyi ve bilgi akışını kolaylaştıran altyapıyı yönetme yeteneğiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğunu savunmaktadır. Atlı’nın (2025) açıkça belirttiği gibi: “Siber egemenlik, yalnızca fiziksel bir sınır kontrolü olarak algılanmamalıdır; aksine, devletin küresel dijital ekosistem içinde veri akışları ve bilgi gücü üzerinde otorite uygulama kapasitesini temsil eder.” Bu bakış açısı, Türkiye’nin son dönemdeki yerel verileri güvence altına alma ve ulusal dijital alan üzerinde daha sıkı bir kontrol sağlama yönündeki yasal çabalarıyla örtüşmektedir (Atlı, 2025). Devlet, siber alanı ayrı bir egemenlik alanı olarak ele alarak, sınırsız bir dijital ortamda siyasi bağımsızlığı korumanın bir yolu olarak güvenlik protokollerinin merkezileştirilmesini meşrulaştırmaktadır.

Türkiye’nin siber politika geçmişinin en son aşaması, 2025 yılında kapsamlı bir yasal ve kurumsal reformla sonuçlanan yıllarca süren stratejik planlamanın bir sonucu olarak tanımlanabilir. Bu, 2025 yılının başlarında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Siber Güvenlik

Başkanlığı'nın kurulmasıyla sonuçlanmış ve uzun süredir devam eden koordinasyon eksikliklerini gidermek için üstün bir bağımsız otorite sağlamıştır (Kaya, 2025). Yakın bir süre sonra, Mart 2025'te 7545 sayılı Siber Güvenlik Kanunu yürürlüğe girmiş ve ülkenin yalnızca siber alan yönetimine yönelik ilk öncelikli mevzuatı oluşturmuştur. Bu kanun, siber güvenlik teknolojileri için sertifikasyon gereklilikleri ve uyumsuzluk durumunda ağır cezalar da dahil olmak üzere hem kamu hem de özel kuruluşlar için sıkı yükümlülükler getirmektedir. Ayrıca, üst düzey stratejik kararlar almak ve öncelikli koruma için kritik altyapı sektörlerini belirlemekle görevli Siber Güvenlik Kurulu'nu da kurmaktadır. Kanun, sadece caydırıcı önlemlerden ziyade proaktif direnç ve kapasite geliştirmeye odaklanan modern bir “pozitif güvenlik” yaklaşımını yansıtmaktadır (Yıldırım, 2024). Uluslararası analistler, bu hamlenin gücü merkezileştirdiğini ancak gelişmiş devlet destekli tehditlere karşı yanıtı önemli ölçüde kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Sonuç olarak, Türkiye artık giderek dijitalleşen küresel arenada ulusal çıkarları korumayı amaçlayan, oldukça merkezileştirilmiş ve yasal olarak güçlendirilmiş bir siber güvenlik ekosistemine doğru ilerlemiştir.

Türkiye'nin Siber Egemenlik Kapasitesi

Türkiye, günümüz “tekno-kutup” çağında siber alanı egemen bir alan olarak korumayı kapsayacak şekilde ulusal güvenlik paradigmasını yeniden tanımlamıştır. Bu vizyonun temel yol gösterici belgesi, proaktif savunma ve dayanıklılık için bir yol haritası çizen Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı'dır (2024-2028). Bu strateji, özerk karar alma süreçlerini sağlamak için kritik bilgi teknolojilerinde dış bağımlılığın azaltılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Ulusal dayanıklılık, siber güvenliğin On İkinci Kalkınma Planı gibi daha geniş ekonomik ve sosyal kalkınma planlarına entegre edilmesiyle daha da güçlendirilmektedir. Tarhan'a (2025) göre, “Türkiye’de siber güvenlik, teknik köklerini aşarak teknopolar rekabet çağında ulusal varlığın dayanak noktası haline gelmiştir” (s. 152). Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2024) tarafından belirlenen stratejik hedefler arasında “kritik altyapıların güvenliğini sağlamak için yerel ve ulusal kapasitelerin geliştirilmesi” (s. 12) yer almaktadır. Bu genel hedefler, dijital ekosistemi etkin bir şekilde düzenlemek için sağlam bir yasal ve kurumsal temel gerektirmektedir.

Mart 2025'te yürürlüğe giren 7545 sayılı Siber Güvenlik Kanunu, Türkiye'nin dijital alandaki otoritesinin resmileştirilmesinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu kanun, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı bünyesinde önemli düzenleyici ve denetleyici yetkilere sahip özel bir kuruluş olan Siber Güvenlik Başkanlığı kurulmuştur. Bu yapının merkezinde, kritik altyapı alanlarını belirlemek ve teşvikler için öncelikli alanları tespit etmekle görevli Siber

Güvenlik Kurulu yer almaktadır. 7545 sayılı Kanun, gerekli önlemlerin alınmaması veya denetim süreçlerinin engellemesi de dahil olmak üzere ihlallere karşı ciddi idari ve cezai yaptırımlar getirmektedir. Kanun, kamu ve özel sektörlerde siber güvenliği sağlanmak amacıyla yerli ve ulusal teknolojilerin kullanımına açıkça öncelik vermektedir. Bu kapsamlı çerçeve, “daha önce çeşitli devlet organları arasında dağılmış olan düzenleyici otoriteyi etkin bir şekilde bir araya getirmektedir” (Paksoy Hukuk Bürosu, 2025, paragraf 3). Çiçek (2025), “yasama denetimi ile yapay zekâ destekli savunma mekanizmaları arasındaki iş birliğinin, Türkiye’nin dijital egemenliğinin yeni sınırını oluşturduğunu” ortaya koymaktadır (s. 998). Kurumsal reformlar, devletin kamu düzeni ve ulusal güvenlik için hayati önem taşıyan dijital varlıklar üzerinde kapsamlı bir denetim sağlamasını güvence altına almaktadır. Yasama alanındaki gelişmeler, egemenlik hedeflerinin fiziksel ve teknik olarak uygulanması için gerekli yasal dayanağı sağlamaktadır.

Siber egemenlik için teknik kapasite, bağımsız bir inovasyon ekosisteminin geliştirilmesini teşvik eden “Ulusal Teknoloji Hareketi”ne derinden bağlıdır. Teknolojik egemenlik arayışı, donanım, yazılım ve kritik bulut altyapısında öz yeterliliğe yönelik stratejik bir dönüşümle tanımlanmaktadır. Bu süreçte önemli bir dönüm noktası, ülkenin ilk hiper ölçekli bulut bölgesini kurmak için Turkcell ve Google Cloud arasında 2025 sonlarında yapılan ortaklıktır. Bu iş birliği, küresel bağlantıyı yerelleştirilmiş veri kontrolü gereksinimleriyle dengeleyerek mevcut egemenlik çerçevesini test etmek üzere tasarlanmıştır. Türkiye’nin yaklaşımı, “orta güçlerin bulut sektöründe dijital yetkiyi geri kazanmak için sanayi politikasını nasıl kullandığına dair benzersiz bir vaka çalışması” olarak değerlendirilebilir (Evans, 2026, s. 45). Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2025) tarafından belirlenen stratejik hedefler, “yüksek teknoloji üretimi ve teknolojik liderliğin müzakere edilemez bir ulusal hedef” olduğunu vurgulamaktadır (s. 88). Finans ve kamu sektörleri için veri yerelleştirme yükümlülükleri, hassas bilgilerin Türk devletinin birincil yetki alanında kalmasını daha da güvence altına almaktadır. Bu teknik önlemler, kritik altyapı sistemlerinde kullanılan siber güvenlik çözümleri için uygulanan titiz sertifikasyon süreçleriyle desteklenmektedir. Bu girişimler sayesinde elde edilen teknolojik özerklik, Türkiye’nin küresel arenadaki performansı ve konumu için bir temel oluşturmaktadır.

Uluslararası ölçütler, Türkiye’nin siber egemenliğinin ve savunma mekanizmalarının küresel standartlara göre etkinliğinin objektif bir değerlendirmesini sunmaktadır. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), 2024 Küresel Siber Güvenlik Endeksi raporunda Türkiye, en üst seviye olan “**Rol Model Ülke**” (Tier-1) kategorisinde yer almıştır. Türkiye, yasal, teknik,

organizasyonel, kapasite geliştirme ve iş birliği alanlarını içeren endeksin beş ayağının tamamında tam puan elde etmiştir. Bu küresel tanınma, ülkenin NATO'nun **Locked Shields** gibi uluslararası siber savunma tatbikatlarına aktif katılımıyla desteklenmektedir. Ulusal direnç stratejileri, “modern jeopolitik ortamda yaygın olan değişen ittifaklar ve dijital tehditler”i ele almak için sürekli olarak güncellenmektedir (Tarhan, 2025, s. 165). Dijital dönüşüm ve üretken yapay zekanın etik sonuçları gibi zorluklar, gelecekteki politika iyileştirmeleri için odak noktaları olmaya devam etmektedir. Stratejik girişimler, Türkiye’yi gelişen küresel teknoloji düzeninde bölgesel bir lider ve “dijital köprü” olarak konumlandırmayı amaçlamaktadır. Türkiye’nin bu alandaki performansı, dijital özerkliği sağlamak için yasal düzenlemeler ile teknik kapasite arasında tutarlı bir uyum olduğunu göstermektedir. Son analizler, Türkiye’nin siber egemenlik kapasitesinin dayanıklı ve çok katmanlı bir savunma yapısına dönüşmekte olduğunu göstermektedir.

“Milli Teknoloji Hamlesi”, Türkiye’nin kapsamlı dijital stratejik özerkliğe yönelik çabalarının kavramsal ve operasyonel kalbini oluşturmaktadır. Bu doktrin, 21. yüzyılın “teknopolar” düzeninde ulusal hayatta kalmanın vazgeçilmez bir bileşeni olarak teknolojik öz yeterliliği çerçeveleyerek salt ekonomik modernleşmenin ötesine geçmektedir. Sanayi politikaları, hedefli Ar-Ge sübvansiyonları, proje bazlı hibeler ve yüksek teknoloji üretimi için yatırım teşvikleri yoluyla kendi kendine yeten bir inovasyon ekosistemini desteklemek üzere titizlikle tasarlanmıştır. Bu bağlamda stratejik özerklik, devletin dış aktörlere güvenmek yerine yerli teknik çabalarla egemenliğini ve güvenliğini koruyabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Tarhan’a (2025) göre, Türkiye’nin tekno-stratejik yörüngesi hem askeri hem de ekonomik dengeleri değiştirmeyi amaçlayan kasıtlı bir dijital güç inşasını temsil etmektedir. Kacır (2025), “Milli Teknoloji Hamlesi”nin bu uzun vadeli bağımsızlık hedeflerinin gerçekleştirilmesi için gerekli bilimsel ve metodolojik zemini sağladığını vurgulamaktadır. Özerklik arayışı, özellikle savunma sanayinin sivil siber güvenlik çerçeveleriyle yaklaşmasında belirgin bir şekilde görülmektedir.

Gelişmiş askeri teknolojilerin sivil sektöre entegrasyonu, ulusal teknolojik egemenliği en üst düzeye çıkarmak için benimsenen çift kullanımlı stratejinin bir örneğidir. Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, 2025 yılı sonuna kadar savunma ve siber güvenlik sektörlerinde %83 yerli içerik oranına ulaşmayı hedeflemiştir. Bu politika, Sıfır Güven Ağı Erişimi (ZTNA) mimarileri ve kuantum işlem birimleri (QPU) gibi kritik bileşenlerin yerli olarak geliştirilmesine odaklanmaktadır. Yerli sanayi kuruluşları, yabancı müdahaleden arındırılmış bir “tespit et-karar ver-hareket et” döngüsü sağlamak için yapay zekâ ve hipersonik

sistemler gibi ıgır açan alanlara öncelik vermeye teşvik edilmektedir. Shkurti zdemir (2025), “yerli 5G ve siber güvenlik mekanizmalarının uygulanmasının, bağlantıyı egemenliğe dönüştürmek için tasarlanmış ulusal altyapının aktif bir yeniden yapılandırılması olduğunu” savunmaktadır (s. 158). T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025) tarafından listelenen stratejik hedefler, Türk Silahlı Kuvvetlerinin veri hacimlerini korumak için yerli bulut bilişim czmlerinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu endüstriyel hedefler birbirinden bağımsız amaçlar değil, ülkenin genel yasal ve kurumsal reformlarıyla derinden bağlantılıdır.

7545 sayılı Siber Güvenlik Kanunu ile başlatılan yasal yeniden yapılanma, Ulusal Teknoloji Girişimi’nin yerli öncelikli tedarik politikalarının uygulanması için gerekli düzenleyici yetkiyi sağlamaktadır. Bu mevzuat, Siber Güvenlik Başkanlığı’na tüm kritik altyapı sektörlerinde yerli yazılım ve donanım kullanımını zorunlu kılma yetkisi vermektedir. Veri yerelleştirme ve yurt içinde saklanmasına ilişkin yasal yükümlülükler, yerli inovasyonun yarattığı değerin ulusal yetki altında kalmasını sağlamaktadır. Bu tür sıkı yasal engeller, yerel sanayi tabanı için koruyucu bir kalkan görevi görürken, aynı zamanda dış baskılara karşı ulusal direnci de artırmaktadır. Paksoy Hukuk Bürosu’na (2025) göre, 7545 sayılı Kanun, daha önce yerli siber güvenlik czmlerinin yaygın olarak benimsenmesini engelleyen yasal parçalanmayı ortadan kaldırmaktadır. iek (2025), yasal crevenin “ulusal inovasyon için garantili bir pazar yaratarak yerli teknolojik üretim için bir g crpanı görevi gördüğünü” (s. 1005) ne sürmektedir. Bu hukuki araçlar, özerkliğin stratejik olarak takip edilmesinin sadece bir hedef değil hem kamu hem de özel sektör aktörleri için zorunlu bir standart olmasını sağlamaktadır.

2026 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, retken yapay zekâ, kuantum dirençli şifreleme ve sıfır güven yapıları gibi teknolojilerin ulusal güvenlik sistemine entegre edilmesine yönelik kararlılığını vurgulamaktadır. Devlet, yerli havacılık ve savunma firmalarının lojistik ve teknik başarılarından yararlanarak, askeri düzeyde siber yeteneklerin finansal ağları, enerji şebekelerini ve kamu idari veri tabanlarını güvence altına almak için uyarlandığı bir “ift kullanımlı” ekosistem geliştirmiştir. Bu stratejik yakınlama, askeri Ar-Ge’yi dijital egemenlik için daha geniş bir ekonomik itici güce dönüştürmeyi amaçlayan Ulusal Teknoloji Girişimi’nin ayırt edici özelliğidir. Bununla birlikte, tam dijital bağımsızlığa giden yol, yarı iletken üretiminin küresel dalgalanması ve bu kadar yüksek hızlı bir inovasyon döngüsünü sürdürebilecek uzmanlaşmış bir iş gücüne duyulan acil ihtiyaç da dahil olmak üzere, kalıcı yapısal zorluklar nedeniyle hala kesintiye uğramaktadır. Türkiye’nin gelişmiş çipler için yabancı üreticilere bağımlılığı, yerli üretim kapasitelerine uzun vadeli yatırım yapılmasını gerektiren kritik bir kırılganlık olmaya devam etmektedir. Ayrıca, siber yetenekler için küresel

rekabet, “beyin göçü” riskini yaratmakta ve “Siber Vatan” girişiminin ivmesini korumak için güçlü elde tutma stratejileri ve eğitim reformları gerektirmektedir. Politics Today’e (2026) göre, 2026 programı, yapay zekanın ulusal savunma modernizasyonunun merkezinde yer alan çığır açan bir teknoloji olarak açıkça sınıflandırıldığı bir dönüm noktasıdır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2025), kritik dijital altyapıda dış bağımlılıkları azaltmak için %83 yerli içerik oranına ulaşmanın şart olduğunu belirtmektedir. Bu kırılganlıkların ele alınması, ülkenin teknik ilerlemesinin kalıcı jeopolitik etkiye dönüşmesini sağlamak için çok önemlidir.

Türkiye’nin Ulusal Teknoloji Hamlesi yoluyla stratejik özerkliği hedeflemesi, ülkeyi küresel teknoloji düzeninde “kuralları uygulayan” değil, “kuralları belirleyen” konuma getirmektedir. Yerli sanayi politikası, sıkı yasal denetim ve yüksek teknoloji üretimi arasındaki uyum, teknolojik kutuplaşmanın baskısına direnebilecek çok katmanlı bir savunma yapısı oluşturmaktadır. 2026 yılına kadar yerli 5G ağlarının ve hiper ölçekli bulut bölgelerinin başarılı bir şekilde konuşlandırılması, bu dijital egemenliğin fiziksel olarak ortaya çıkmasını işaret etmektedir. Türkiye’nin modeli, dijital egemenliğin siyasi irade, endüstriyel kapasite ve yasama yetkisinin tutarlı bir şekilde hizalanmasıyla elde edilebileceğini kanıtlamaktadır. Evans (2026), Türkiye’nin Batı sonrası dijital düzende tarihsel özerkliğini teyit eden benzersiz bir teknolojik devlet yönetimi modeli oluşturduğunu belirtmektedir. Strateji ve Sürdürülebilirlik Başkanlığı (2024), kendi kendine yeterliliğe doğru bu yolculuğun, ülkenin sürdürülebilir ekonomik ve güvenlik büyümesinin hayati bir temeli olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bu kapsamlı kapasite, Türkiye’nin küresel arenada dirençli, egemen ve teknolojik olarak iddialı bir aktör olarak kalmasını sağlamaktadır.

Sonuç

Türkiye’de sürdürülebilir siber egemenliğin sağlanması, geçici düzenleyici çerçevelerden daha entegre ve etkin bir dijital yönetim ekosistemine geçişi gerektirmektedir. 2025 yılında yeni kurulan Siber Güvenlik Başkanlığı altında yetkinin merkezileştirilmesi, önceki kurumsal parçalanmayı ele almaktadır; ancak bu geçişin etkinliği, ikincil mevzuatın hızlı bir şekilde uygulanmasına bağlıdır (Kaya, 2025). Bu düzenlemelerin kamu sektörleri arasında sorunsuz veri birlikte çalışabilirliğini kolaylaştırması, şu anda gerçek zamanlı saldırı tespitini engelleyen mevcut bilgi izolasyonlarını ortadan kaldıracaktır. Stratejik düzenlemeler, kritik altyapılarda kullanılan hem yerli hem de yabancı donanım bileşenlerini denetlemek için ulusal bir “tedarik zinciri güvenliği” çerçevesinin geliştirilmesine öncelik vermelidir. Paksoy Hukuk Bürosu’na (2025) belirttiği gibi, bu yeni yasal düzenlemelerin başarılı bir şekilde entegre edilmesi, Türkiye’nin karmaşık çok yönlü saldırılara karşı dayanıklılığının en önemli

belirleyicisi olacaktır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (2024) bir raporu, kapsayıcılık ve erişilebilirlik ilkelerine dayalı sağlam bir veri yönetim çerçevesinin, Türkiye'nin daha geniş dijital dönüşüm hedeflerini önemli ölçüde hızlandırabileceğini vurgulamaktadır. Bu tür yapısal iyileştirmeler hem ulusal güvenliği hem de özel sektör inovasyonunu teşvik eden öngörülebilir bir ortam yaratmak için çok önemlidir. Türkiye'nin uzun vadeli dijital bağımsızlığını ve teknolojik özerkliğini güvence altına almak için en önemli tavsiye, uzman insan kaynağına yatırım yapmaktır.

2026 yılında "Siber Vatan" programının genişletilmesi, "Ulusal Teknoloji Hareketi"ne öncülük edebilecek bir siber güvenlik uzmanları yetiştirme kararlığını göstermektedir. Akademik kurumlar, özellikle yapay zekâ ve kuantum güvenli kriptografi alanlarında, müfredatlarını sektörün dinamik ihtiyaçlarına daha da uyumlu hale getirmelidir. Araştırma ve geliştirmeyi hedefe yönelik hibeler yoluyla teşvik etmek, siber güvenlikte "Türkiye markasının" sadece benimseme değil, en son yenilikle eş anlamlı olmasını sağlayacaktır. T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın (2024) belirttiği gibi, teknolojik ilerlemenin ulusal değerler ve sosyal refah ile uyumlu kalmasını sağlamak için insan merkezli bir yaklaşım hayati önem taşımaktadır. Güngör'ün (2026) araştırması, bölgesel kalkınma ajansları ve üniversiteler arasındaki iş birliğinin, siber güvenlik uzmanlığının ülke genelinde merkezileştirilmesinde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Yerli yeteneklere odaklanmak, doğal olarak yabancı hizmet sağlayıcılara olan bağımlılığı azaltacak ve ülkenin yerli savunma kapasitesini güçlendirecektir. Türkiye'nin küresel dijital hiyerarşide bölgesel lider olarak yükselen rolünün öncüsü, bu tür iç kapasitenin geliştirilmesidir.

Türkiye'nin küresel bir "dijital köprü" olma yolunda ilerlemesi, Küresel Siber Güvenlik Endeksi'ndeki Tier-1 statüsünü uluslararası iş birliğini teşvik etmek için kullanan dengeli bir yaklaşım gerektirmektedir. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (2024) tarafından belirlenen bu "örnek ülke" statüsünü korumak, siber alanda sorumlu devlet davranışı için uluslararası normların belirlenmesinde aktif katılımı gerektirmektedir. Gelecek stratejiler, yerli siber güvenlik çözümlerini Orta Doğu ve Orta Asya'ya ihraç etmeyi, böylece Türkiye'nin yumuşak gücünü ve teknolojik etkisini artırmayı hedeflemelidir. Şeffaflığı ve temel hakların korunmasını güvenlik protokollerine entegre etmek, Türkiye'nin egemenlik modelinin dünya sahnesindeki meşruiyetini güçlendirecektir. Tarhan (2025), Türkiye'nin stratejik gidişatının, teknolojinin ön planda olduğu bir dünyada diğer orta güçler için bir model oluşturan "teknolojik kendi kendine yeterliliğe" doğru bir dönüşümü olduğunu ortaya koymaktadır. 2024-2028 stratejisinin devam eden dönüşümü, ülkenin jeopolitik hedeflerini teknik ve yasal gerçekleriyle başarılı bir şekilde

uyumlu hale getirdiğini göstermektedir. Son analizler, Türkiye'nin inovasyona, insan sermayesine ve kurumsal şeffaflığa öncelik vererek, dirençli ve egemen bir dijital geleceği sürdürme konusunda iyi bir konumda olduğunu göstermektedir.

Referanslar

- Ali, N., Ahmad, A., & Zafar, I. (2025). Sovereignty and cyber security: Re-thinking state power in the 21st century. *Indus Journal of Social Sciences*, 3(4), 397–407.
- Assaf, A., & Moshnikov, D. (2020). Contesting sovereignty in cyberspace. *International Cybersecurity Law Review*, 1(1), 115–124.
- Atlı, T. (2025). *Siber egemenlik* [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Tez No: 925974.
- Bıçakçı, S., Ergun, F. D., & Çelikkpala, M. (2015). *The cyber security scene in Turkey*. İstanbul: The Centre for Economics and Foreign Policy Studies (EDAM).
- Chatinakrob, T. (2024). Interplay of international law and cyberspace: State sovereignty violation, extraterritorial effects, and the paradigm of cyber sovereignty. *Chinese Journal of International Law*, 23(1), 25–72.
- Çakır, H., & Uzun, S. A. (2024). Türkiye'nin siber güvenlik eylem planlarının değerlendirilmesi. *Sakarya University Journal of Science*, 28(1), 204-219.
- Çiçek, A. E. (2025). Türkiye'nin yapay zekâ tabanlı siber güvenlik stratejisi: Ulusal güvenliği güçlendirmek ve küresel siber yönetişime yön vermek. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 23(56), 993-1012.
- Darıcı, A. B. (2019). Türkiye'nin siber güvenlik politikalarının analizi: Türkiye siber güvenlik modeli için öneriler. *TESAM Academy Journal*, 6(2), 11-33.
- Ergün, K. K., & Yurtoğlu, D. (2024). Türkiye perspektifinden Afrika kıtasında ve Doğu Akdeniz bölgesinde güvenlik politikaları. *Journal of African Research*, 1(1), 1-24.
- Evans, B. (2026). Digital sovereignty in the cloud: Between law and industrial policy in the European Union and Türkiye. *Koç University Law School Research*.
- Gündoğdu, S. (2023). Siber güvenlik uluslararası politikada bir etki aracı ve Türkiye'nin siber güvenlik politikası uygulaması: Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(3), 1325-1337.
- Güngör, M. (2026, January 6). “Türkiye Siber Vatan Program” Protocol Signed Between PAU and GEKA. Pamukkale University News.

- Gürkaynak, M., & İren, A. A. (2011). Reel dünyada sanal açmaz: Siber alanda uluslararası ilişkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 263-279.
- İbrahimli, K. (2025). Küresel güç rekabeti ve yeni jeopolitik dinamikler. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 8(3), 340-371.
- Jensen, E. T. (2014). Cyber sovereignty: The way ahead. *BYU Law Review*, 2014(5), 1625–1678.
- Kacı, M. F. (2025). 2000’li yıllar: Milli teknoloji hamlesi ve gelecek perspektifi. İçinde, M. Şeker (Ed.), *Milli teknoloji hamlesi* (pp. 45-68). TÜBA Yayınları.
- Karagöz, S. (2026). Splinternet: Siber egemenlik çağında dijital parçalanmanın jeopolitiği. *Yeni Yüzyıl’da İletişim Çalışmaları*, 4(13), 171-186.
- Karaman, C. (Ed.). (2024). *Sürdürülebilir gelecek için çevre, enerji ve yapay zekâ küresel çözümler ve stratejiler*. Efe Akademi Yayınları.
- Kaya, M. B. (2025). *Turkish Cyber Security Law*. Mehmet Bedii Kaya Academic Archive.
- Kılıoğlu, M. E. (2024). Siber egemenlik konusu. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(40), 132–149.
- Kuzu, M., & Kocaoğlu, F. (2024). Hegemonyanın siyasal ve finansal etkileşimi çerçevesinde Biden doktrini ve ABD Çin rekabetinin Türk dünyasına olası etkileri. *Karadeniz Araştırmaları*, 21(81), 177-219.
- Küçüksoğak, Ö. K. (2023). Teknolojik soğuk savaş: ABD-Çin rekabetinin dijital merkantilizm üzerinden analizi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 11(2), 284-308.
- Manioğlu, O. (2025). Dijital egemenlik ve teknolojik rekabet: Küresel ağdaki bölgesel bloklar. *Global Strategy Conference*, İstanbul (p. 27).
- Mueller, M. L. (2020). Against sovereignty in cyberspace. *International Studies Review*, 22(4), 779–801.
- Özdemir, G. (2025). Uluslararası güvenlikte siber tehditlerin yükselişi ve stratejik savunma politikaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 1-20.
- Paksoy Attorneys at Law. (2025, March 26). *Turkish cybersecurity law enters into force*.
- Paksoy, N. (2023). *Cybersecurity: Turkey 2023*. Law Business Research, Lexology GTDT.
- Politics Today. (2026, January 20). *2026 Reset: Türkiye Bets Big on Defense and Tech*.
- SETA. (2025). *From policy to action: Türkiye’s evolving approach to defense framework*. SETA Foundation for Political, Economic and Social Research.
- Shkurti Özdemir, G. (2025). 5G and Türkiye’s digital future. *Politics Today*, 11(2), 155-170.

- Shoker, A. (2022). Digital sovereignty strategies for every nation. *Applied Cybersecurity & Internet Governance*, 1(1), 1-17.
- Shokri, A. (2025). Sovereignty in cyberspace from the viewpoint of international law. *Asian Journal of International Law, First View*, 1–31.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). *On ikinci kalkınma planı (2024-2028)*.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025). *2026 yılı Cumhurbaşkanlığı yıllık programı*.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2024). *Ulusal siber güvenlik stratejisi ve eylem planı (2024-2028)*.
- Tarhan, K. (2025). Türkiye's cybersecurity, critical infrastructure, and national resilience in a technopolar world order. *Insight Turkey*, 27(2), 149-172.
- Tsagourias, N., & Buchan, R. (2018). Automatic cyber defence and the laws of war. *German Yearbook of International Law*, 1(1), 203-237.
- Yeli, H. (2017). A three-perspective theory of cyber sovereignty. *PRISM*, 7(2), 108-115.
- Yıldırım, A. (2024). Türkiye'nin siber güvenlik politikasının eylem planları üzerinden analizi. *Journal of Organization and Management Sciences*, 16(1), 23-47.

The Case of Palantir Technologies and Corporate Political Power

Alperen Gaygısız

Introduction

Corporate political activity is seen as central to any explanation of how firms shape public policy, and much of this influence is exerted outside the visible world of formal lobbying. The literature uniformly highlights that corporate political power is multi-dimensional, involving agenda-setting, strategic framing, insider access, and the ability to block the progress of certain issues. These forms of influence often occur well in advance of policy decisions and even before the governmental perception of problems and the scope of considered solutions.

This paper explores these dynamics through the case of Palantir Technologies, a Forbes Global 2000 company whose business model is closely tied to state institutions. By examining Palantir's lobbying behavior, agenda-setting work, and framing strategy, the study shows how the theoretical debates on multi-stage influence have clarified contemporary corporate power. The analysis first outlines relevant concepts, then compares scholarly arguments, and finally applies these frameworks to Palantir's political activities before addressing broader implications.

Understanding “Influence”

A central insight running through the literature on the matter is that political influence cannot be reduced to whether an organization "wins" a particular policy outcome. Instead, influence is conceptualized as a multistage and multi-dimensional process that plays out across agenda-setting, framing, insider access, and the strategic use of visibility. The final policy outputs are seen to be an insufficient measure of power; much of what organizations achieve occurs in earlier and less visible phases, where they shape what policymakers consider possible or relevant. This more comprehensive conception redirects analytical focus away from observable legislative victories and towards how actors define problems, set agendas, and delimit alternatives.

Building on this, Stevens (2025) distinguishes between "dream issues" which challengers seek to put on the agenda and "nightmare issues" which defenders want to keep off. He also finds evidence indicating that defenders typically rely on passive strategies with low salience, using institutional inertia to avoid raising contested issues to public awareness.

Challengers, by contrast, require more intensive insider engagement to raise their favorite subjects. Stevens provides a conflict-structural dimension by demonstrating how actors' goals condition their optimal strategy and desired level of issue visibility.

Binderkrantz and Pedersen (2019) further discuss the multi-stage perspective by showing empirically that the factors leading to success in agenda setting are different from those shaping decision-stage outcomes. Media strategies play a more significant role in early stages, while administrative or parliamentary access becomes critical at later phases. Their findings indicated that influence cannot be attributed to a single tactic or venue, given that political processes happen across numerous arenas.

Junk and Rasmussen (2019) extend the definition of influence in relation to framing contests. Their findings reveal that success depends not only on access or visibility but also on whether an actor's group is able to dominate the interpretive struggle over issue definition. These findings introduce a discursive dimension to political power by showing that influence is an exercise in meaning-making about public problems.

Multi-Dimensional Political Influence of Palantir Technologies

Palantir Technologies is a particularly revealing case for the analysis of multi-dimensional corporate political influence. As a Forbes Global 2000 company, its operations are heavy in government contracting around domains of defense, welfare governance, immigration enforcement, and AI-enabled public administration. These spheres are, in turn, characterized by low public visibility, high technical complexity, and substantial institutional discretion. These make up a set of conditions in which agenda-setting, framing, and insider access play an outsized role in shaping outcomes (Stevens, 2020; Lowery, 2013).

a. Agenda-Setting Influence

Palantir's operations in the UK are illustrative of the way corporations can set political agendas well in advance of any formal policy decision. In 2023, Palantir lobbied the UK Disabilities Minister with a pitch for its software to help tackle "benefit fraud" by construing welfare administration as a problem of poor data analytics (The Guardian, 2023). It made a similar pitch to the UK Pensions Department. By doing so, Palantir attempted to promote their "dream issues", in this case, AI-driven fraud detection-onto the political agenda.

Palantir's strategy relies heavily on insider access and direct contact with ministers, consistent with expectations of challengers promoting new policy frames. Rather than passively waiting for needs highlighted by the government, Palantir actively creates the demand by framing welfare administration as an issue of technology and security. Such activity at the agenda-setting stage means any success cannot be understood as policy adoption but rather issue salience and attention from the government.

b. Decision-Stage Influence and Insider Access

That Palantir can turn agenda access into concrete outcomes becomes clear from the major government contracts the company has been awarded. In 2025, the US Army consolidated several data-analytics contracts into a \$10 billion framework agreement with Palantir, a signal that the company had become deeply entrenched in the defence procurement processes (Reuters, 2025). At the international level, NATO's acquisition of Palantir's AI-enabled military system further attests to the influence of the company within security decision-making processes.

These results reveal the dynamics during the decision stage, where insider access plays a critical role. Palantir is further in a strategic position due to high-level relationships, as evidenced in the reported secret meeting between high-ranking UK politicians and company representatives (The Guardian, 2025). Such cases reflect the inequalities of access that can distort policy processes by allowing select actors early and privileged access. Their success in this respect is indistinct from its earlier efforts at the agenda-setting stage, enhancing the literature's focus on examining influence across stages.

c. Framing Power and Discursive Influence

Palantir can also exercise influence through framing contests, that is, shaping how governments interpret public problems. The company frames welfare issues primarily as matters of fraud risk, solvable through integrated data systems and predictive analytics. This looks very different from how critics frame such initiatives, as expansions in surveillance and threats to privacy.

A similar dynamic exists in the use of Palantir's \$30 million contract with U.S. Immigration and Customs Enforcement to track immigrants' movements (Economic Times, 2024). Palantir and its partners present this practice as crucial to the interests of national

security, while rights advocates describe such processes as invasive monitoring. These dueling frames show that influence reflects a group-level struggle over meaning, rather than the messaging of discrete individuals. Palantir's integration with government actors increases the institutional resonance of its frames and makes non-decision influence easier to enact by minimizing the public salience of privacy-oriented voices.

Conclusion

This paper demonstrates that corporate political power cannot be fully understood through a focus on formal lobbying or policy outcomes. Literature would suggest that influence comes in the form of agenda-setting, framing, insider access, and more subtle forms of non-decision, and Palantir Technologies is no exception. In welfare governance, defense procurement, and immigration enforcement, Palantir shapes problem definitions and the scope of viable solutions long before decisions are made. The following analysis therefore raises more general democratic questions about the consequences of corporate involvement in setting political agendas and framing public issues in largely invisible ways that are difficult to contest.

References

- Binderkrantz, A. S., & Pedersen, H. H. (2019). The lobbying success of citizen and economic groups in Denmark and the UK. *Acta Politica*, 54(1), 75-103.
- Economic Times. (2024). *Inside ICE's \$30m deal with Palantir to track immigrants' movements using AI*.
- Junk, W. M., & Rasmussen, A. (2019). Framing by the flock: Collective issue definition and advocacy success. *Comparative political studies*, 52(4), 483-513.
- Lowery, D. (2013). Lobbying influence: Meaning, measurement and missing. *Interest Groups & Advocacy*, 2(1), 1-26.
- Reuters. (2025). *US Army pools contracts into up to \$10 billion Palantir deal*.
- Stevens, F. (2025). Quiet offence, passive defence? Interest groups, lobbying strategies, and agenda-setting influence. *West European Politics*, 1-28.
- The Guardian. (2023). *Palantir lobbied UK disabilities minister to use software to tackle benefits fraud*.
- The Guardian. (2025). *Johnson and Cummings' secret meeting with Palantir / Peter Thiel*.

Democratic vs. Autocratic Leaders and the Weight of War: Audience Costs and Leader Culpability in the Russia–Ukraine Conflict

Ayşem Köymen

International conflicts test not only military capabilities but also the political survival of national leaders. Nowhere is this tension more visible than in the Russia–Ukraine war, where leaders operating under starkly different institutional constraints have faced divergent forms of domestic accountability.

This research examines how political leaders are held accountable during international conflicts, focusing on the Russia–Ukraine war as a contemporary and high-stakes case. Specifically, it investigates the question: To what extent is a democratic leader (e.g., Volodymyr Zelensky) held politically culpable in the context of the Russia–Ukraine conflict, and how does audience cost affect this culpability compared to a non-democratic leader (e.g., Vladimir Putin), in the time period of Feb–Aug 2022?

Building on foundational theories in international relations and political science, this paper argues that democratic leaders are more vulnerable to domestic political punishment due to audience costs, the domestic price paid when leaders make threats or promises and then back down, whereas autocratic leaders face fewer such constraints. Audience cost theory (Fearon 1994) and democratic peace theory (Author et al. 1999) suggest that institutional structures and public expectations shape how leaders behave in war, with democracies constrained by the need to maintain domestic credibility and public support. This research draws on these insights as well as (Croco 2011) work on leader culpability to compare the wartime behavior and political consequences faced by Zelensky and Putin. By applying an X-centered research design focused on regime type as the key explanatory variable, this study compares two leaders, Zelensky and Putin, who share similar levels of wartime culpability but govern under contrasting institutional systems. Using a Most Similar Systems Design (MSSD), the analysis holds constant key contextual factors such as geopolitical environment, shared post-Soviet legacies, and direct participation in the same war, allowing regime type and institutional stability to emerge as the primary sources of variation.

The study further employs a binary logistic regression model to estimate the relationship between institutional conditions (as a proxy for audience costs) and political culpability. This combined approach strengthens internal validity and provides a focused, theory-driven examination of how democratic and autocratic leaders experience political risk and

accountability in wartime contexts. The goal is to better understand whether democratic leaders face systematically greater political risks when making decisions in war and under what conditions those risks translate into electoral punishment, loss of public support, or removal from office.

Literature Review and Theoretical Framework

The relationship between domestic political institutions and wartime behavior has long been central to international relations theory. Scholars have consistently argued that democratic and autocratic leaders face fundamentally different constraints and incentives when engaging in international conflict, particularly with respect to their accountability to domestic audiences. This literature review examines three key clusters of research relevant to this study: (1) audience costs and the democratic peace, (2) institutional credibility and political participation, and (3) leader culpability and domestic punishment.

Foundational work on audience cost theory emphasizes that democratic leaders are especially vulnerable to domestic punishment when they make foreign policy commitments and subsequently fail to uphold them. However, more recent scholarship complicates this view by demonstrating that accountability is not exclusive to democratic regimes. Weeks argues that some authoritarian leaders embedded in ruling coalitions may incur audience-like costs from elite audiences, suggesting that domestic constraints vary within regime types. (Weeks, 2014) (Kertzer, 2017) At the same time, critics have questioned the consistency and automaticity of audience costs, showing that domestic punishment depends heavily on context, framing, and institutional conditions rather than occurring uniformly across cases (Snyder and Borghard 2011; (Kertzer, 2017)).

Together, these debates highlight important variation in how domestic accountability operates during international crises. While existing research offers valuable theoretical insights, it rarely examines how different forms of audience costs translate into leader culpability within the same active conflict. This study addresses that gap by comparing democratic and autocratic leadership during the Russia–Ukraine war, thereby providing a more precise assessment of how regime type shapes political risk and wartime accountability.

1. Audience Costs and the Democratic Peace

James Fearon's (1994) influential work on audience costs argues that democratic leaders face significantly higher domestic political costs when they back down from international commitments compared to autocratic leaders. This difference arises because democracies are characterized by large **winning coalitions** and broad-based public accountability, whereas autocratic regimes rely on narrow winning coalitions dominated by ruling elites. In democracies, the government's political survival depends on satisfying a large segment of the population, making leaders more sensitive to public opinion and more vulnerable to punishment for perceived failures. Autocratic leaders, by contrast, are primarily accountable to a small circle of elites, insulating them from mass public pressures. When applying this framework to the Russia–Ukraine conflict, Ukrainian President Volodymyr Zelensky, as the leader of a democratic system, is far more likely to face substantial audience costs if he backs down from wartime promises or concessions, compared to Russian President Vladimir Putin, who governs in an autocratic system. In short, the larger the winning coalition, the greater the audience costs a leader is likely to face.

Another important aspect of Fearon's concept concerns **signaling and credibility**. Leaders possess private information about their advantages and disadvantages, and they can use this information strategically to signal their intentions or resolve in a conflict. Importantly, signaling can be used not only to convey strength but also to bluff that is, to exaggerate one's position in order to coerce or influence an opponent. Whether signaling is perceived as credible depends largely on the regime type. In democracies, where leaders are accountable to voters and risk severe political punishment if they fail to deliver on their promises, signals tend to be more credible; bluffing is costlier because failed bluffs can lead to electoral defeat or removal from office. By contrast, autocratic leaders, facing weaker domestic constraints, can more easily engage in bluffing tactics without incurring significant domestic penalties. This distinction is critical for interpreting the strategies of Zelensky and Putin in the ongoing war. Zelensky's signals are more likely to be perceived as credible due to his democratic accountability, whereas Putin's signals may be viewed with greater

skepticism, given his insulation from public audience costs. These dynamics will be explored further in the upcoming sections, applying Fearon's theoretical framework to the specific behaviors and political calculations of both leaders.

Moreover, the democratic peace theory provides important insights into why democratic leaders behave differently from autocratic leaders in matters of war and why democracies are often more effective when they engage in conflict. According to Bueno de Mesquita et al., democracies are less likely to go to war with one another in the first place because of strong domestic constraints, which raise the costs of escalation and reduce the incentives for leaders to bluff. However, once democracies do find themselves in conflict with autocratic states, they tend to escalate further and mobilize additional resources in order to secure victory. This behavior is explained by the democratic leader's dependence on a broad winning coalition for political survival. Unlike autocratic leaders, who rely on a small group of elites to remain in power, democratic leaders must satisfy a wide range of public demands, making them more sensitive to wartime outcomes and more motivated to avoid defeat. As a result, democratic governments are more likely to shift extra resources and intensify their war efforts to ensure success.

Furthermore, Bueno de Mesquita argues that democratic leaders must actively shape and win public opinion in order to legitimize their wartime decisions. This often involves targeting the opponent and framing the conflict in ways that strengthen domestic support and reinforce the government's credibility. In contrast, autocratic regimes are primarily concerned with satisfying the private interests of their narrow winning coalition, often characterized by patronage, corruption, and the distribution of private goods. Democracies, by comparison, are more focused on delivering public goods and broad-based benefits, which further shapes their incentives and strategies in war.

2. Institutional Credibility and Political Participation

Prins (2003) builds on Fearon's domestic audience cost argument by adding a crucial institutional dimension. While Fearon emphasizes the role of regime type in generating audience costs, Prins argues that not all democracies are equal in this regard. Specifically, Prins highlights that the quality of democratic institutions

matters significantly for the credibility of audience costs. According to Prins, democracies with unstable political participation for example, regimes that fluctuate between authoritarianism and democracy or alternate between restricted and open political competition undermine the credibility of their leaders' signals, even if they formally classify as democracies. In contrast, countries with stable institutional features whether they are competitive democracies or even consistently restrictive regimes provide leaders with a stronger ability to credibly commit and signal resolve. This stability reduces the risk of miscalculation and unnecessary crisis escalation, as both domestic and international audiences can more reliably interpret the government's positions.

Overall, by looking at these internal dynamics, Prins shows that audience costs are not determined solely by regime type or general democracy scores. Instead, the institutional quality and stability of political participation within a democracy play a decisive role. When the quality of democracy is high, audience costs are also high, making leaders' signals more credible. Conversely, when the quality of democracy is low, audience costs diminish, and signaling becomes weaker and less reliable. Prins's work thus refines the understanding of audience costs by emphasizing the importance of **institutional credibility**, not just formal regime classification.

3. Leader Culpability and Domestic Punishment

Croco (2011) argues that a leader's culpability for entering a war specifically, whether they are perceived as responsible for initiating the conflict significantly shapes both how they manage and terminate wars, and whether they face punishment by domestic audiences if the war ends poorly. Croco defines a culpable leader as either: A leader who was in power when the war began, overseeing the state's transition from peace to war.

Importantly, Croco emphasizes that this concept applies across regime types both democratic and autocratic leaders can be culpable, depending on their involvement in, or political links to, the decision to go to war. However, culpability dynamics differ by regime: in democracies, political connections and lines of responsibility (such as party affiliation) are typically more transparent and easier for the public to

trace. As a result, citizens in democracies are more likely to assign blame directly and to hold leaders accountable for negative war outcomes.

Moreover, culpable leaders face a strategic dilemma: because they risk domestic punishment such as removal from office if they lose a war they helped initiate, they are often incentivized to fight longer and harder, sometimes even engaging in **“gambling for resurrection”** strategies to avoid defeat. Moreover, they are less likely to back down or accept unfavorable settlements, as doing so would confirm their responsibility for failure. Finally, Croco argues that domestic audiences are more willing to punish culpable leaders when a war ends unfavorably because failed wars damage the state’s international reputation, and the blame for such reputational harm tends to fall squarely on the leader who originally made the decision to enter the conflict.

These theories intersect in meaningful ways. Democratic culpable leaders, like Zelensky, are doubly constrained: their survival depends both on public approval (due to audience costs) and on managing blame for initiating conflict. Autocratic leaders, such as Putin, face fewer constraints from mass audiences but may still act to preserve elite support and avoid perceived failure. This combination of institutional and individual-level incentives forms the basis for the following hypotheses:

- **H1:** Culpable leaders are more likely to face higher political audience costs if they back down from their promises or fail in the conflict, compared to non-culpable leaders.
- **H2:** Democratic leaders are more likely to escalate efforts to win a war because their political survival depends on satisfying a broad winning coalition, whereas non-democratic leaders face weaker incentives tied to military outcomes.
- **H3: Democratic leaders will be less likely than autocratic leaders to engage in bluffing during international conflicts, due to the higher political costs of being exposed.**

Together, these theoretical insights guide the comparative analysis of Zelensky and Putin in the Russia–Ukraine conflict, highlighting how regime type and leader culpability interact to shape strategic behavior and political consequences in wartime.

Methodological Framework

Research Design:

This study employs a combination of **Most Similar Systems Design (MSSD)** and **X-centered research design** to examine how regime type influences political culpability and audience costs during wartime. MSSD is particularly well-suited for this comparison because the two selected cases, Ukraine and Russia, share a high degree of similarity across a wide range of structural and contextual factors. These include geopolitical proximity (both are post-Soviet states located in Eastern Europe/Eurasia), shared historical legacies under the USSR (which shaped similar bureaucratic and military structures), engagement in the same war (time period Feb–Aug 2022) and a common external threat environment. Both states justified military mobilization in response to existential threats, Russia citing NATO expansion and Ukraine citing Russian aggression. In addition, both countries experienced significant economic disruption due to sanctions, and share cultural and linguistic heritage as members of the East Slavic group.

Importantly, both leaders Vladimir Putin and Volodymyr Zelensky are coded as culpable under Croco’s (2011) definition, as they were in power at the onset of the war and were seen as politically responsible for the escalation, whether through action or inaction. This extensive set of shared characteristics serves as a control group, holding confounding variables constant to isolate the impact of the one key difference: regime type.

Control Variables (Y Held Constant)	Russia	Ukraine
1-Geopolitical Proximity	Post-Soviet; Eastern Europe/Eurasia	Post-Soviet; Eastern Europe/Eurasia
2-Historical/Institutional Legacy	Soviet bureaucratic and military legacy	Soviet bureaucratic and military legacy
3-Shared Participation in the Same War	Russia–Ukraine War (Feb–Aug 2022)	Russia–Ukraine War (Feb–Aug 2022)
4-External Threat Perception	NATO expansion	Russian aggression

5-Economic Disruption and Sanctions	Western/EU sanctions : financial and political pressure	Russian energy pressure: reduced oil/gas supplies
6-Cultural and Linguistic Heritage	East Slavic	East Slavic
7-Culpable Leadership (Croco 2011)	Putin – in power, initiated war	Zelensky – in power, failed deterrence
X: Regime Type (Treatment Variable)	Autocracy	Democracy

The primary distinction between the two cases is their regime type, which serves as the independent variable (X): Ukraine is a democracy, while Russia is an autocracy.³² By holding the above contextual variables constant, MSSD allows the study to isolate the impact of regime type on the dependent variable (Y) leaders' wartime behavior which is including political culpability and audience costs. This is where the X-centered design further strengthens the research. It focuses the analysis specifically on how variation in regime type drives differences in leaders' political risk, incentives, and strategies during conflict. Since all other relevant conditions remain constant across the two cases, any observed differences in leader behavior or domestic consequences can be more confidently attributed to regime type, rather than other external or structural factors. Thus, the combination of MSSD and X-centered design provides a robust methodological framework that enhances the internal validity of the study and allows for a more precise understanding of how democratic versus autocratic institutions shape political accountability during wartime.

Operationalization

In this study, audience costs are operationalized using the framework developed by **Brandon Prins (2003)**. Unlike earlier scholars such as Fearon (1994), who emphasized regime type (democracy vs. autocracy), Prins argues that audience costs are primarily shaped by the **stability and institutionalization of political participation**, regardless of regime type. According to Prins, even democratic systems may fail to generate credible audience costs if their political institutions are unstable or factionalized. To measure institutional stability, Prins does not rely on a single composite index. Instead, he infers stability through two key dimensions from the **Polity IIId Dataset** (mclaughlin-et-al-1998-timing-the-changes-in-

³² <https://ourworldindata.org/grapher/democracy-index-polity>

political-structures-a-new-polity-database n.d.): **regulation of political participation** and **competitiveness of political participation**.

- **Regulation** refers to how consistently and fairly the political rules are applied. This includes the extent to which opposition groups can legally organize, campaign, and participate under predictable and transparent rules.
- **Competitiveness** reflects whether elections are genuinely contested meaning opposition parties have a real chance to challenge incumbents and influence political outcomes.

When both regulation and competitiveness are stable and institutionalized, opposition actors can credibly hold leaders accountable for foreign policy decisions, including failures or inconsistencies in international crises. In such cases, leaders face higher audience costs, which in turn make their signals to foreign adversaries more credible. By contrast, in political systems where rules are applied arbitrarily, or where competition is suppressed or fragmented, even leaders in democracies may not face meaningful domestic punishment for backing down. This leads to weaker signaling and an increased risk of bluffing and escalation.

In his original 2003 study, Prins operationalizes institutional instability using two categorical variables from the Polity III dataset: competitiveness of political participation and regulation of political participation. He defines a regime as having unstable political participation if it scores 2, 3, or 4 on competitiveness (representing factional, transitional, or restricted political competition), and 2 or 3 on regulation (indicating arbitrarily applied or partially institutionalized rules for participation). If both conditions are met, the regime is coded as unstable (1); otherwise, it is considered stable (0).

To apply this logic using contemporary data, it is necessary to translate these categorical codes into continuous indicators, as provided by the V-Dem (Varieties of Democracy) dataset. V-Dem uses a [0–1] scale for its variables, where 0 represents a highly repressive system, and 1 reflects full democratic openness and institutional quality. Specifically, the variable *v2elcomp* measures electoral competitiveness (correspond to competitiveness of political participation in Polity III dataset), while *v2parreg* captures the degree of party regulation or freedom from restrictions. (corresponds to regulation of participation in Polity III dataset)

The threshold selection is based on both the empirical distribution of V-Dem scores and conceptual alignment with Polity IIId. For **electoral competitiveness (v2elcomp)**, values of **0.7 or higher** are typically associated with well-functioning democracies, while scores of **0.2 or below** are typical of authoritarian regimes. The **0.4–0.6 range** captures hybrid or transitional regimes with limited but non-zero political contestation precisely the types that Polity scores as 2–4. Therefore, a threshold of **v2elcomp < 0.6** captures the concept of **unstable political competition** in line with Prins’s original definition.

For **party regulation (v2parreg)**, V-Dem documentation shows that values between **0.8 and 1** represent systems where parties operate freely and elections are meaningfully open. Scores between **0.2 and 0.5** reflect contexts where opposition parties may be banned, harassed, or structurally disadvantaged. These match the characteristics of regimes Polity codes as 2 or 3 on regulation thus, a threshold of **v2parreg < 0.5** is a valid proxy for **instability in regulation** of participation. Given the limitations of the outdated Polity IIId dataset, particularly its lack of coverage for recent events like the Russia–Ukraine conflict, I update Prins’s measurement of institutional instability using the **V-Dem dataset which includes data through 2023, it covers all of 2022.**³³ While Prins uses categorical thresholds from Polity to define unstable participation, I apply continuous indicators from V-Dem that offer greater precision and temporal coverage.

Following the logic above, I define a regime as having **unstable political participation** if it scores:

- **Below 0.6 on v2elcomp** (electoral competitiveness), and
- **Below 0.5 on v2parreg** (party regulation)

These thresholds are conceptually and empirically aligned with Prins’s criteria for institutional instability. Regimes that fall below both thresholds are coded as **unstable (1)**, while all others are considered **stable (0)**. This binary dummy variable preserves Prins’s original conceptual framework but updates it with modern, fine-grained data, making it applicable to the analysis of contemporary conflicts, including the 2022 Russia–Ukraine war.

³³ <https://www.v-dem.net/data/the-v-dem-dataset/country-year-v-dem-fullothers-v15/>

Applying the updated operationalization of Prins’s framework to the Russia–Ukraine conflict in 2022, we can assess the stability of political participation in each country using V-Dem indicators. For Ukraine, the value for **electoral competitiveness** (v2elcomp) is approximately **0.75**, and the value for **party regulation** (v2parreg) is around **0.70**. Both values are well above the defined thresholds ($v2elcomp < 0.6$ and $v2parreg < 0.5$), indicating that Ukraine’s political institutions are both **competitive and regulated**, and thus should be coded as having **stable political participation**. In contrast, Russia’s scores fall well below these thresholds. The **electoral competitiveness** score is approximately **0.1–0.2**, while the **party regulation** score is also low, at around **0.2**. These values suggest that Russia’s political institutions are **non-competitive** and **poorly regulated**, consistent with authoritarian practices such as restricted opposition and tightly controlled electoral processes. Therefore, under this framework, Russia is classified as having **unstable political participation**.

Country	v2elcomp (Electoral Competitiveness)	v2parreg (Party Regulation)	Thresholds	Participation Stable
Ukraine	≈ 0.75	≈ 0.70	Both above thresholds	Stable (0)
Russia	$\approx 0.10\text{--}0.20$	≈ 0.20	Both below thresholds	Unstable(1)

Method

This study employs a binary logistic regression model to analyze the relationship between regime type and political culpability during the first six months of the Russia–Ukraine conflict (February to August 2022). The dependent variable is political culpability, which is coded as a binary outcome. Drawing on the framework established by Croco (2011), a leader is considered culpable if they were in power when the war began, thereby overseeing the state’s transition from peace to war and assuming direct responsibility for the decision-making that led to or failed to prevent the conflict. Given that Croco’s dataset ends well before 2022, this study does not rely on her original empirical coding. Instead, culpability is coded using updated and publicly verifiable data. Specifically, a leader is coded as culpable (1) if they held executive office on or before February 24, 2022, the date of the Russian invasion of Ukraine. Leaders who assumed power after this date, and are not part of the same ruling faction or political party as their predecessor, would be coded as non-culpable (0). In this case, both President

Volodymyr Zelensky (Ukraine) and President Vladimir Putin (Russia) are coded as culpable (1), as both were in office at the time of the war's initiation and were in command of their countries' political and military strategies. The dates of leadership tenure were verified using the official websites of the Ukrainian Presidency (president.gov.ua) and the Kremlin (kremlin.ru). As mentioned previously, the independent variable is derived from a Prins-inspired dummy variable capturing institutional instability, based on V-Dem indicators. A regime is coded as unstable (1) if its score is below 0.6 on v2elcomp (electoral competitiveness) and below 0.5 on v2parreg (party regulation). Ukraine meets neither condition and is coded as stable (0), while Russia meets both and is coded as unstable (1).

Country	Leader	In Office at War Start?	Culpable (DV)	Institutional Stability (IV)	Regime Type
Ukraine	Zelensky	Yes (since 2019)	1	0 (Stable)	Democracy
Russia	Putin	Yes (since 1999)	1	1 (Unstable)	Autocracy

This structure is particularly well-suited for a binary logistic regression model, as both the dependent and independent variables are conceptually grounded in existing theoretical frameworks. The dependent variable, political culpability, is binary (culpable = 1, not culpable = 0), while the key independent variable, audience cost potential via institutional stability, is also coded dichotomously (unstable = 1, stable = 0). This allows the model to estimate the probability of a leader being politically culpable as a function of the stability of their institutional environment. The use of logistic regression is methodologically appropriate here because it enables the analysis of how institutional context influences the likelihood of political culpability being assigned, especially in high-stakes wartime settings. By holding constant the leaders' wartime roles while varying the institutional conditions under which they govern, this approach isolates the impact of audience costs (as proxied by institutional stability) on the broader political consequences of wartime decision-making. In doing so, the logistic regression model provides a clear, and theory-driven method for testing how regime-based institutional constraints shape the domestic risks that leaders face when engaging in or managing international conflict.

Analysis and Conclusion

Hypothesis 1 (H1) posits that culpable leaders are more likely to face higher audience costs if they back down from their promises or fail in the conflict, compared to non-culpable leaders (drawing on Fearon, 1994; Croco, 2011). Based on the operationalization applied in this study, both President Zelensky and President Putin are coded as culpable leaders, as each held executive office when the Russia–Ukraine war began in February 2022. However, their institutional environments differ significantly, as shown through the updated Prins-inspired dummy variable using V-Dem data. Ukraine, with high scores in electoral competitiveness and party regulation, is classified as institutionally stable, indicating high audience cost potential. In contrast, Russia, with low scores in both areas, is coded as institutionally unstable, reflecting low audience cost potential. This variation provides a clear test of H1. Since both leaders are equally culpable, the key factor influencing whether they face political consequences for failure or retreat lies in the institutional strength of their regimes. In line with Fearon’s theory, Zelensky, governing in a stable democracy, would be expected to face greater political backlash if he were to back down from major wartime commitments, due to the presence of electoral accountability, press oversight, and active opposition. Putin, by contrast, operates within an autocratic system with weak institutional constraints, limited public dissent, and suppressed opposition, making audience costs less likely. Thus, the evidence supports H1: culpable leaders are not punished equally; rather, audience costs are conditional on the institutional context, with higher costs emerging in regimes with stable, competitive, and regulated political systems.

The findings strongly support the proposition in H2, which argues that democratic leaders are more likely to escalate conflict because their political survival depends on satisfying a broad winning coalition. Ukraine, with relatively high scores on both electoral competitiveness ($v2elcomp \approx 0.75$) and party regulation ($v2parreg \approx 0.70$), is coded as having stable political participation. This stability implies that Ukraine’s leaders are more vulnerable to public criticism and political backlash if they are perceived as failing to defend national interests. As a result, democratic leaders like those in Ukraine are encouraged to continue or even escalate military engagement rather than accept settlement options that could be viewed as capitulation. This aligns with the selectorate theory (Bueno de Mesquita et al.), which suggests that in systems with a large and empowered selectorate, leaders must deliver policy successes such as security or military victory to remain in power. In contrast, Russia, with V-Dem scores indicating low institutional competitiveness and regulation (both around 0.2), lacks

the institutional conditions necessary to generate such domestic pressure. Russian leadership, therefore, does not face comparable political costs for military failure or policy reversal, allowing greater flexibility without the need to escalate purely for political survival.

The results also offer strong support for H3, which posits that democratic leaders are less likely to engage in bluffing during international conflicts due to the higher political costs of being exposed. Ukraine's high institutional quality, reflected in stable political competition and party regulation, means that its leaders are more constrained in their use of misleading tactics. The public, opposition, and media in such an environment are more capable of examining official narratives and holding leaders accountable, making bluffing a politically risky tactic. Consequently, when Ukraine signals its intentions or red lines in a conflict, these signals are more likely to be credible, reducing the risk of miscalculation by adversaries. On the other hand, Russia's institutional instability, marked by severely restricted competition and arbitrary political rules, creates an environment where bluffing carries few domestic consequences. Leaders in such regimes can issue threats or misinformation without fear of being punished by an informed or empowered public.

To summarize, the empirical findings from the V-Dem dataset align well with Fearon's audience cost theory. Ukraine's democratic institutional structure generates higher audience costs for Zelensky, increasing the credibility of his wartime commitments. In contrast, Russia's autocratic nature results in low audience costs for Putin, reducing both the credibility and political risk of strategic reversals. This analysis reinforces the theoretical expectation that regime type shapes the incentives and constraints leaders face in international conflict, and that audience costs are deeply rooted in institutional design, not just rhetorical behavior.

References

- Bueno de Mesquita, B., Morrow, J. D., Siverson, R. M., & Smith, A. (1999). An institutional explanation of the democratic peace. *American Political Science Review*, 93(4), 791–807.
- Croco, S. E. (2011). *The decider's dilemma: Leader culpability, war outcomes, and domestic punishment*. Cambridge University Press.
- Fearon, J. D. (1994). Domestic political audiences and the escalation of international disputes. *American Political Science Review*, 88(3), 577–592.

Gartzke, E. (2001). Democracy and the preparation for war: Does regime type affect states' anticipation of casualties? *International Studies Quarterly*, 45(3), 467–484.

Kertzer, J. D. (2017). *Resolve in international politics*. Princeton University Press.

Marshall, M. G., Jaggers, K., & McLaughlin, T. (1998). *Timing the changes in political structures: A new Polity database*. Center for International Development and Conflict Management.

Prins, B. C. (2003). Institutional instability and the credibility of audience costs: Political participation and interstate crisis bargaining, 1816–1992. *Journal of Conflict Resolution*, 47(4), 428–451.

Schultz, K. A. (1998). Domestic opposition and signaling in international crises. *American Political Science Review*, 92(4), 829–844.

Snyder, J., & Borghard, E. D. (2011). The cost of empty threats: A penny, not a pound. *American Political Science Review*, 105(3), 437–456.

Weeks, J. L. (2014). *Dictators at war and peace*. Cornell University Press.

Democratic Erosion in Low-Attention Societies: Global Political Consequences

Emek Deniz Vujic

Introduction

The content bombardment and constant exposure to new information caused by social media is something that world has never experienced before. Social media platforms are designed to maximize engagement rather than deep focusing and understanding, so they reward speed, excessive emotion and simplification. Encountering new data and information to be processed every second has become the new normal of our age. The way people interact with information has changed significantly as a result of social media's growing dominance, which has an impact on cognitive processes, especially attention span. Short-form social media material has been linked to shorter attention spans and heightened challenges in concentrating on long-form, attention-intensive tasks (Marathe & Kanage, 2024). Excessive usage of social media is correlated with higher emotional stress, addiction-like behavior and lack of ability to focus (News Medical Life Sciences, 2025).

The new normal mentioned before, a profound transformation reshaping almost every dimension of our lives, inevitably extends into the political sphere, influencing how individuals and societies politicize issues, react to political events, and position themselves ideologically. This study explores how declining attention capacities at the individual level contribute to a broader social shift away from democratic engagement, analyzes the resulting patterns of democratic erosion, and assesses how these dynamics reshape global political norms and issues.

Attention as a Democratic Resource

In an environment characterized by constant information flows and rapidly shifting political agendas, citizens increasingly struggle to sustain attention on complex democratic processes and long-term institutional developments. Democratic governance, however, depends not only on formal institutions and electoral procedures, but also on the capacity of citizens to remain attentive to monitor power, recognize patterns of institutional change, and hold political actors accountable. When political engagement becomes reactive and is driven by instant outrage rather than sustained deliberation, democratic accountability weakens. Under such conditions, gradual forms of democratic erosion can advance with limited public resistance, not through coercion, but through normalization and inattentiveness.

A functioning democracy needs the attention of the individuals. Namely, it requires a society that is able to sustain attention over time, enabling citizens to identify genuine problems, distinguish them from fabricated emotional narratives, formulate effective solutions, and hold leaders accountable for unmet commitments (Hari, 2022). In this context, attention is a vital source for democracy. Without sustained attention, individuals cannot monitor political actions clearly, assess policy outcomes, or respond effectively to abuses of power. Considering all the situations where attention is key, now attention has become a crucial commodity just like gold. In an environment driven by digital metrics such as clicks and immediate stimulation from short-form content, attention determines outcomes (Kanagasooriam, 2025).

Scrolling into Backsliding: Attention Scarcity and the Gradual Erosion of Democracy

The consequences of a distracted “scrolling society” in a democratic context can be devastating. Democracies rely not only on institutions and formal rules, but on the ability of their populations to devote cognitive resources to the ongoing maintenance and accountability of those institutions. In order for society to participate in democratic processes and demand accountability from institutions, it must be able to think and focus long term (Hari, 2022). On the other hand, extreme, short, striking contents aimed at emotions simplify and vulgarize political discourse (Kanagasooriam, 2025). In other words, a public accustomed to consuming such content may find the slow, demanding cognitive work required by democratic deliberation boring, overwhelming, and ultimately avoidable, thereby weakening the foundations of democratic accountability.

The more attention becomes fragmented, the more political engagement tends to shift toward reactive, surface-level responses rather than deep, thoughtful judgment. Continuous exposure to sensational content encourages anger, fear, and making harsh judgments with very little knowledge. This dynamic shifts democratic participation away from deliberation and toward performance, where visibility and emotional resonance matter more than factual accuracy or policy coherence. Politically, shortened attention spans can accelerate news cycles and encourage policymakers to maintain adaptable positions. Meanwhile, citizens who rely heavily on short-form online information and struggle to sustain attention may become more vulnerable to manipulation and influence campaigns (Miller, 2020).

Meaningful public engagement with major global issues ranging from the climate crisis and pandemics to food security, wars, and refugee challenges cannot be achieved through a handful of emotionally charged videos; it depends on deep, deliberate reflection. Addressing

large-scale problems demands sustained collective focus over extended periods of time (Hari, 2022). However, individuals whose capacity for deep focus and long-term thinking has eroded, and societies composed of such individuals, are unlikely to succeed in this regard, pushing society away from democratic forms of problem-solving.

Due to the advancement of media and communication technologies and especially the internet, the quantity of images and discussions has increased dramatically (Citton, 2017). In addition to transforming economies, lives, societies, Internet is also altering the character of politics and conflict today (Rosenbach & Mansted, 2018). In the contemporary international system, wars are increasingly characterized by hybrid strategies rather than purely conventional, one-dimensional forms of conflict. Propaganda and even manipulated content flow on social media also appear as part of the hybrid war concept (Spagnuolo, n.d.). Where mass manipulation is facilitated, shortened attention spans serve the interests of those who seek to manipulate.

Normalization of Anti-Democratic Practices

In low-attention societies, anti-democratic practices are increasingly normalized as citizens struggle to maintain sustained focus on political developments over time. Democratic backsliding advances gradually through procedural changes instead of abrupt breakdowns (Levitsky & Ziblatt, 2019). In contexts where attention spans are shortened and the capacity for long-term assessment is constrained, political reactions may become more emotionally driven in response to rapidly consumed content. This dynamic can, at times, encourage support for restrictive or exclusionary measures, as complex political issues are processed through simplified and immediate emotional responses rather than sustained deliberation. A well-prepared and emotionally appealing video content can evoke fear and enhance the perception of threat and cause people to demand action with a security reflex, without even considering the concept of freedom, regarding the freedom-security dilemma, which is one of the most longstanding discourses.

It is important to note that the normalization of anti-democratic practices is a multifaceted phenomenon and we cannot explain it only by the decreasing attention span of societies. On the other hand, the many-to-many structure of social media enables rapid, large-scale interaction, facilitating the swift diffusion of narratives, emotions, and frames across broad audiences (Tucker, Theoharis, Roberts & Barberá, 2017). Thus, instead of prioritizing rational, deliberative but relatively slow democratic responses to emotionally charged content,

individuals may increasingly show a tendency to favor short-term measures that offer immediate emotional relief, even when such measures risk conflicting with democratic norms, or they may become more tolerant of the normalization of such practices.

The growing acceptance of anti-democratic practices has its effects on multiple domains of society including civil society, political life, business, finance and culture (Zajak, Toscano & Meuth, 2025). In low-attention societies, this process is further reinforced by limited capacities for sustained scrutiny and long-term evaluation, allowing gradual democratic deterioration to unfold with reduced public resistance or even awareness.

The rise of a radicalized mainstream in political context has produced various consequences at local, national, and international level, including the increasing criminalization and repression of progressive civil society movements, immigration policies and refugee regimes that undermine the right to asylum, the erosion of multilateral institutions, and the spread of policies that weaken international cooperation on trade, climate, migration, and security (Zajak, Toscano & Meuth, 2025).

Algorithmic Amplification and Populist Politics

Algorithms mediate and selectively organize most of the information consumed in digital environments and they are the key instrument for utilizing the abundance of online information (Lewandowsky & Pomerantsev, 2022). Additionally, algorithms might be useful as recommender systems assist us in finding films, books or eating spots that we probably appreciate. On the other hand, algorithms are not only about our benefits. They prioritize the interest of social media platforms instead of users (Lewandowsky & Pomerantsev, 2022). Keeping users in the platforms and encouraging them to consume content is the main purpose of the platforms.

Algorithmic amplification constitutes a central mechanism that shapes contemporary political communication. Platform ranking systems are primarily optimized to maximize user engagement, which leads to the disproportionate visibility of emotionally intense content. Emotions such as outrage, fear, and anger tend to generate higher levels of interaction, increasing the likelihood that such content is promoted and widely circulated (Becker, 2025). As a result, hostile and polarizing messages are more likely to be amplified than nuanced or deliberative discourse and they reinforce simplified narratives and intensify political polarization as well as escalating political tension. In other words, since the content grounded in rational argument or common-sense reasoning tends to generate lower engagement,

algorithmic systems which are designed to maximize user retention are more likely to prioritize attention-grabbing material, even when such content is polarizing.

Algorithms shape decision-making not only in social and interpersonal contexts but also increasingly within political and civic domains (Tüfekçi, 2015). By prioritizing engagement between users and content, social media algorithms can influence the structure of public discourse in ways that may contribute to increased polarization among antagonistic groups, potentially challenging key norms associated with democracy. Namely, populists can easily use algorithms that have a polarizing structure for their own purposes (França & Abreu, 2022).

Loss of the ability to focus will lead to a society more dramatically affected by the sharp and striking divisions that algorithms highlight: us versus them, our group versus others. In both right and left populism, in-group-out-group or enemy-people dichotomies are shaped in the right and left's own ways (Hopster et al as cited in França & Abreu, 2022). In every way, populism divides and polarizes. A distracted society will perceive the world in line with the political content presented by algorithms that align with populist interests, and will tend to simplify multidimensional global issues into “us and them”. In other words, people will interpret the world in black and white terms and view issues only through the lens of who is “with us” or “against us”. This reductionist approach discourages critical thinking, as citizens are less likely to examine the nuances of global crises, conflicts, economic issues or social inequalities. Instead, they are guided toward emotionally charged, attention-grabbing populist narratives. Eventually, public discourse becomes increasingly fragmented, with individuals less capable of engaging in meaningful debate or understanding the complexities of global interdependence.

In communication studies and related fields, the term “echo chamber” refers to a situation in which an individual’s beliefs and opinions are continually reinforced by the information they receive (Kte’pi, 2021). The formation of echo chambers is a natural consequence of the profit-driven structure of social media, whose design and features favor like-minded interactions and amplify the feelings and convictions of users, often leaving little room for critical scrutiny. (KhosraviNik, 2017). In highly polarized echo chamber environments, populist messages readily gain traction, expert opinions and scientific debates are often dismissed, and interpersonal trust diminishes (Boulianne, Koc-Michalska & Bimber, 2020). Social media platforms, whose architecture inherently fosters echo chambers and polarization, become particularly conducive to populism when combined with individuals’ impaired focus and limited attention spans.

Conclusion

The drastic decline of sustained, long-term attention in individuals poses overwhelming challenges to democratic governance. In an atmosphere where citizens struggle in engaging deeply with political information and complex global issues, democratic accountability weakens. Therefore, gradual erosion of institutional norms becomes more likely.

In low-attention societies, emotional reactions are amplified and polarizing content is preferred. This is a favorable context for populist actors to exploit in-group and out-group dynamics. Because populist messages that appeal to emotions find more audiences than structured arguments that are too long and complicated to understand for people with short attention spans. Rather than engaging with the complexity of political problems and thinking about potential solutions, individuals with weakened focus tend to gravitate toward persuasive-sounding discourses that oversimplify issues, frame them in polarized categories, eliminate nuance. This dynamic not only erodes the ground for rational debate but also undermines democracy, as society becomes populated by individuals swept up in fleeting emotions, incapable of pursuing reasoned, long-term discussions or producing thoughtful, in-depth analysis.

Radicalized political discourse, weakened multilateral cooperation, and the marginalization of civil society reverberate globally, affecting humanitarian protections, climate action, migration policies, and international trade. In low-attention societies, the combination of individual cognitive limitations and structural technological pressures transform political engagement into a reactive, emotionally driven process, with significant implications for global democracy.

Ultimately, attention is not only a personal cognitive skill but also a significant democratic resource. Preserving democratic norms requires fostering societies capable of sustained focus, critical reflection, and informed deliberation (Hari, 2022). These are the values and conditions which are constantly being threatened by digital environment and algorithms. Addressing the connection between attention scarcity, algorithmic influence, and populist mobilization is essential for safeguarding democratic resilience on a global scale.

References

Becker, J. (2025). Tech Policy Press. *Algorithms Shift Polarization. Why Does Policy Still Miss the Real Problem?*

Boulianne, S., Koc-Michalska, K., & Bimber, B. (2020). Right-wing populism, social media and echo chambers in Western democracies. *New media & society*, 22(4), 683-699.

Citton, Y. (2017). *The ecology of attention*. Polity Press.

França, L. A., & Abreu, C. A. F. D. (2022). Algorithm-driven populism: An introduction. *Archives of Criminology/Archiwum Kryminologii*, 44(1), 229-251.

Hari, J. (2022). *Stolen focus: Why you can't pay attention*. Crown.

Kanagasooriam, J. (2025). Focaldata. *Short attention spans are ruining politics*.

KhosraviNik, M. (2017). Right wing populism in the west: Social media discourse and echo chambers. *Insight Turkey*, 19(3), 53-68.

Kte'pi, B. (2021). EBSCO. *Echo Chamber Effect*.

Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2019). *How democracies die*. Penguin Books.

Marathe, A., & Kanage, R. (2024). Decrease in attention span due to short-format content on social media.

Miller, M.N. (2020). Technology for Global Security. *Digital Threats to Democracy: The Online Brain*

News Medical Life Sciences (2025). *Social media use linked to declining focus and emotional strain in youth*

Rosenbach, E., & Mansted, K. (2018). *Can democracy survive in the information age?* Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School.

Spagnuolo, G. (n.d.). NATO Defense College Foundation. *The Cognitive Battlefield of Hybrid Warfare*.

Tucker, J. A., Theocharis, Y., Roberts, M. E., & Barberá, P. (2017). From liberation to turmoil: Social media and democracy. *Journal of democracy*, 28(4), 46-59.

Tufekci, Z. (2015). Algorithmic Harms beyond Facebook and Google: Emergent Challenges of Computational Agency. *Colorado Technology Law Journal*, 13, 203-218.

Zajak, S., Toscano, E., & Meuth, A. M. (2025). Far-right normalization and the radicalized mainstream. *Global Dialogue*.

Geoeconomics of Russian Foreign Policy: Nuclear Energy and Beyond

Alper Can Mivcan

The Russian Federation has been isolated by the western governments for the last decade, more so since 2022. Due to souring relations with the West, both parties had to diversify their trade and diplomacy portfolios. Most sectors of the Russian economy had been sanctioned by the West. However, some hesitation was expressed especially regarding the energy sector. In this paper, we will examine how Russian foreign policy has changed in recent years and use economic and political statements to determine the gravity of this change with the special emphasis on nuclear energy.

Direction of Russian Foreign Policy

Russia is currently heading towards stronger cooperation with countries which are “neglected” by the Western world. Global Majority (or traditionally known as the Global South) is the main direction of Russian foreign policy expansionism. According to Russia, traditional Western architecture of Euro-Atlantic security organizations such as NATO and OSCE have discredited themselves to an extent that it might be too late to save them. Instead, Russia is promoting a "Eurasian Charter of Diversity and Multipolarity in the 21st Century," which is open to all Eurasian states, including European ones if they choose to participate. This involves strengthening a "belt of neighbourly relations" through the Russian and Chinese pioneered organizations such as CIS, CSTO, and SCO, and integrating these with the EAEU and ASEAN (Ministry of Foreign Affairs, 2026). Russia also believes that the traditional Western security organizations do not trade them equally and demand subjugation. The perception of equalism and multipolarity instead of unipolarity had been one of the key desires of Russian foreign policy ever since Putin had resumed office of presidency. Even though, disregarding most of the Western international designs, Russia puts a strong emphasis on the UN and the rules-based world order. (Ministry of Foreign Affairs, 2025)

On 26th December 2025, the Ministry of Foreign Affairs of Russia had published the Key foreign policy outcomes of 2025, as it had done for 2024. In these reports, Russia portrays itself as the protagonist, a defender of justice, international law, and the "World Majority". Relations with China are said to be at an “unprecedented depth”. China is mentioned as having a comprehensive partnership, resilience, and most importantly mutual understanding. The US is described as an improving relationship after the new administration took office. While the

US is the leader of the "West" (Negative), it is now distinguished by the rest of Europe. The report credits the US with restoring political dialogue, providing assistance in the Istanbul process, and reaching understandings to resolve the Ukraine conflict. Russia views the Trump administration as pragmatic and willing to discuss national interests. Lavrov notes the US is the only Western country ready to address the "root causes" of the Ukraine conflict, citing a summit in Anchorage in August 2025 (Ministry of Foreign Affairs, 2026). However, Russia criticizes the US for "might is right" tactics, tariff wars, and inconsistency regarding Venezuela.

On the other hand, Western countries of Europe are seen as undermining the peace efforts exhorted by Russia and the US. Russia claims numerous times that they did not close the dialogue but it was a unilateral decision on Europe's part. Europe is "entrenched in hatred" and hostile towards Russia in every aspect of Russian life including arts and sports. However, Russia singles out Hungary and Slovakia as "sane forces" in the EU and cites supporting them as their main reason for still participating in OSCE.

Table 1

Main Foreign Policy Results 2024	Frequency
Belarus	6
China, Iran, India, UAE	5
Afghanistan, DPRK and. Kazakhstan	3
Azerbaijan, Bolivia, Georgia, Türkiye, Indonesia, Nicaragua, Sudan and Venezuela	2

Source: https://www.mid.ru/en/foreign_policy/russia_africa/1989553/

Table 2:

Key Foreign Policy Outcomes 2025	Frequency
China and Indonesia	5
USA	4
UAE	3
Belarus, India, Myanmar, Nicaragua, DPRK, and Saudi Arabia	2

Source: https://mid.ru/en/foreign_policy/news/2069210/

From the tables it can be seen that only 10 countries were mentioned more than once in the 2025 review whereas the figure was 16 in 2024. This shows Russian foreign is narrowing down on strategic priorities and consolidating alliances while keeping its rejection of the isolation rhetoric. Furthermore, a large portion of Russian foreign policy efforts are now focusing on ending the war in Ukraine, leaving other issues in a secondary focus.

Furthermore, in the 2025 report international organizations of CIS (Commonwealth of Independent States) and the UN are mentioned 6 times. Followed by CSTO (Collective Security Treaty Organization) 5 times, SCO (Shanghai Cooperation Organization) 4 times; BRICS, EAEU (Eurasian Economic Union), and Union State twice. Alongside these specific countries and organizations there is great emphasis on World Majority. This year with Russia's spearheaded initiative, and with the support of the Group of Friends in Defence of the UN Charter, the General Assembly adopted two resolutions: establishing an International Day against Colonialism in All Its Forms and Manifestations and proclaiming an International Day Against Unilateral Coercive Measures. These endeavours can be seen as trying to gain the moral high ground against West in the eyes of non-Western countries after West's rhetoric of solely Russian provoked war in Ukraine.

As it can be inferred from the reports, the goal of Russia is to carve its own sphere of influence with the other countries who had been isolated by the West. The decrease in the number of countries mentioned shows that the world is polarizing and pacts are consolidating. Russia is not against the rule-based world order however, it definitely is not content with the

power dynamics and existing coalitions. Compared with the old speeches and declarations of Russian politicians, it is clear that they are now disillusioned with the idea of Russia being a part of the Western world who can be treated as an equal (Kremlin, 2007). It antagonizes Europe and NATO expansions for this disillusionment. With this mindset, Russia is especially getting closer to countries who have also experienced great growth in their economy and influence recently but are not receiving their desired level of acknowledgement by the West.

Three countries seem to be the most strategic recent allies: Firstly, there is Belarus, who had been isolated by the West due to their practices of statecraft and human rights violations. Mixed with cultural and linguistic ties, the Union State is now acting as one of the most closely knitted supranational organizations. Secondly, China is also experiencing a similar under appreciation. Being the biggest economy in terms of purchasing power parity GDP, its currency does not have the reserve status. Furthermore, the administration is under constant scrutiny and criticism by the West for China's every action. Lastly, the newcomer in the scene is Indonesia. In January this year, Indonesia became the first nation from South-East Asia to join the BRICS. Russian -Indonesian trade turnover over the past five years has grown more than 80% with Indonesia becoming one of Russia's top three trade partners in ASEAN last year (Ministry of Foreign Affairs, 2026). The Culture Minister of Indonesia is a Russian Literature graduate (Walden, 2025). Indonesia and Russia conducted their first-ever bilateral naval exercise, named Orruda 2024, in the Java Sea from November 4th to 8th 2024 (Manurung, Subiantoro, Sudaryono, 2024). Talks about cooperation in the nuclear energy sector is ongoing. This is not to say that Indonesia now is fully aligned with Russia. However, from Indonesia's perspective it is diversifying its foreign policy and taking a more active role in world politics, from Russia's perspective it is trying to reel in a traditionally non-aligned state. Indonesia stands out as a prominent new ally which is mentioned as much as China in the 2025 report. It is highlighted as a new BRICS member with whom a "strategic partnership" and free trade agreement were signed.

Overview of Russian Trade Economy

In 2024 bulk of Russia's exports are mineral products, metals and chemical products. While the bulk of its imports are machines (including cell phones, computers, etc.), chemical products and transportation. This shows the unfortunate truth for Russia that it is heavily dependent on manufactured goods while mostly exporting raw materials. As of 2024, 54.6%

Russian imports are from China and the biggest sectors are machines, transportation, and chemical products which accounts to 114 billion nominal USD. On the other hand, Russia had exported 130 billion USD (or 34% of exports) worth of goods to China. The main sectors are energy (48.3% of which is crude petrol), metals, and chemical products. Whereas for China, exports to Russia constitute 3.17% of their overall exports in 2024 and 6.27% of the overall imports. This creates a great dependency to China both as a provider and a client for Russia. To evaluate the trajectory of Chinese trade concentration, I regressed China's percentage share of exports against a linear time trend between 2020 and 2024. The results indicate a robust and statistically significant upward trajectory ($\beta = 5.61$, $p < 0.01$). Specifically, China captured an average of 5.61 percentage points of market share annually over this five-year period observed. The high R^2 value (0.927) suggests that nearly 93% of the variance in market share is explained by this consistent annual growth, signalling a highly predictable structural expansion rather than volatile, year-on-year fluctuations. Unsurprisingly, we see a dramatic decrease with trade with the West starting the year 2023. For example, export share for Germany decreased from nearly 6% to less than 1% (hence the high p value). Compared to 6 years ago, exports to Italy, Germany, France and Spain decreased 68.6% on average. However, due to its versatile diplomacy Türkiye, a NATO country, did not face the same decrease, in fact the share increased 0.94%, with exports increasing 53.4% and imports increasing 107% respectively. (OEC, 2026).

Table 3: Comparative Trends in Russian Export Share (2020-2024)

	Dependent Variable: Share of Exports (%)		
	(1) Türkiye	(2) China	(3) Germany
Year (Trend)	0.940** (0.241)	5.612*** (0.911)	-1.007 (0.571)
Constant	-1,894.314** (486.212)	-11,320.000*** (1,842.000)	2,039.846 (1,153.729)
Observations	5	5	5
R^2	0.836	0.927	0.510
Residual Std. Error	0.760	2.881	1.804
F Statistic	15.27**	37.94***	3.12

Note: Standard errors in parentheses.

* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

However, alongside China, other BRICS countries also helped to cushion the effects of the lost market in Europe. Russian export of mineral products (including hydrocarbons) to India has increased 12-fold and between 2020 to 2023 making an overall 10 times increase in exports.

364% overall export growth for Brazil, 140% for UAE and 47.9% for Egypt. Throughout these years, the goods Russia exports and imports remain mostly the same suggesting that no major diversification took place in that regard.

Nuclear Sector and Geopolitical Significance

Another very strategic industry Russia is utilizing is nuclear energy. Even though it might generate significantly lower income compared to hydrocarbons, it has great importance in terms of reliance and geopolitics.

Russia has around 36 operational nuclear reactors within its borders and is planning to construct as many as 34 new nuclear power units by 2042. It is exporting 16.53 TWh of its production and the nuclear sector is responsible for 18% of Russian energy consumption (World Nuclear Association, 2025). Furthermore, Russia is the biggest nuclear reactor exporter and 4th in terms of total energy production. As of July 2025, a total of 20 VVER reactors were under construction outside of Russia in Bangladesh (2), China (4), Egypt (4), India (4), Iran (1), Slovakia (1), and Turkey (4); with agreements in place with Hungary and India for the construction of further reactors and is in discussion with other countries such as Indonesia (World Nuclear Association, 2026) (Business Indonesia, 2025). This means that there are still 3 NATO countries which are allowing Russia to construct nuclear power plants on their soil.

Russia is the biggest nuclear reactor (HS 8401) exporter worldwide with 28.2% of the global export share, nearly double of its closest competitor. Despite sanctions, the value of its exports have increased 30% on average annually between 2020 to 2024. Furthermore, Russia is also the top supplier of the Republic of Korea in terms of radioactive elements (including enriched uranium) (HS 2844) and 4th biggest exporter worldwide. Noting that these are mostly the mirror data from countries which had chosen to disclose (ITC Trade Map, 2026).

Even with the significance of the nuclear industry, Russia has largely escaped harsh sanctions in this regard. No other country besides Ukraine has imposed full sanctions against Rosatom, the Russian state company responsible for nuclear technology, despite consistent calls from Ukraine.

While imports of enriched uranium from Russia were banned as of August 2024 under the previous presidential administration of Joe Biden, enforcement has been limited by conditional waivers until 2028 to prevent supply chain disruption (Woodall, 2025). Hence,

Russia is still exporting enriched uranium to Western countries, such as the USA and France. In 2024 alone Russia exported 652,4 million USD worth of enriched uranium to the USA (ITC, 2026). Even though there are initiatives such as Repower EU to decrease dependency and switch to more renewable sources, countries such as Hungary, Slovakia, Bulgaria, and the Czech Republic remain reliant on Russian nuclear technology (VVER reactors) and fuel. In fact; Czech Republic, Türkiye, Hungary, Slovakia, Bolivia and Armenia have trade concentrations of 0.9 to 1, meaning Russia is the sole provider in terms of nuclear reactors (ITC Trade Map, 2026).

In fact, looking at the nuclear reactor exports of Russia whilst taking 2022 as a breaking point reveals striking data which is far different than the political narrative of countries.

Table 4: Post-War Effect

Importers	estimate	p.value
Czech Republic	118752.	1.02e- 2
China	112496.	5.74e- 3
Türkiye	95480.	3.50e- 8
Slovakia	30114.	3.67e- 1
Bolivia, Plurinational State of	17303.	4.73e-16
Hungary	15501.	6.16e- 1
Finland	8969.	5.78e- 1
Armenia	2405.	6.80e- 1

Despite the war and being NATO members, the values of Czech and Turkish imports from Russia seem to be accelerated. This shows how sticky the nuclear industry can be on

creating dependence. Czechs still have to resource their Soviet era nuclear reactors using parts from Russia.

Table 5:

This major of a dependency provides Russia with a great upper hand in geopolitics. The nature of nuclear power plants (NPP) requires decades of engagement and commitment. On average it takes ten years of construction, sixty to eighty years of operation, and ten to twenty years of decommissioning, whereas hydrocarbon contracts and projects can be fully completed and transferred in several years.

The Build-Own-Operate (BOO) model, pioneered at the Akkuyu NPP in Turkey, represents the final form of this strategy. With BOO, Rosatom not only builds the NPP, but owns and operates it as well. Unlike Türkiye, Hungary for instance, will own its NPP after its construction. BOO provides cheaper access to nuclear power and compensates for lack of technical knowledge for the client state. For Russia, it provides a steady income and requires the permanent presence of Russian security and technical personnel, basically creating a geopolitical stronghold. The BOO method creates a unique precarious situation for the client state, in this case the second biggest NATO army, Türkiye.

Conclusion

Russia is seeking new markets with like-minded states. To achieve this, it uses its vast natural resources with pragmatic diplomacy. Even though the scope of its foreign policy might have been narrowed, the Western narrative to isolate the Russian Federation has not resulted in a shuttering of Russian influence, but rather a structural realignment towards the “World Majority”. With deepening relations with BRICS members, they look more closely integrated than ever while finding new allies.

The evidence shows that while Russia’s trade remains concentrated in raw materials, its export of high-technology nuclear supplies serves as a critical geopolitical anchor. Unlike the volatile hydrocarbon market, the nuclear sector creates a "sticky" dependency that spans decades. The Build-Own-Operate (BOO) model, as seen in Türkiye, represents a new frontier of geoeconomic strategy. Ultimately, Russia’s foreign policy has shifted from seeking equality within the Western order to building and carving its own sphere of influence where it can create technical monopolies for the “World Majority” and find other powerful underdogs. The Western powers are now trying to divert from Russian dependency where before they tried to create them to test “liberal peace theories”. In the future, this can provide Russia with leveraging its situation against the West geopolitically and economically while trying to drive a wedge further between West’s souring relations using their differences (both EU vs US, and within EU) diplomatically.

References

Business Indonesia. (2025, 12 11). Indonesia–Russia Trade Rises 17%, Cooperation in Nuclear Energy on the Table. *Indonesia–Russia Trade Rises 17%, Cooperation in Nuclear Energy on the Table*.

ITC. (2026, 02 01). *List of exporters for the selected product in 2024 Product : 2844*. List of exporters for the selected product in 2024 Product : 2844.

ITC Trade Map. (2026, 02 01). *List of exporters for the selected product in 2024 Product : 8401 Nuclear reactors; fuel elements "cartridges", non-irradiated, for nuclear reactors;*

machinery. List of exporters for the selected product in 2024 Product : 8401 Nuclear reactors; fuel elements "cartridges", non-irradiated, for nuclear reactors; machinery.

Kremlin. (2007, 02 07). *Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy*. Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy.

Manurung, Subiantoro, Sudaryono, H. Y. B. G. (2024, 12 26). Strengthening Indonesia-Russia Bilateral Defence Relations. *Strengthening Indonesia-Russia Bilateral Defence Relations*.

Mearsheimer, J. (2026, 01 07). <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=-NQ3lnuYcXs>. Youtube.

Ministry of Foreign Affairs. (2025, 12 26). *Key foreign policy outcomes of 2025*. Key foreign policy outcomes of 2025.

Ministry of Foreign Affairs. (2026, 01 20). *Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks and answers to media questions during a news conference on the performance of Russian diplomacy in 2025, Moscow, January 20, 2026*. Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks and answers to media questions during a news conference on the performance of Russian diplomacy in 2025, Moscow, January 20, 2026.

OECD. (2026, 02 08). *Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners*. Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners.

Putin, V. (n.d.). *Putin's famous Munich Speech 2007*.

Russia's Pivot to Asia. (2025, 12 17). *Russia, Indonesia 2025 Relations: Update*. Russia, Indonesia 2025 Relations: Update.

Walden, M. (2025, 04 18). Indonesia has friendly ties with Russia. Experts say that's not necessarily cause for alarm. *Indonesia has friendly ties with Russia. Experts say that's not necessarily cause for alarm.*

Woodall, T. (2025, 12 12). *Explainer: Why Russia's nuclear industry has escaped major sanctions.* Explainer: Why Russia's nuclear industry has escaped major sanctions.

World Nuclear Association. (2026, 02 05). *Nuclear Power in Russia.* Nuclear Power in Russia.

World Nuclear Associaton. (2025, 08 31). *Russia - World Nuclear Performance Report.* Russia - World Nuclear Performance Report.

AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenlemesi İklimi Korumayı mı, Yoksa Ticareti Yeniden Şekillendirmeyi mi Amaçlıyor?

Seyran Duman

Giriş

Antropojenik faaliyetlerin etkisiyle küresel ısınma ve iklim değişikliği, günümüzde  vresel etkilerinin yanı sıra ticari, ekonomik ve toplumsal sonuçlarıyla küresel ölçekte önemli bir sorun olanı haline gelmiştir. Artan sera gazı emisyonları, biyoçeşitlilik kaybından insan sağlığına, üretim süreçlerinden uluslararası ticaret dengelerine kadar pek çok alanı etkilemektedir. Bu çok boyutlu etkiler, iklim değişikliği ile mücadeleyi sadece  evre politikalarının değil, aynı zamanda politik ve ekonomik karar alma süreçlerinin de merkezine yerleştirmiştir.

Bu bağlamda Avrupa Birliği (AB), iklim değişikliğiyle mücadelede  nc  bir aktör olarak Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde kapsamlı politika araçları geliştirmektedir. Emisyon Ticaret Sistemi'ni (ETS) tamamlayıcı nitelikte tasarlanan Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM), karbon kaçağını önlemeyi ve AB içi üreticilerle üçüncü  l e üreticileri arasında eşit rekabet koşulları sağlamayı hedeflemektedir. 2026 yılında tam olarak yürürlüğe girmesi planlanan SKDM, bilhassa karbon yoğun sektörlerde üretim maliyetlerini ve ticaret ilişkilerini doğrudan etkileme potansiyeline sahiptir.

SKDM yalnızca teknik bir  evre politikası olarak değerlendirilmemeli aynı zamanda uluslararası ticaret, sanayi politikaları ve küresel rekabet açısından önemli sonuçlar oluşturma potansiyeli bulunmaktadır. Mekanizmanın, karbon yoğun sektörlerde üretim maliyetlerini artırarak ticaret ortakları üzerinde baskı oluşturacağı; buna karşılık yeşil dönüşümü hızlandırıcı bir etki yaratacağı öngörülmektedir. Bu durum, SKDM'nin iklim değişikliğiyle mücadelede etkili bir araç mı yoksa küresel ticaret ilişkilerini yeniden yapılandıran bir tür yeşil korumacılık mekanizması mı olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Dolayısıyla  alışmada, “AB'nin SKDM, iklim değişikliğiyle mücadelede etkili bir politika aracı mı, yoksa küresel ticaret ilişkilerini tekrardan şekillendiren bir yeşil korumacılık mekanizması mıdır?” sorusuna yanıt aranacaktır.

Bu sorgulama, SKDM'nin  vresel kaygıların ötesinde, AB'nin ekonomik çıkarlarını ve rekabet avantajını korumaya yönelik bir araç olarak kullanılıp kullanılmadığını irdelemeyi

amaçlamaktadır. Mekanizmanın küresel eşitsizlikleri derinleştirme ve ticaret ortakları üzerinde asimetrik baskılar oluşturma potansiyeli nedeniyle eleştirel bir değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Türkiye açısından SKDM, AB ile uzun yıllardır süregelen ekonomik bütünleşme ve yüksek dış ticaret hacmi sebebiyle stratejik önem taşımaktadır. Demir-çelik, çimento, alüminyum ve enerji gibi sektörlerde AB pazarına erişim, yeni raporlama ve mali yükümlülükler çerçevesinde yeniden şekillenmektedir. Dolayısıyla çalışmada, SKDM'nin iklim politikası olmanın ötesinde, küresel ticaret düzenini dönüştüren bir araç olup olmadığı sorgulanacaktır.

SKDM: Tanım, Amaç ve Kapsam

SKDM, AB'nin karbon kaçağı riskini önlemek ve iklim politikalarının etkinliğini arttırmak amacıyla geliştirdiği, 1 Ekim 2023 tarihinden beri yürürlüğe giren çok aşamalı bir politika aracıdır (Özekan, 2023). Mekanizma, AB'ye ithal edilen karbon yoğun ürünlerin üretimi sırasında oluşan sera gazı emisyonlarına, AB ETS kapsamında meydana gelen karbon fiyatına eşdeğer bir maliyet uygulamasını esas almaktadır (Saraçoğlu & Kutlu, 2025). Bu yönüyle SKDM, hem AB içindeki üreticilerin maruz kaldığı karbon maliyetlerini ithal ürünlere de yansıtarak rekabet eşitliğini sağlamayı hem de iklim hedefleri doğrultusunda artan maliyetlerden kaçınmak isteyen firmaların üretimlerini karbon düzenlemelerinin zayıf olduğu ülkelere kaydırmalarını engellemeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte mekanizma, AB dışındaki ülkeleri daha iddialı iklim politikaları benimsemeye ve üretim süreçlerini düşük karbonlu hale getirmeye teşvik ederek küresel emisyon azaltımına katkı sunmayı hedeflemektedir (Özekan, 2023).

SKDM, iki aşamalı olarak tasarlanmıştır. 1 Ekim 2023 ile 31 Aralık 2025 tarihleri arasında kapsayan geçiş döneminde ithalatçılar için doğrudan bir mali yükümlülük öngörülmemekle birlikte, ithal edilen ürün miktarları, üretim sürecinde oluşan doğrudan ve dolaylı gömülü emisyonlar ile menşe ülkede ödenmiş karbon fiyatlarına ilişkin bilgilerin üçer aylık dönemler itibarıyla raporlanması zorunlu tutulmuştur (European Parliament & Council of the European Union, 2023). Bu dönemde sunulan emisyon verileri için bağımsız doğrulama şartı aranmamakla birlikte, raporlama yükümlülüğünün yerine getirilmemesi ya da eksik ve hatalı bildirim yapılması hâlinde, raporlanmayan her bir ton karbondioksit eşdeğeri emisyon için 10 ile 50 avro arasında değişen idari para cezaları öngörülmektedir. Bu yaptırımlar, geçiş sürecinin

yalnızca öğrenme değil, aynı zamanda uyumun zorunlu kılındığı bir hazırlık aşaması olduğunu göstermektedir (Šelmić et al., 2024).

1 Ocak 2026 itibarıyla başlamış olan uygulama döneminde ise SKDM tam anlamıyla yürürlüğe girecek ve ithalatçılar için mali yükümlülükler doğacaktır. Bu aşamada, SKDM kapsamındaki ürünleri ithal edebilmek için “Yetkilendirilmiş SKDM Yükümlüsü” statüsünün edinilmesi zorunlu olacak; ithal edilen ürünlerdeki gömülü emisyonlara karşılık gelen miktarda SKDM sertifikasının satın alınarak teslim edilmesi gerekecektir (Uludağ İhracatçı Birlikleri, 2024). Sertifika fiyatları, AB ETS kapsamında belirlenen haftalık ortalama tahsisat fiyatlarına endeksli olarak belirlenecektir (Özekan, 2023). Ayrıca ithalatçılar her yıl 31 Mayıs tarihine kadar bir önceki yıla ait ithalat miktarlarını ve bunlara bağlı emisyonları içeren yıllık beyannamelerini sunmakla yükümlü olacaktır. Bu dönemde sunulan emisyon raporlarının akredite doğrulayıcı kuruluşlar tarafından onaylanması zorunlu tutulurken, yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda idari yaptırımların ve ek mali cezaların uygulanması öngörülmektedir (European Commission, 2025).

Mekanizmanın kapsamı, karbon yoğunluğu ve karbon kaçağı riski yüksek sektörler esas alınarak belirlenmiştir. İlk aşamada demir-çelik, alüminyum, çimento, gübre, hidrojen ve elektrik sektörlerini kapsayan SKDM, yalnızca temel hammaddeleri değil; bu sektörlerle bağlı belirli aşağı akış ürünlerini ve üretimde girdi olarak kullanılan, kendisi de SKDM kapsamına giren ara malların gömülü emisyonlarını da içermektedir (European Commission, 2024). Üretim süreçlerinden kaynaklanan doğrudan emisyonlar ile üretimde kullanılan elektriğin üretiminden kaynaklanan dolaylı emisyonlar hesaplamaya dahil edilirken, belirli eşiklerin altında kalan sevkiyatlar için sınırlı muafiyetler tanınmaktadır. Ayrıca, ürünlerin üretildiği ülkede halihazırda bir karbon fiyatı ödendiğinin belgelenmesi hâlinde bu tutarın ithalatçıların nihai yükümlülüklerinden düşülmesine imkân tanınmakta; AB içindeki üreticilere sağlanan ücretsiz tahsisatlar da ithalatçı yükümlülüklerine indirim olarak yansıtılmaktadır. Bu yönleriyle SKDM, çevre politikası ile ticaret politikası arasındaki kesişimde yer alan, bağlayıcı ve yaptırım gücü yüksek bir düzenleme niteliği taşımaktadır (Šelmić et al., 2024). Ayrıca yıllık toplam değeri 150 Euro'nun altında olan sevkiyatlar (de minimis muafiyeti) SKDM raporlama ve mali yükümlülüklerinden muaftır; ancak kümülatif olarak yıllık 50 tonun üzerindeki ithalatlar tam uyum gerektirir (European Commission, 2025).

AB'nin Normatif Gücü ve Ticaret Politikalarındaki Dönüşüm

AB, küresel bir iklim lideri olarak sahip olduğu normatif gücü ticaret politikaları aracılığıyla küresel ölçekte yaymayı ve uluslararası standartların oluşumunu etkilemeyi amaçlayan stratejik bir yaklaşım benimsemektedir (European Commission, 2019). Bu çerçevede AB, ekonomik ağırlığını ve pazar gücünü kullanarak ticaret ortaklarını daha iddialı iklim politikaları benimsemeye ve üretim süreçlerini AB standartlarıyla uyumlu hâle getirmeye yönlendirmektedir. İklim politikalarının yalnızca iç düzenlemelerle sınırlı kalmaması, aksine dış ticaret araçlarıyla desteklenmesi, Birliğin normatif gücünün küresel ölçekte etkili olmasını sağlayan temel unsurlardan biri hâline gelmiştir (Simões, 2023).

Bu dönüşümün normatif ve stratejik çerçevesi, Avrupa Yeşil Mutabakatı ile açık biçimde ortaya konulmuştur. Yeşil Mutabakat, AB'nin 2050 yılına kadar iklim nötr olma hedefini yalnızca bir çevre politikası olarak değil, aynı zamanda yeni bir büyüme modeli ve dış ticaret vizyonu olarak tanımlamaktadır (Özekan, 2023). “Fit for 55” paketi ile desteklenen bu yaklaşım, ticaret politikalarını iklim hedeflerine hizmet eden birer politika aracı hâline getirmekte (European Commission, 2019) geleneksel serbest ticaret anlayışının yerini sürdürülebilirlik, karbon ayak izi ve çevresel standartların belirleyici olduğu yeni bir “yeşil ticaret” paradigmasına bırakmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda ticaret, AB için iklim hedeflerine ulaşmada tamamlayıcı ve yönlendirici bir politika alanı hâline gelmiştir (Martinus & Laopirun, 2023).

SKDM, AB'nin normatif gücünü ticari yaptırım kapasitesiyle birleştirdiği en somut araçlardan biridir. SKDM aracılığıyla AB, ithal edilen karbon yoğun ürünlerin üretimi sırasında ortaya çıkan emisyonlara, AB Emisyon Ticaret Sistemi kapsamında oluşan karbon fiyatına eşdeğer bir maliyet uygulayarak rekabet eşitliğini sağlamayı hedeflemektedir. Bu mekanizma, karbon kaçağı riskini azaltmanın ötesinde, AB dışındaki ülkeleri karbon fiyatlandırma mekanizmaları geliştirmeye ve üretim süreçlerini karbonsuzlaştırmaya teşvik etmektedir (Simões, 2023). Bu yönüyle SKDM, literatürde sıklıkla vurgulanan “Brüksel Etkisi”nin iklim politikaları alanındaki güncel ve güçlü bir tezahürü olarak değerlendirilmektedir.

AB'nin normatif gücü yalnızca sınırda uygulanan karbon düzenlemeleriyle sınırlı kalmamakta, küresel tedarik zincirlerinin yapısını dönüştüren standart belirleyici düzenlemelerle de pekişmektedir. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD) ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi (CSDDD) gibi düzenlemeler

aracılığıyla AB, kendi pazarıyla ekonomik ilişki içinde olan firmalara insan hakları ve çevresel etkilerini raporlama yükümlülüğü getirmekte ve bu normları küresel değer zincirlerine ihraç etmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Ancak bu normatif genişleme, özellikle Çin, Hindistan, Rusya ve ABD gibi ülkeler tarafından “yeşil ticaret bariyeri” veya örtük korumacılık olarak algılanmakta; Dünya Ticaret Örgütü nezdinde hukuki ve siyasi tartışmalara zemin hazırlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin, bu politikaların “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar” ilkesini yeterince gözetmediği yönündeki eleştirileri ise AB’nin iklim liderliği ile küresel adalet arasındaki gerilimini görünür kılmaktadır (Dillon et al., 2024).

Küresel Etkiler: Kazananlar ve Kaybedenler

SKDM, küresel ticaret akışlarını maliyet ve fiyat avantajından ziyade karbon verimliliği temelinde yeniden yapılandırarak, ülkeler ve sektörler arasında yeni bir kazanan–kaybeden ayrımı ortaya çıkarmaktadır. Karbon yoğunluğu görece düşük üretim altyapısına sahip olan veya etkin bir karbon fiyatlandırma mekanizması uygulayan ülkeler bu süreçten görece avantajlı çıkma potansiyeline sahiptir. Türkiye, Şili, Meksika ve Kanada gibi ülkeler, üretim süreçlerinin daha düşük emisyon yoğunluğuna sahip olması ya da mevcut iklim politikaları sayesinde SKDM kaynaklı maliyet artışlarını sınırlayabilmekte ve bu durum söz konusu ülkelerin AB pazarındaki rekabet gücünü artırabilmektedir. Benzer biçimde, demir-çelik ve alüminyum gibi ana metal sektörlerinde faaliyet gösteren AB içi üreticiler, karbon maliyeti yansıtmayan ithalata karşı sağlanan koruma sayesinde pazar paylarını koruyabilmektedir (OECD, 2025). Yeşil teknolojiler ve yenilenebilir enerji alanında faaliyet gösteren firmalar ise artan düzenleyici baskılar ve yatırım yönelimleri sayesinde yeni büyüme alanları elde etmektedir. Üretim süreçlerini büyük ölçüde karbonsuzlaştırmış gelişmiş ekonomiler de yüksek emisyonlu rakiplerin pazardan kademeli olarak çekilmesiyle görece bir rekabet avantajı kazanmaktadır (Özekan, 2023).

Buna karşılık SKDM, yüksek emisyon yoğunluğuna sahip üretim yapan ve dönüşüm kapasitesi sınırlı olan aktörler üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır. Hindistan, Tunus ve Güney Afrika gibi karbon yoğun ürünleri AB pazarına ihraç eden ülkeler, artan maliyetler nedeniyle pazar daralması ve katma değer kaybı riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. AB içinde ise çelik ve alüminyum gibi SKDM kapsamındaki girdileri yoğun biçimde kullanan otomotiv, makine ve inşaat gibi aşağı akış sektörleri, artan hammadde maliyetleri nedeniyle rekabet güçlerinde aşınma yaşamaktadır. Bu sektörler, SKDM’ye tabi olmayan üçüncü ülke menşeli

bitmiş ürünlerle rekabet etmek zorunda kaldıklarından, maliyet artışlarını fiyatlara yansıtma konusunda sınırlı bir manevra alanına sahiptir (OECD, 2025). Enerji karması büyük ölçüde kömür ve petrole dayalı olan ekonomiler ise yatırımların yeşil enerjiye yönelmesi ve karbon maliyetlerinin yükselmesi sonucunda hem üretim hem de istihdam açısından olumsuz etkilerle karşılaşmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Özellikle finansal, teknik ve kurumsal kapasitesi zayıf gelişmekte olan ülkeler açısından SKDM, AB pazarına erişimde yeni bir “yeşil bariyer” işlevi görerek küresel ticarete yapısal bir dışlanma riski yaratmaktadır (Dillon et al., 2024).

Bu çerçevede SKDM, küresel ticaret sistemini karbon verimliliği yüksek aktörler lehine yeniden dağıtan bir mekanizma olarak öne çıkmakta; düşük emisyonlu üretimi teşvik ederken, karbon yoğun sanayi yapısına sahip ülkeler ve artan girdi maliyetleriyle karşı karşıya kalan imalat sektörleri üzerinde belirgin bir yeniden uyum baskısı oluşturmaktadır (OECD, 2025).

Türkiye Açısından Değerlendirme: Uyum ve Riskler

Türkiye, Avrupa Birliği’nin en büyük dış ticaret ortaklarından biri olması ve ihracatının yaklaşık %40’ını AB pazarına yönlendirmesi nedeniyle SKDM en fazla etkilenecek ülkeler arasında yer almaktadır. Mevcut tahminler, karbon fiyatlarının ton başına 30–50 avro düzeyinde seyrettiği senaryolarda Türkiye’nin ihracatına yıllık 1,1–1,8 milyar avro arasında ek maliyet bineceğini, karbon fiyatlarının 100 avroya yaklaşması hâlinde ise bu yükün daha da artacağını göstermektedir. Özellikle AB’nin çimento ithalatında birinci, demir-çelikte üçüncü sırada yer alan Türkiye açısından bu sektörler hem ihracat kaybı hem de rekabet gücü aşınması bakımından en kırılgan alanlar olarak öne çıkmaktadır. Üretimin karbon yoğunluğunun AB ortalamasının üzerinde olması, Türk ürünlerinin maliyetini artırarak pazardaki konumunu zayıflatma riskini beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte, firmaların emisyon raporlaması ve doğrulama altyapılarının henüz yeterli düzeyde olmaması, uyum sürecini daha da zorlaştırmaktadır (Özekan, 2023).

Nitekim Borsa İstanbul’da (BİST) işlem gören karbon yoğun sektörlerdeki firmalar üzerine yapılan incelemeler, şirketlerin karbon salınımlarına ilişkin şeffaf ve kapsamlı açıklamalar yapmadığını, raporlama altyapılarının ise büyük ölçüde yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Emisyonların doğru biçimde hesaplanması, doğrulanması ve raporlanması için gerekli teknik yetkinlik ve idari kapasite eksikliği, Türkiye açısından SKDM’ye uyum sürecinde aşılması gereken temel yapısal zorluklardan biri olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan SKDM, Türkiye için yalnızca bir risk değil, aynı zamanda stratejik bir dönüşüm fırsatı da

sunmaktadır. AB ile uyumlu bir ulusal emisyon ticaret sisteminin kurulması, karbon gelirlerinin yurt içinde kalmasını sağlayarak yeşil dönüşümün finansmanına katkı sunabilirken; yüksek yenilenebilir enerji potansiyeli, sanayinin karbon ayak izini azaltarak uzun vadede rekabet avantajı yaratabilecek temel bir kaldıraç olarak değerlendirilmektedir (Özekan, 2023).

Sonuç: Yeşil Güç ve Yeni Dengeler

Avrupa Yeşil Mutabakatı ve onun temel uygulama araçlarından biri olan SKDM, küresel ticareti yalnızca ekonomik çıkarların belirlendiği bir alan olmaktan çıkararak, çevresel normların ve karbon verimliliğinin belirleyici olduğu yeni bir düzene taşımaktadır. Bu süreçte AB sahip olduğu pazar gücünü kullanarak iklim politikalarını ticaret ortaklarına fiilen ihraç eden bir “yeşil güç” olarak konumlanmakta; küresel rekabet dinamikleri düşük maliyetli üretimden düşük karbonlu üretim lehine köklü bir dönüşüm geçirmektedir. SKDM, karbon kaçağı riskini sınırlamayı ve rekabet eşitliğini sağlamayı hedeflerken, üretim süreçlerini karbonsuzlaştıran ülkeler ve firmalar için yapısal bir avantaj, yüksek emisyonlu üretim modellerinde ısrar eden aktörler için ise pazar kaybı riski yaratmaktadır. Türkiye açısından bu yeni düzen, kısa vadede önemli maliyetler ve uyum baskıları doğurmakla birlikte, uzun vadede sanayinin modernizasyonu ve yeşil kalkınma hedefleri açısından kritik bir dönüşüm fırsatı sunmaktadır. Ulusal bir emisyon ticaret sisteminin kurulması ve yenilenebilir enerji yatırımlarının hızlandırılması, bu sürecin mali yükünü stratejik bir avantaja dönüştürebilecek temel araçlar olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla Türkiye açısından SKDM’ye uyum, pasif bir zorunluluk değil; sanayi politikası, iklim politikası ve rekabet stratejisini birlikte ele alan aktif ve bütüncül bir politika tercihi olarak değerlendirilmelidir.

Öte yandan yeşil dönüşüm, işgücü piyasalarında da derin bir yapısal değişimi zorunlu kılmakta; geleneksel sektörlerde istihdam kaybı riskine karşılık, yeşil sektörlerde yeni ve nitelikli iş alanlarının ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Bu nedenle dönüşümün sosyal boyutunun, adil geçiş politikalarıyla desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Her ne kadar SKDM bazı ülkeler tarafından yeni bir ticaret bariyeri olarak algılansa da çevresel hedeflerle uyumlu ve ayrımcılık içermeyen tasarımı, mekanizmanın uluslararası ticaret rejimi içinde meşruiyet kazanma potansiyelini güçlendirmektedir. Bu kapsamda SKDM, iklim değişikliğiyle mücadelede hem etkili bir politika aracı olma potansiyeline sahip hem de küresel ticaret ilişkilerini AB lehine yeniden yapılandıran bir güç mekanizması olarak da işlev görmektedir.

Son kertede, küresel ticaretin geleceği artık yalnızca fiyat ve maliyet üzerinden değil, karbon ayak izi ve çevresel performans üzerinden şekillenmekte; bu yeni dengede ayakta kalacak aktörler, yeşil teknolojilere yatırım yapan ve üretim süreçlerini sürdürülebilirlik ekseninde yeniden kurgulayanlar olmaktadır.

Referanslar

European Commission. (2025, December 17). *Carbon border adjustment mechanism*.

European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union. (2024). *CBAM compliance essentials for importers and indirect customs representatives as from 1 January 2026* (Guideline).

European Commission. (2019, December 11). *The European Green Deal* (COM(2019) 640 final).

European Parliament, & Council of the European Union. (2023). *Regulation (EU) 2023/956 of 10 May 2023 establishing a carbon border adjustment mechanism* (Text with EEA relevance). Official Journal of the European Union, L 130, 52–104.

Dillon, A., Burnett, N., & Jozepa, I. (2024). *Carbon Border Adjustment Mechanism* (Research Briefing No. 9935). House of Commons Library.

Martinus, M., & Laopirun, K. (2023). *The EU's carbon border adjustment mechanism (CBAM): Implications for ASEAN–EU relations*. ISEAS–Yusof Ishak Institute.

OECD. (2025). *What to expect from the EU Carbon Border Adjustment Mechanism?* OECD Policy Brief.

Özekan, D. (2023). European Union Carbon Border Adjustment Mechanism: A SWOT Analysis for Türkiye. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi / Journal of Management and Economics Research*, 21(3), 265–281.

Saraçoğlu, F., & Kutlu, M. (2025). Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması ve Türkiye'ye olası etkileri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi / Ankara Hacı Bayram Veli University Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 27(1), 1–26.

Šelmić, R., Simić, A., Stokić, D., & Mitrović, S. (2024, September). CBAM step-by-step guideline. Chamber Partnership Western Balkans; Vienna Institute for International Economic Studies.

Simões, H. M. (2023, November). *Carbon border adjustment mechanism*. European Parliamentary Research Service. (PE 754.626).

Uludağ İhracatçı Birlikleri. (2024, Mayıs). *AB sınırda karbon düzenleme mekanizması (SKDM) uygulama esasları ve bilgilendirme dokümanları*. UİB Ar-Ge Şubesi.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *On ikinci kalkınma planı (2024–2028): İşgücü piyasalarında yeşil dönüşüm çalışma grubu raporu*.

Analysis of the Laos–China Railway Through the Lens of Gongsheng Theory

Ahmet Çağrı Soylu

Introduction

In recent years, China's Belt and Road Initiative has become one of the largest projects supporting the development of countries in the Global South. By 2024, total engagement under BRI, including construction contracts and investments, reached approximately US\$1.175 trillion since 2013 (Green Finance & Development Center, 2025). In 2024 alone, China signed roughly US\$70.7 billion in construction contracts and US\$51 billion in investments, the highest annual totals on record (Green Finance & Development Center, 2025). For comparison, a report from the U.S. Government Accountability Office estimated that between 2013 and 2021 the United States provided only US\$76 billion for infrastructure in the same sectors that BRI covers, dramatically smaller than the US\$679 billion committed by China via BRI over the same period (U.S. Government Accountability Office, 2024). Among all these major BRI projects, the Laos-China Railway (LCR), which was completed in 2021, stands out as one of the important projects due to its geopolitical importance.

This 1,035 kilometer high-speed rail network, connecting Vientiane and Kunming via high-speed rail, demonstrates Laos's ambition to seize the opportunities it has as a landlocked country and become a transit zone for global trade (The Diplomat, 2023). Beyond Laos's economic goals, the Chinese side's willingness to undertake this project in Laos demonstrates China's perspective on the international order. Therefore, this collaborative project, undertaken by these two different actors due to their shared goals and potential, is ideal for examining interstate cooperation in the international arena. In addition, the Laos-China Railway project must be examined through a clear theoretical lens. For this purpose, the study adopts Gongsheng theory, a Shanghai-based framework developed as an alternative to dominant Western approaches in international relations. Gongsheng challenges the Western assumption that cooperation requires ideological similarity and instead argues that states with different political systems, development paths, and historical traditions can form meaningful and durable partnerships. Central to this perspective is the concept of heterogeneous symbiosis, which suggests that international order is not created through homogenization but through practical interdependence and functional differentiation that arise from diversity (Ren, 2020). This makes Gongsheng theory particularly suitable for analyzing how China and Laos, despite their structural asymmetries and differing capabilities, cooperate within the Belt and Road Initiative.

This paper asks “How can the concept of Gongsheng help us understand China’s engagement with Laos through the Laos-China Railway project?”. Drawing on the "heterogeneous symbiosis" conceptualisation of Gongsheng theory, this study examines the Laos-China Railway Project, a collaborative effort between Laos and China. It aims to explain issues such as the railway's financing, government regulations, and the project's impact on local socioeconomic life through the principle of "symbiotic cooperation." In this context, this study examines the evolving China-Laos relationship in terms of economic development and investment.

Literature Review

Research on China-Laos relations has increased significantly in recent years, partly due to the growing relationship between China and Southeast Asian countries stemming from the Belt and Road Initiative. Analyses on this topic generally consist of geopolitical and economic studies, and therefore, the research generally emphasized China's efforts to deepen its presence in Southeast Asia and the Mekong sub-region. However, in addition to these macro-level analyses, current studies have also focused on the micro-level impacts of state authority, the type and direction of development, and the economic transformation in the region, particularly as a result of the influx of Chinese-based investments into Laos under the BRI framework.

One of the most important studies in this field was presented by Suhardiman et al. (2021). According to this study, LCR is not only a transportation project but also a tool for the state to consolidate its own power. Because with this project, the central state is rebuilding the power relations between the provincial authorities and the citizens affected by the project. Moreover, findings of this study highlight tensions around land acquisition, compensation, and the uneven distribution of development benefits. Meanwhile, Chen (2020) examines the complex debt relationships within the LCR project, discussing the constraints posed by Laos's economic situation and how this has created a form of financial dependency. Li et al. (2024) use remote sensing data to map the railway's spatial spillover effects. They conclude that the construction of the high-speed railway not only improved transportation but also the industry and urban development of the areas where it was built. In addition to academic articles, numerous think tank reports and analyses address China-Laos relations within the context of the LCR. World Bank Group (2020), in particular, have noted that the Laotian side is ambitious in infrastructure, but they should be cautious against repaying debts to China. Meanwhile, reports in *The Diplomat* and *Xinhua* emphasised that this project and its partnership have significantly improved relations between Laos and China in terms of modernisation, regional

integration, and connectivity (The Diplomat, 2023; Xinhua, 2023). Therefore, all these articles, analyses, and reports provide an empirical basis for examining China-Laos relations through the Gongsheng framework.

Gongsheng theory, one of the international relations theories originating in China, argues that interdependence and complementary differences can shape the international arena. Because, according to Gongsheng, actors are not autonomous units but fundamentally interconnected, forming relationships that enable shared growth rather than zero-sum competition (Song & Zhan, 2024). In this context, there are studies in the current literature explaining that this theory opposes Western-style IR assumptions that emphasize the importance of ideological similarity for cooperation (Qin, Xiong & Braumoeller, 2024). As the existing literature demonstrates, scholarship on the Laos-China Railway (LCR) has predominantly examined the project either as a major geopolitical instrument within China's Belt and Road Initiative or policy or policy implementation shaping land use, livelihoods and local governance in Laos. However, those studies predominantly focus on the project's material, financial or developmental dimensions, without considering what the LCR shows for the China-Laos relations. In addition to that, there is no research that has analyzed the project with Gongsheng, which particularly emphasizes the notion of heterogeneous symbiosis and non-ideological cooperation. To sum up, the motivations behind China's engagement with Laos are undertheorized, and this situation creates a gap in the literature. Thus, this study seeks to fill this gap by applying Gongsheng as a theoretical framework to interpret the political, economic, and relational dynamics which form the base for the LCR project.

Gongsheng Theory

Gongsheng theory is one of the most important non-Western theories of international relations that has emerged in China in recent years. Developed by Ren Xiao, the theory fundamentally argues that actors in the international order can cooperate despite their differences. He explains this through concepts such as heterogeneous symbiosis, and symbiotic order.

Heterogeneous symbiosis is a concept that emphasizes that cooperation between actors is possible and even ideal. This idea challenges the mainstream Western assumption that political similarity or institutional homogeneity is a prerequisite for deep cooperation. As Ren (2020) argues, the international system is composed of diverse actors whose coexistence depends on recognising and managing difference, not eliminating it. In contrast to the English

School's emphasis on shared norms (Bull, 1977) or liberalism's focus on institutional alignment, Gongsheng conceptualizes coexistence as a dynamic and interdependent process of mutual benefit, rather than as a relationship that must be grounded in common norms.

Another significant dimension of Gongsheng is the idea of a symbiotic order. It is an order where actors coexist in interdependence while maintaining autonomy. According to Ren (2020), Gongsheng does not assume equality of power among actors. It emphasizes creating conditions under which structural asymmetries can still generate mutually beneficial outcomes. Hence, it advocates for making international inequalities a win-win situation for everyone through a system that generates mutual benefits and prevents the establishment of hegemony. This makes Gongsheng theory ideal for examining the relationships between large and relatively smaller countries. Because this situation aligns well with the nature of relations between China and Laos, Gongsheng theory forms the theoretical framework for this study.

Applying Gongsheng Theory to Laos-China Railway (LCR) Project

The structural inequality between China and Laos provides an important basis for using Gongsheng theory to explain the LCR project. China is a major power because it has a large economy and strong regional influence, while Laos is a minor power because it is smaller, landlocked, and needs more investment. Although this creates an obvious power asymmetry, both countries use this situation in ways that support their own needs. In the LCR project, Laos receives large-scale infrastructure investment that it could not finance on its own, while China expands the reach of the BRI and gains easier access to Southeast Asian markets. At the same time, the railway increases Laos's connectivity and strengthens its position in mainland Southeast Asia, turning it into an important transit hub within the China-ASEAN trade and transport network (Strangio, 2020).

Another important reason for using Gongsheng theory to explain the LCR project is its emphasis on mutual learning and co-development (Curtis & Klaus, 2024). As Laos incorporates modern high-speed rail operating standards and regulatory frameworks from China into its system, China is also learning how to manage cross-border infrastructure projects by adapting its project management and financial mechanisms to the local political and social context in Laos. Furthermore, another foundation of Gongsheng theory, the concept of heterogeneous symbiosis which prioritizes respect for cultural and political differences and opposes hierarchical models in the international system, is also highly useful in understanding the motivation behind the LCR project. Although China and Laos differ significantly in terms of

economic scale, state capacity, and technological development, Gongsheng suggests that such asymmetries do not prevent cooperation. Instead, they can become the basis for complementary roles. China does not require Laos to adopt its developmental model, governance style, or foreign policy preferences. Rather than seeking ideological alignment or hierarchical influence, China frames the railway as a platform through which both sides can pursue their own national objectives. In that context, Laos accelerates its connectivity and economic diversification, while China expands regional integration and stabilizes its neighbourhood. Hence, the LCR project embodies a relationship where structural differences are not obstacles but resources for a mutually beneficial, “win-win” form of cooperation consistent with Gongsheng’s of heterogeneous symbiosis.

In sum, as a theory that argues both that global inequalities do not necessarily prevent cooperation and that co-development is possible, Gongsheng provides a valuable framework for understanding how both China and Laos frame the LCR project. However, while Gongsheng clarifies many important dynamics, it still contains several limitations.

Discussion

As frequently noted throughout the study, the LCR project shows in practice what the Gongsheng theory seeks to demonstrate in theory, namely that two states with significant power asymmetries can still develop mutually beneficial relations when they work together, and that this logic can be extended to the broader international order. However, the Gongsheng framework also reveals several limitations, and three of these correspond closely to the weaknesses observed in the LCR project itself.

First, as with many BRI projects, China has been lending significant amounts of money to Laos in the LCR project. This is because large infrastructure projects like the LCR require significant budgetary constraints. According to Hurley, Morris, and Portelance (2018), Laos initially borrowed \$465 million from China for 25 years at 2.3% interest and later borrowed \$600 million for the hydropower plant project. The LCR project also cost \$6 billion, nearly half of Laos's GDP (World Bank Group, 2024). This demonstrates that Laos cannot manage these projects on its own and is therefore dependent on external borrowing. In fact, according to Barney, Rajah, and Cooray (2025), as a result of these investments, Laos is seriously harming its economy by signing debt agreements it cannot repay. This demonstrates that calling this policy a “win-win” simply because infrastructure investments are being made is superficial. While it is unknown what actions China might take if Laos defaults on its debts, this suggests

that the stronger of the two countries could bring the weaker one into its sphere of influence. In this context, the LCR project, while seemingly suitable for Gongsheng through project cooperation, does not align with the framework Gongsheng outlined. Gongsheng's theory's approach to interpreting events from a macro-level perspective, examining interstate relations within the international order, overlooks micro-level changes and fails to capture the theory's scope. Therefore, developing Gongsheng's theory to include social and economic analyses of smaller-scale events could help address this gap.

The second point to mention is the social costs of displacement and the unequal distribution of project benefits. According to Cernea (1997), if a significant investment is made for the development of a region, changes should be implemented as a follow-up to this investment so that the people affected by this investment are not left landless, unemployed, homeless, marginalized, without access to food, experiencing loss of access to common resources, and experiencing morbidity. In other words, while states are undertaking the responsibility of major projects, they must ensure the safety of life and property of their citizens affected by these projects so that these projects positively impact both urban life and economic development. This situation also applies to the LCR project. Subhadiman, Delaney, and Gambon (2021) noted that after the completion of the LCR project, hundreds of households reported delays and disputes over compensation, and that land use changes and new urban corridors created uneven outcomes across regions. This situation is closely linked to Laos's low state capacity. According to Soukamneuth (2006), limited resources in public institutions, bureaucratic gridlock, and complicated central-local relations prevent the state from functioning effectively. As a result, large infrastructure projects can produce hardship for citizens, turning development into a domestic governance problem. In such a context, effective investment would require improvements in domestic policy before, or at least alongside, project implementation; otherwise, a genuinely win-win outcome is unlikely, as social costs will fall disproportionately on vulnerable communities. However, Gongsheng theory promotes heterogeneous symbiosis and discourages intervention in the internal affairs of other states, in contrast to more disciplinary Western approaches. Yet, without some degree of engagement with domestic governance issues, the win-win cooperation envisioned by Gongsheng cannot fully materialize. This creates a tension within the theory, which tends to focus on high-level geopolitical cooperation while overlooking local social dynamics. Therefore, for Gongsheng to remain consistent and practical, it must expand in scope to account for grassroots impacts and social changes within partner states.

Thirdly, as mentioned in the previous paragraph, the limited capacity of state institutions and the weakness of local governance create serious negative consequences. Economic pressures resulting from rapid urbanization, population influx, and large-scale investment can only be managed through coherent planning. Effective planning also helps prevent social unrest, informal economic activity, and rising local insecurity by strengthening social services, law enforcement, and anti-corruption efforts. Yet these mechanisms remain inadequate in Laos. For example, around 300 families affected by the LCR project are still waiting for compensation, and the government's inability to resolve these claims is clear evidence of these governance gaps (Laotian Times, 2025). Gongsheng theory, however, emphasizes cooperation and mutual benefit between states without acknowledging that governance shortcomings disproportionately harm vulnerable groups. This creates a situation in which governments are treated as if they are fully representative of their societies, allowing harmful outcomes for citizens to be reframed as positive developments at the state level. As a result, a misleading understanding of "mutual benefit" emerges when analysis focuses only on inter-governmental relations rather than on societal impacts.

Applying Gongsheng theory to the LCR project helps explain how China's foreign policy vision and Laos's development ambitions interact to produce a cooperative framework in which both states, despite notable inequalities, seek a win-win outcome by addressing each other's needs. This perspective offers valuable insights into the strategic logic behind the LCR. However, the analysis also exposes significant limitations, most notably Gongsheng's lack of attention to grassroots dynamics and the lived experiences of affected communities. As a result, while the theory provides a useful lens for understanding state-level cooperation, it remains insufficient on its own. In this case, there are two options. The first is to expand the theory's content in a way that remains true to its core structure, or to fill in the gaps left by Gongsheng with other theories to create a hybrid model.

Summary

The Laos-China Railway (LCR) project, completed in 2021 under China's Belt and Road Initiative, represents a major collaboration between a large economic power and a smaller, landlocked country with limited resources. China provided financing, technical expertise, and access to its regional network, while Laos gained infrastructure investment that it could not achieve independently. This dynamic illustrates the Gongsheng theory's central insight that states with significant structural inequalities can develop mutually beneficial relationships through cooperation. The LCR project also highlights the theory's emphasis on heterogeneous

symbiosis, showing that Laos and China can pursue their own national objectives without requiring ideological alignment or hierarchical control. In practice, the railway increased Laos's connectivity, strengthened its regional role, and provided China with strategic access to Southeast Asian markets, demonstrating how complementary roles can produce mutual gains.

At the same time, the LCR project exposes several limitations of Gongsheng theory when applied to LCR. First, the financial dependency created by large-scale loans demonstrates that apparent “win-win” outcomes can mask underlying economic and administrative vulnerabilities. Second, the social costs of displacement, delayed compensation, and uneven development outcomes reveal the consequences of low state capacity and weak governance, which Gongsheng theory does not fully address. Third, limited institutional capacity at local and national levels strengthens the negative impacts of rapid urbanization and large investments. Moreover, it disproportionately affects vulnerable communities while intergovernmental cooperation appears successful on paper.

In sum, applying Gongsheng theory to the LCR project helps explain how China's strategic interests and Laos's development goals interact to create a cooperative framework that seeks mutual benefit despite significant asymmetries. However, the project also demonstrates that the theory's state-centered focus overlooks grassroots impacts and local governance challenges. To more fully capture the realities of development projects like the LCR, Gongsheng theory either needs to be expanded to include social and economic dimensions at the local level or supplemented with additional theoretical perspectives to address these gaps.

References

- Barney, E., Rajah, R., & Cooray, M. (2025). Trapped in debt: China's role in Laos' economic crisis. Lowy Institute.
- Bull, H. (1977). The anarchical society: A study of order in world politics. Macmillan.
- Chen, W. K. (2020). Sovereign debt in the making: Financial entanglements and labor politics along the Belt and Road in Laos.
- Curtis, S., & Klaus, I. (2024). The Belt and Road city: Geopolitics, urbanization, and China's search for a new international order. Yale University Press.
- Green Finance & Development Center. (2025). China Belt and Road Initiative (BRI) investment report 2024. GreenFDC.

- Hurley, J., Morris, S., & Portelance, G. (2018). Examining the debt implications of the Belt and Road Initiative from a policy perspective (CGD Policy Paper 121). Center for Global Development.
- Laotian Times. (2025, January 9). Nearly three hundred families still await compensation for Lao-China Railway Project.
- Li, D., Tang, J., Hu, Q., Dong, M., & Chithpanya, S. (2024). Spatiotemporal urban evolution along the China-Laos Railway in Laos determined using multiple sources of remote-sensed landscape indicators and interpretable machine learning. *Land*, 13(12), 2094.
- Qin, Y., Xiong, H., & Braumoeller, B. F. (2024). Reconceptualizing international order: Contemporary Chinese theories and their contributions to global IR. *International Organization*.
- Ren, X. (2020). Grown from within: Building a Chinese School of International Relations. *The Pacific Review*, 33(3-4), 386-412.
- Ren, X. (2024). The Gongsheng School of International Relations: China's experience. In B. Song & Y. Zhan (Eds.), *Gongsheng Across Contexts: A Philosophy of Co-Becoming* (pp. 203-217). Palgrave Macmillan.
- Song, B., & Zhan, Y. (Eds.). (2024). *Gongsheng Across Contexts: A Philosophy of Co-Becoming*. Palgrave Macmillan.
- Soukamneuth, B. J. (2006). The political economy of transition in Laos: From peripheral socialism to the margins of global capital (Doctoral dissertation). Cornell University.
- Suhardiman, D., DiCarlo, J., Keovilignavong, O., Rigg, J., & Nicol, A. (2021). (Re)constructing state power and livelihoods through the Laos-China railway project. *Geoforum*, 124, 79-88.
- The Diplomat. (2023). Laos-China Railway launches crossborder passenger service.
- U.S. Government Accountability Office. (2024). International Infrastructure Projects: China's investments significantly outpace the U.S. (Report No. GAO-24-106866). U.S. Government Printing Office.

World Bank Group. (2020). From landlocked to land-linked: Unlocking the potential of Lao–China rail connectivity. World Bank.

World Bank Group. (2025). Lao PDR GDP (current US\$).

Xinhua. (2023, July 26). China-Laos Railway records new milestones after two years of operation.

Çin'in Tayvan'a Yönelik Askerî Güç Tatbikatları: Teknoloji, Caydırıcılık ve Operasyonel Etkinlik

Merve Güllü Gökteş

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Güney Çin Denizi ve Tayvan Boğazı'nda artan askerî faaliyetleri, bölgesel güvenlik dengeleri üzerinde belirleyici bir etki yaratmaktadır. Çin'in deniz, hava ve kara kuvvetlerini birlikte kullandığı tatbikatlarda; uçak gemileri, uzun menzilli füze sistemleri, insansız platformlar ve yapay zekâ destekli otonom teknolojiler gibi modern askerî sistemlere yoğun bir şekilde yer verdiği görülmektedir. Bu durum, Tayvan'a yönelik olası bir askerî müdahalenin yalnızca konvansiyonel güç unsurlarıyla değil, ayrıca teknoloji temelli bir güvenlik stratejisi çerçevesinde planlandığını göstermektedir.

Çalışmanın temel amacı, Çin'in Güney Çin Denizi ve Tayvan Boğazı'nda bölgesel askerî üstünlük kurma hedefi doğrultusunda gerçekleştirdiği tatbikatlarda kullandığı otonom sistemleri ile güç kullanım biçimleri arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Bu bağlamda çalışma, Çin'in askerî kapasitesi ile Tayvan'ın yeniden yapılandığı savunma doktrini arasındaki dinamik etkileşimini incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın temel araştırma sorusu şu şekilde belirlenmiştir: *'Çin'in Tayvan'a yönelik askerî tatbikatlarda kullandığı modern askerî teknolojiler; bölgesel caydırıcılık dengelerini ve Tayvan'ın ulusal güvenlik stratejisini nasıl etkilemektedir?'*. Ek olarak, Çin'in düzenlediği uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirilen tatbikatlara karşı Tayvan'ın savunma doktrinini hangi stratejik parametreler doğrultusunda yeniden yapılandığı da araştırmanın alt sorularından birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede Çin-Tayvan gerilimi, insansız askerî teknolojilerin kullanımının güvenlik stratejileri üzerindeki caydırıcılık etkilerini ortaya koyan güncel bir örnek vaka olarak ele alınmaktadır. Araştırma kapsamında belirlenen sorulara kapsamlı yanıtlar sunabilmek amacıyla nitel bir literatür tarama yöntemi benimsenmiştir. Bu doğrultuda; Tayvan Milli Savunma Bakanlığı'nın National Defense Report ve Quadrennial Defense Review gibi resmî belgeleri, RAND Corporation ve CSIS tarafından yayımlanan analiz raporları, Çin Savunma Bakanlığı basın açıklamaları ile Tayvan ve Çin merkezli medya kuruluşlarının güncel haberleri incelenmiştir. Ayrıca, askerî teknoloji, caydırıcılık ve bölgesel güvenlik konularında yayımlanmış akademik makalelerden de yararlanılmıştır.

Çin-Tayvan Anlaşmazlığında Çin'in Güvenlik Stratejisi

Çin ile Tayvan'ı ayıran orta hat, 1955 yılında herhangi bir yazılı uluslararası anlaşmaya bağlı olmadan, taraflar arasında sözlü uzlaş yoluyla belirlenmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti yönetimi, “*Tek Çin*” politikası çerçevesinde Tayvan'ın ulusal egemenliğini tanımamaktadır (Trent, 2020). Çin, Tayvan üzerinde tarihsel ve siyasi hak iddiasında bulunarak adayı kendi topraklarının bir parçası olarak tanımlayan bir siyasi söylem sürdürmektedir. Bu yaklaşım, Tayvan'ın ulusal karasuları, hava savunma tanımlama bölgesi, stratejik limanları ve boğaz hattı üzerindeki yetki alanlarını da kapsamaktadır. Söz konusu iddialar, bölgesel güvenlik yapısını kırılganlaştırmakta ve Çin-Tayvan ilişkilerinin istikrarlı bir şekilde sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir (Xuanzun, 2023).

Çin'in Tayvan ile birleşmeyi hedefleyen güvenlik doktrininde askerî ve askerî olmayan stratejiler birlikte kullanılmaktadır. Askerî olmayan yöntemler arasında bilgi dezenformasyonu, siber saldırılar, ekonomik yaptırımlar, diplomatik temasların sınırlandırılması ve siyasi baskı unsurları öne çıkmaktadır (Dotson, 2024). Bahsedilen stratejide, Tayvan üzerinde doğrudan bir askerî çatışmaya başvurmadan üstünlük kurulması amaçlanmaktadır. Askerî yöntemler ise Tayvan'ın ulusal egemenlik alanlarının ihlal edilmesini ve geniş kapsamlı bir askerî harekâtın başlatılmasını içermektedir. Bu doğrultuda, Çin Halk Kurtuluş Ordusu (PLA), Hava Kuvvetleri (PLAAF) ve Deniz Kuvvetleri (PLAN) eş zamanlı bir şekilde hareket ederek Tayvan Boğazı'nın orta hattı ile hava savunma tanımlama bölgesinde askerî tatbikatlar yürütmektedir (Blackwill-Zelikow, 2021). Söz konusu tatbikatlarda savaş uçakları, insansız hava araçları ve gelişmiş füze sistemleriyle donatılmış savaş gemileri gibi modern askerî teknolojiler kullanılmaktadır. Bu bağlamda, Çin savunma bütçesinde yeni nesil otonom askerî teknolojilere yönelik yatırımlarını önemli ölçüde artırmaktadır (Xuanzun, 2023). Ayrıca, PLA'nın operasyonel etkinliğini geliştirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, Çin kuvvetleri Tayvan Boğazı boyunca askerî kapasitesini konuşlandırması, Tayvan'ın ulusal güvenliği açısından önemli bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Tayvan'ın Savunma Doktrini: Çin Askerî Müdahalesini Caydırma Yaklaşımı

Çin Ordusu, uluslararası hukuk kurallarına uymayan askerî tatbikatlar aracılığıyla Tayvan yönetimine yönelik caydırıcılık stratejisi izlemektedir. Bu faaliyetlerin temel amacı, Tayvan'ın savunma kapasitesini zayıflatmayı ve ada yönetiminin bölge dışı müttefikleriyle geliştirdiği askerî ve siyasi iş birliğini sekteye uğratmaktır. Ayrıca, Tayvan'ın uluslararası sistem içerisinde izole edilmesi de söz konusu stratejinin önemli hedefleri arasında yer almaktadır (Collins & Erickson, 2024). Bu bağlamda gerçekleştirilen tatbikatların yalnızca eğitim amaçlı

olmadığı; aynı zamanda Çin'in askerî kapasitesini ortaya koyan sembolik bir güç mesajı niteliği taşımaktadır.

Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi (CSIS), 2023 yılında yayımladığı *'The First Battle of the Next War: Wargaming a Chinese Invasion of Taiwan'* başlıklı raporunda, Çin askerî güçlerinin Tayvan'a yönelik olası bir işgal girişimi olması durumunda Tayvan yönetiminin uygulayabileceği çeşitli güvenlik stratejilerini ele almıştır. Raporda, Çin'in hava ve deniz birliklerine dayalı bir harekât başlatması senaryosunda, Tayvan kara kuvvetlerinin savunma sürecinde kritik bir rol üstleneceği vurgulanmıştır. CSIS analizine göre, yoğun ve sürekli bir şekilde devam eden Çin askerî baskısı karşısında Tayvan'ın savunma kapasitesini artırmasının en etkili yolu belirlenmiştir. Yüksek maliyetli savaş uçaklarının tedarikine öncelik vermek yerine kara kuvvetlerinin dayanıklılığını güçlendirecek eğitim programlarına yatırım yapmak olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, Tayvan kara kuvvetlerinin operasyonel kapasitesini artırmak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri ile eğitim amaçlı iş birliği programlarının uygulanması önerilmiştir. Raporda öne çıkan diğer analiz ise Çin kuvvetlerine karşı etkili bir savunma stratejisi geliştirilebilmesi için ABD ile koordineli bir iş birliğinin gerekli olduğu değerlendirilmiştir. Özellikle, Çin'in adaya yönelik saldırı kapasitesinin zayıfladığı ya da lojistik sıkıntıların meydana geldiği senaryolarda, ABD menşeli gemisavar seyir füzeleri, bombardıman uçakları ve füze sistemlerinin kullanılması, Çin ordusunun askerî etkinliğinin önemli ölçüde azalacağı ifade edilmiştir (CSIS, 2023).

Tayvan, Çin askerî birliklerinin olası bir amfibi çıkarma harekâtına karşılık olarak Deniz Kuvvetleri'nin savunma kapasitesini güçlendirmeye yönelik bir doktrin benimsemektedir (Dotson, 2025). Bu kapsamda, yüzey gemilerinin sayısını artırmaktan ziyade, caydırıcılık avantajı yüksek olan denizaltı platformlarının envantere dahil edilmesine öncelik verilmektedir. Söz konusu yaklaşım, Tayvan Boğaz hattından ve denizden gelebilecek tehditlere karşı asimetrik bir savunma kabiliyeti sağlamaktadır. Ek olarak, Tayvan hava savunma tanımlama bölgesine yönelik artan ihlallere karşı yüksek menzil ve yoğun ateş gücüne sahip balistik füzelerle donatılmış bombardıman uçaklarının tedariki için bölge dışı müttefiklerle çeşitli savunma programları yürütülmektedir (Global Times, 2022). Çin'in 2021 yılında gerçekleştirdiği kapsamlı tatbikatların bölgesel gerilimi tırmandırmasının ardından ABD, Tayvan'ın hava savunma kapasitesini güçlendirmek amacıyla savunma sistemleri ihracatını artırma kararı almıştır. Bu doğrultuda, 2022 yılında Tayvan Milli Savunma Bakanlığı, adaya konuşlandırılmak üzere modern askerî mühimmatların tedarik edilmesini amaçlayan çeşitli anlaşmaların ABD ile imzalandığını duyurmuştur (Taiwan News, 2022). Söz konusu

anlaşmalar, Tayvan'ın savunma harcamalarında kayda değer bir artışa işaret etmektedir. Defense Security Cooperation Agency'nin yayınladığı belgede, 2022 yılında John Biden yönetimi, Tayvan'a savunma sistemleri ile Harpoon füzelerinin satışında 355 milyon dolarlık bir anlaşma onaylamıştır (Defense Security Cooperation Agency, 2022). Ayrıca, ABD menşeli F-16 ile C-130 savaş uçaklarının satışı için 330 milyon dolarlık hava savunma ekipman satışı gerçekleştirilmiştir (Defense Security Cooperation Agency, 2022). Aynı dönemde, Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri Xi Jinping'in 20. Ulusal Kongresi'nde yaptığı konuşmada, Tayvan'ın ABD ile geliştirdiği askerî iş birliği ve artan bağımsızlık söylemlerine atıfta bulunmuş; askerî güç kullanımının değerlendirilen bir seçenek olmaya devam ettiğini vurgulamıştır (Çin Komünist Partisi 20. Ulusal Kongresi, 2022.)

RAND Corporation, 2024 yılında yayınladığı *'Harnessing the Power of Private Sector Innovation to Defeat a Chinese Invasion of Taiwan'* başlıklı raporunda, Çin'in Tayvan üzerindeki kontrolü ele geçirme hedefi doğrultusunda Tayvan'ın güvenliğinin artırılması için çeşitli politikalar ele alınmıştır. Bu bağlamda, Tayvan silahlı kuvvetlerinin savunma odaklı dayanıklılığını artırmaya yönelik yeni güvenlik doktrinlerinin geliştirilmesi önerilmektedir. Olası bir askerî operasyon sırasında PLA'ya ait gelişmiş elektronik sistemlerinin ve iletişim altyapılarının işlevsiz hâle getirilmesinin, Tayvan birliklerinin kayıp riskini önemli ölçüde azaltabileceği ifade edilmektedir (RAND, 2024). Ayrıca, Çin'in mühimmat unsurlarını adanın stratejik noktalarına konuşlandırma sürecinde operasyonel aksaklıklar yaratılmasının, Tayvan'ın savunma kapasitesini artırabileceği belirtilmektedir. Raporda öne çıkan diğer değerlendirme ise Tayvan'ın bağımsızlığını destekleyen bölgesel ve bölge-dışı müttefiklerle güvenilir tedarik ağları kurulmasının, askerî teçhizat temin süreçlerini hızlandıracağı yönündedir. Bu bağlamda, Tayvan'ın savunma direncini güçlendirmesi ve uluslararası iş birliği ağlarını çeşitlendirmesi hâlinde, bu durumun Çinli siyasi karar alıcıların askerî işgal seçeneğini yeniden gözden geçirmelerine yol açabileceği öngörülmektedir (RAND, 2024).

RAND Corporation'un 2025 yılında yayınladığı *'Thinking Through Protracted War with China: Nine Scenarios'* başlıklı çalışmada, Çin'in Tayvan'a yönelik bir amfibi çıkarma harekâtı başlatması durumunda izlenebilecek askerî senaryolar analiz edilmiştir. Raporda, bölgedeki PLA'nın etkinliğini sınırlandırmak amacıyla ABD'nin Tayvan'a hava yoluyla uzun menzilli savunma mühimmatları ikmal etmeye dayalı bir strateji geliştirebileceği ifade edilmektedir. Bahsedilen strateji çerçevesinde, Tayvan hava kuvvetleri ile donanmasının farklı operasyonel koşullara uyum sağlayacak şekilde cephaneliğinin yeniden modernize edebileceği belirtilmektedir. Ayrıca çalışmada, Tayvan'ın geniş bir coğrafi alana yayılmış engebeli ada

yapısının, savunma ekipmanlarının tedarik erişiminde yaşanabilecek olası lojistik aksaklıkları daha kritik hâle getireceği vurgulanmaktadır. ABD kaynaklı tedarik zincirinde ortaya çıkabilecek bir kesintinin, Çin'in harekât sürecini hızlandırarak Tayvan üzerinde kısa sürede askerî üstünlük sağlayabileceği ele alınmıştır. Bahsedilen durumun, yalnızca aktörler arası dengeleri değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik yapı dinamiklerini de etkileyebileceği öngörülmektedir (RAND, 2025).

Council on Foreign Relations (CFR), 2021 yılında yayımladığı *'The United States, China and Taiwan: A Strategy to Prevent War'* başlıklı raporunda, kapsamlı ve detaylı hazırlanmış bir savunma güvenlik doktrinin Tayvan'a askerî açıdan önemli bir üstünlük sağlayabileceği belirtilmektedir. Raporda, Çin'in olası bir müdahalesini caydırmak amacıyla Tayvan'ın ulusal savunma stratejisinde mevcut mühimmat ve silah sistemlerinin nicelik olarak artırılmasına öncelik verildiği ifade edilmektedir. Tayvan'ın, Çin'in amfibi çıkarma operasyonunu engelleyebilecek düzeyde kendi kendine yeterli bir savunma kapasitesi oluşturmayı hedeflediği değerlendirilmektedir (Blackwill-Zelikow, 2021). Tayvanlı askerî yetkililerin, deniz ve hava ablukasına karşı savunma kapasitesinin güçlendirilmesi için otonom teknolojiye dayalı sistemlerin envantere dâhil edilmesinin zorunlu olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, yapay zekâ destekli otonom silah platformları, insansız hava araçlarının konum verilerini bozabilen elektronik sistemler ile modern mayın teknolojilerinin ada genelinde konuşlandırılmasının, Tayvan'ın savunma altyapısını önemli ölçüde güçlendireceği değerlendirilmektedir (Rosenbach-Russell-Lee, 2025). RAND Corporation'un 2024 yılında yayımladığı *'Denial Without Disaster: Keeping a U.S.-China Conflict over Taiwan Under the Nuclear Threshold'* başlıklı raporda, Tayvan'ın savunma envanterini denizaltı platformlar, gemisavar füzeler, hipersonik silahlar ve yeni nesil savaş uçaklarıyla çeşitlendirmesinin, olası bir askerî saldırıya karşı etkili misilleme kapasitesine dayalı savunma oluşturabileceği ifade edilmektedir (RAND, 2024).

Tayvan Milli Savunma Bakanlığı'nın 2023 yılında yayımladığı *'National Defense Report 2023'* belgesinde, Çin Halk Cumhuriyeti'nin otoriter bir yönetim yapısına sahip olduğu ve bu yönetimin uluslararası hukuk kurallarına bağdaşmayan biçimde Tayvan Boğazı'ndaki faaliyetlerini artırdığı açıklanmaktadır. Belgede, Çin kaynaklı güvenlik tehditlerini caydırmak amacıyla muharebe hazırlık seviyesinin yükseltildiği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, Tayvan ulusal güvenliğini artırmak amacıyla 2023 yılında yaklaşık 18 milyar ABD doları tutarında savunma harcaması gerçekleştirildiği belirtilmektedir (The Ministry of National Defense, 2023). Ek olarak, Tayvan Milli Savunma Bakanlığı'nın 2025 yılında yayımladığı *'Quadrennial*

Defense Review’ raporunda, Çin ordusunun bölgesel istikrarı zedeleyen sert güç kullanımına dayalı bir strateji izlediği değerlendirilmektedir. Aynı belgede, Tayvan’ın güvenlik politikasının temelini, modern sistemlerinin çok boyutlu biçimde kullanılması yoluyla işgali önlemeye odaklanan savunma temelli bir yaklaşım olduğu açıklanmaktadır (The Ministry of National Defense, 2025).

Çin’in Tayvan’a Düzenlediği Askerî Tatbikatlar ve Modern Teknoloji

Çin, Tayvan Boğazı üzerindeki hakimiyetini genişletmek ve ABD’nin bölgedeki askerî varlığını caydırmak amacıyla Tayvan’a yönelik olası bir amfibi harekâta uygun şekilde birliklerini modernize etmektedir (Chang, 2023). Bu doğrultuda, kara kuvvetleri asimetrik tehditlere uyum sağlayacak şekilde eğitim programlarıyla yeniden yapılandırılmaktadır. Hava kuvvetlerinin savunma kapasitesini ve ateş gücünü artırmak amacıyla otonom teknolojiye dayalı yatırımların ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca, Tayvan’a yönelik bir çıkarma operasyonunun temel kuvvetlerinden biri olarak değerlendirilen amfibi birlikler; roketatar sistemler, taarruz topları ve otonom silah platformlarıyla donatılarak saldırı kabiliyetleri güçlendirilmektedir (Blasko, 2022). Ayrıca, amfibi harekâta hazırlanılması sürecinde savaş gemileri, yeni nesil savaş uçakları, balistik ve uzun menzilli seyir füzeleri, uçak gemileri gibi modern platformların kullanımının yaygınlaşmasına önem verilmektedir. Bu kapsamda, mühimmat ve savunma sistemlerinin stoklarının artırılması, Çin ordusunun çok kapsamlı operasyon yürütme kapasitesini geliştirmeye yönelik hazırlık sürecine girdiğini işaret etmektedir (Erickson-Kennedy-Martinson, 2024).

2017-2018 döneminde Çin Hava Kuvvetleri, operasyonel kabiliyetlerini geliştirmeye yönelik eğitim uçuşları kapsamında H-6K bombardıman uçakları ile J-11, Y-8 savaş uçaklarını kullanmıştır. Ayrıca, Tayvan’ın ulusal sınırları çevresinde devriye faaliyetleri yürütmüş ve askerî baskıyı artırmıştır (Reuters, 2024). Bu çerçevede, Çin’in hava gücünü Tayvan’a yönelik caydırıcı bir kapasite olarak etkili biçimde kullanmaya başladığı gözlemlenmektedir.

2019 yılında gerçekleştirilen tatbikatlarda ise Çin, J-11 savaş uçaklarını farklı uçuş rotaları üzerinde yoğun biçimde görevlendirerek Tayvan hava savunma sahasını ilk kez geniş ölçekte ihlal etmiştir. Bu ihlaller, hava sahası denetim açısından önemli bir kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir. 2020 yılında gerçekleştirilen askerî tatbikatlarda uçak gemilerinin aktif olarak kullanılması, orta hattın aşılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu gelişme, siyasi gerilimin niteliksel olarak yeni bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Gerilimin belirgin biçimde arttığı bir diğer dönüm noktası, 2022 yılında ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Patricia Pelosi’nin Tayvan’a yaptığı ziyaretin ardından ortaya çıkmıştır (The Ministry of National

Defense, 2023). Bu gelişmenin hemen sonrasında Çin, Tayvan'ın ulusal sınırlarını hedef alan uzun menzilli füze sistemleriyle canlı atış içeren kapsamlı tatbikatlar düzenlemiştir. Söz konusu faaliyetler, Tayvan adası çevresindeki güvenlik ortamında askerî risk algısının artmasına ve bölgesel istikrarın kırılgan hâle gelmesine yol açmıştır (The Ministry of National Defense, 2025). J-16 savaş uçaklarının seyir füzeleriyle donatılarak Tayvan hava sahasını ihlal etmesi, taraflar arasındaki askerî rekabet seviyesini tırmandırmıştır. Bu çerçevede, Çin'in hava gücünü yalnızca caydırıcılık aracı olarak değil, aynı zamanda operasyonel baskı unsuru olarak da kullanmaya başladığını göstermektedir (RAND, 2024).

2023 yılında gerçekleştirilen “*Joint Sword*” adlı askerî tatbikatta ise Çin, hava ve deniz kuvvetlerine ait çeşitli platformları eş zamanlı biçimde kullanmıştır. Tatbikat kapsamında, hava kuvvetlerine bağlı KJ-200 erken uyarı uçakları, hipersonik gemisavar füzesi YJ-12, J-15/J-10C savaş uçakları ve deniz kuvvetlerine ait Shandong uçak gemisi adanın çevresinde konuşlandırılarak saldırı yetenekleri test edilmiştir. (Hsiao, 2024). Söz konusu faaliyetler, askerî sembolizm içeren kapsamlı bir güç gösterisi niteliği taşımıştır. Ek olarak, Fujian uçak gemisi ile ikmal gemisi Chaganhu tatbikatlara dâhil edilmesi, Harrier Hawk insansız savaş uçaklarının kullanılması ve canlı balistik füze atışlarının gerçekleştirilmesiyle Tayvan'a yönelik olası bir kuşatma senaryosunun simülasyonu yapılmıştır (Chang,2023).

2024 yılında yapılan ‘*Joint Sword 2024B*’ tatbikatı kapsamında, Çin Donanması'na ait RENHAI sınıfı güdümlü uzun menzilli füze kruvazörlerinin Taipei, Taichung ve Kaohsiung gibi stratejik öneme sahip limanlar çevresine konuşlandırıldığı bildirilmiştir (Rosenbach, Russell & Lee, 2025). Bu konuşlandırma, Çin'in Tayvan'ın deniz ticareti ve lojistik hatları üzerindeki baskı kapasitesini artırmaya yönelik bir güç gösterisi olarak değerlendirilmektedir. Tayvan adası çevresinde en son düzenlenen ‘*Justice Mission-2025*’ adlı tatbikatta, LHA helikopter gemisi sınıfının en son modeli olan Hubei amfibi gemisi yer almıştır. PHL-16 çoklu roketatar sisteminden fırlatılan canlı roket atışlarına ilişkin testler gerçekleştirilmiştir (Dotson, 2025). Ayrıca, tatbikatta Çin deniz kuvvetleriyle koordinasyon hâlinde hareket eden Çin Sahil Güvenliği'nin, Tayvan limanlarında “yabancı” olarak nitelendirdiği Tayvanlı sivil ve ticari gemilere yönelik hukuka aykırı el koyma faaliyetlerinde bulunduğu bildirilmiştir Bu tür uygulamalar, iki taraf arasındaki mevcut anlaşmazlıkların çözümünü zorlaştırarak çatışma riskini artıran bir etki yaratmaktadır (RAND, 2025).

Çin Savunma Bakanlığı'nın 25 Aralık 2025 tarihinde gerçekleştirdiği basın toplantısında yapılan açıklamada, Tayvan'ın bağımsızlık yönündeki söylemlerine müttefikleri tarafından sağlanan artan desteğin sürdürülmesine karşı uyarıda bulunulmuştur. Silahlı yollarla

birleşmenin ise kaçınılmaz bir seçenek olduğu da ifade edilmiştir. Açıklamada ayrıca, Tayvan meselesinin Çin'in egemenlik alanına giren bir iç sorun olduğu vurgulanmıştır (Regular Press Conference of the Ministry of National Defense, 2025). Aynı yılın Aralık ayında düzenlenen bir diğer basın toplantısında ise ABD'nin Tayvan'ın ulusal bağımsızlığını desteklemek amacıyla yaklaşık 11 milyar ABD doları tutarında silah ve mühimmat satışı gerçekleştirmesinin bölgesel istikrarı olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Çinli askerî yetkililer, söz konusu gelişmeler karşısında muharebe hazırlıklarını kesintisiz biçimde sürdürdüğünü ve operasyonel kapasitesini artırmaya devam ettiğini kamuoyuna duyurmuştur (Regular Press Conference of the Ministry of National Defense, 2025)

Sonuç

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Güney Çin Denizi, Tayvan Boğazı ve stratejik limanlar üzerinde hâkimiyet kurma stratejisinin merkezinde, Tayvan adasına yönelik olası bir amfibi çıkarma harekâtı yer almaktadır. Çin yönetimi deniz, hava ve kara kuvvetlerinin saldırı kapasitelerini kademeli biçimde güçlendirmekte ve stratejik açıdan militarize bir güvenlik yaklaşımı benimsemektedir. Bu durum, Tayvan üzerindeki askerî ve siyasi baskının artmasına neden olmaktadır. Adaya yönelik olarak gerçekleştirilen tatbikatlarda yeni nesil teknolojilerin giderek yaygın biçimde kullanılması, bölgesel ölçekte geniş çaplı bir çatışma riskini artırmaktadır.

Sonuç olarak, “Tek Çin” politikası çerçevesinde, çeşitli modern askerî platformların tatbikatlar aracılığıyla Tayvan çevresinde giderek artan biçimde konuşlandırılmasının, uzun vadede stratejik rekabeti artırdığı analiz edilmektedir. Tayvan ile Çin arasında devam eden askerî ve siyasi gerilimin konvansiyonel bir çatışmaya evrilme olasılığının, yalnızca bölge ülkelerinin değil, aynı zamanda bölge dışı aktörlerin de güvenlik politikalarını doğrudan etkileme potansiyeli taşıdığı değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, mevcut gerilimin bölgesel bir savaşa dönüşmesini engellemek temel hedef olarak öne çıkmaktadır. Mevcut sorunların barışçıl yöntemlerle ele alınması ve diplomatik diyalog mekanizmalarının güçlendirilmesi, uluslararası kuruluşlar tarafından öncelikli bir çözüm yolu olarak benimsendiği açıklanmaktadır.

References

Blackwill, R. - Zelikow, P. (2021). The United States, China, and Taiwan: A Strategy to Prevent War. The Council on Foreign Relations (CFR), Council Special Report No. 90: 1-102.

Blasko, D. (2022). The PLA Army Amphibious Force. CMSI China Maritime Reports, China Maritime Report No.20: 1-20.

Cancian, M. - Cancian, M. - Heginbotham, E. (2023). The First Battle of the Next War Wargaming a Chinese Invasion of Taiwan. Center for Strategic and International Studies, CSIS International Security Program Report: 1-165.

Chang, F. (2023). Sustaining the Chinese Navy's Operations at Sea: Bigger Fists, Growing Legs. Foreign Policy Research Institute, Asia Program Analysis.

Collins, G. - Erickson, A. (2024). Annexation of Taiwan: A Defeat From Which the US and Its Allies Could Not Retreat. Rice University's Baker Institute for Public Policy.

Defense Security Cooperation Agency, (2022). Taipei Economic and Cultural Representative Office in the United States – AGM-84L-1 Harpoon Block II Missiles. Transmittal No. 22-45

Defense Security Cooperation Agency, (2022). Taipei Economic and Cultural Representative Office in the United States – Aircraft Standard Spare Parts. Transmittal No. 22-55.

Dotson, J. (2024). The Chinese Communist Party's Political Warfare Directed Against Taiwan: Overview and Analysis. Global Taiwan Institute, GTI "Counter Ideological Work and Political Warfare" Research Series: Paper 1: 1-25.

Dotson, J. (2025). The PLA's "Justice Mission-2025" Exercise Around Taiwan. Global Taiwan Institute, Global Taiwan Brief 11(1): 1-17.

Global Times, (2023). PLA deploys aircraft carrier, rockets, vessels, fighter jets, missiles in drills around Taiwan island.

Hsiao, R. (2023). China Ramps Up Economic Coercion on Taiwan Ahead of 2024 Elections. Global Taiwan Institute, Global Taiwan Brief 8(8): 1-12.

RAND Corporation. (2024). Denial Without Disaster—Keeping a U.S.-China Conflict over Taiwan Under the Nuclear Threshold. Surveying U.S. Conventional Joint Long-Range Strike Capabilities, Operational Objectives, and Employment Decisions Vol. 2, .ISBN: 978-1-9774-1355-0.

RAND Corporation. (2024). Harnessing the Power of Private Sector Innovation to Defeat a Chinese Invasion of Taiwan Relighting Vulcan's Forge.

RAND Corporation. (2025). Thinking Through Protracted War with China Nine Scenarios. ISBN: 978-1-9774-1492-2.

Reuters, (2024). “China sends largest naval fleet in decades to region, threat level severe, Taiwan says”.

Rosenbach, E. - Lee, E. - Russell, B. (2025). The Autonomous Arsenal in Defense of Taiwan: Technology, Law, and Policy of the Replicator Initiative. Belfer Center for Science and International Affairs, Published by Harvard Kennedy School, Cambridge.

Ministry of National Defense of the People's Republic of China, (2025). Regular Press Conference of the Ministry of National Defense December 25, 2025.

Taiwan’s Ministry of National Defense, (2023). Taiwan National Defense Report 2023.

Taiwan’s Ministry of National Defense, (2025). Quadrennial Defense Review 2025.

Taiwan News, (2022). Taiwan to buy 18 more HIMARS from US amid Ukrainian wins.

Trent, M. (2020). Over The Line: The Implications of China’s ADIZ Intrusions in Northeast Asia. Published by Federation of American Scientists, Washington, DC.

20th. CPC National Congress, (CPC Congress) Full text of resolution on Party Constitution amendment.

Xuanzun, L. (2023). PLA vows to safeguard sovereignty ahead of Tsai-McCarthy meet. People's Daily Online.

Xuanzun, L. (2023). China firmly opposes any form of official interaction between U.S., Taiwan region: spokesperson. People's Daily Online.

Soğuk Savaş Döneminde Latin Amerika'da Komünist Faaliyetler

Ece Yüksel

Giriş

1939'da yayınlanan gazeteler Amerika, Bolivya, Şili Ekvator, Panama ve Peru gibi Latin Amerika ülke temsilcilerinin Lima'da bir konferansta bir araya gelerek faşizmden korunma yolları aradığını yazmaktadır. Konferansa ABD dışişleri bakanı Latin Amerika dairesi şefi Zaggen , Ateşe Naval ve askerlerin de katılması Amerikan hükümetinin faşist faaliyetlere karşı şiddetli bir mücadeleye girişmeye kararlı olduğunun göstergesi olarak yorumlanmıştır. ABD, bazı faşist devletlerin güney Amerika'da yaptığı faaliyetlerin ve komünizmin kök salmaya başladığını farkındadır. Komünist ülkelerin Latin Amerika'da iyi organize edilmiş bir propaganda faaliyeti yürüttüğünden emin olan Amerika, önlem almak zorundadır (DBTDA,571-884-319082-44).

Bununla birlikte Latin Amerika'da komünizmin ortaya çıkış sebeplerinden biri geleneksel tarım toplumunun çökmesi ve köylülerin şehirlere göç etmesidir. Latinler burada da işsizlik ve gecekondü hayatıyla tanışmıştır. Bu durum onlar için yeni bir ikileme neden olmuştur (Mattos,1967:31). Öte yandan bölge ülkelerinin ekonomisi birkaç temel ihraç ürününe (kahve, bakır, şeker vb.) bağımlıdır. Bu ürünlerin fiyatındaki dalgalanma, kronik bir istikrarsızlığa yol açmıştır. Fakat halkın yaşam standartlarını iyileştirme arzusu, ekonomik büyümeden çok daha hızlı olmuştur. Bu durum mevcut sistemden memnun olmayan ve radikal değişimlere açık kitleler yaratmıştır. Bununla beraber bölgedeki komünist partilerin çoğu ulusal çıkarları korumaktan ziyade Moskova'nın direktiflerine sadıktır. Komünistler Sovyet dış politikasına göre sürekli strateji değiştirmektedir (Mattos,1967:36).

Soğuk savaş döneminde ise dünyada komünizm artık açık bir askeri saldırıdan ziyade Mao Zedong'un öğretilerine dayanan "milli kurtuluş savaşları" ve "psikolojik savaş" yöntemlerini kullanmaya başlamıştır. Bununla birlikte komünistler, bölgedeki derin ve köklü ABD karşıtlığını ve milliyetçi duyguları kullanarak kendilerini "gerçek demokratlar" veya "toprak reformcuları" olarak göstermektedir. Bu sebepten Latin Amerika'daki OAS (Amerikan Devletleri Örgütü) sadece silahlı saldırılara karşı değil, diğerlerine karşı da (yıkıcı faaliyetler, propaganda vb.) önlem almalıdır (Mattos, 1967:43).

Bununla birlikte Küba'nın 1962'de OAS sisteminden çıkarılması ve komünizmin Amerikan sisteminin demokratik ilkeleriyle bağdaşmadığının ilan edilmesi devrimi kaçınılmaz hale getirmiştir. Latin Amerika ülkeleri için Küba Devrimi bir dönüm noktasıdır. ABD'li siyasetçilerin komünizmin Latin Amerika'ya sızmasını engellemek için aldığı pek çok önlem ise yetersiz kalmıştır. Amerikan hükümeti daha etkin bir mücadele yürütmelidir. Bu sebeple

Başkan Kennedy döneminde Latin Amerika’da “Gelişme İçin İttifak” programı hayata geçirilmiştir.

Bununla birlikte Latin Amerika’da komünizm ve sosyalizmin yayılma sebebi sadece Çin veya Rusya etkisine bağlı olarak açıklanamaz. Aslında ekonomik bakımdan yetersizlik, geri kalmışlık, sosyal adaletsizlik ve siyasi istikrarsızlık gibi sebepler yüzünden toplumlar bir kurtarıcı olarak gördüğü bu ideolojilere yönelmiştir.

Bu çalışmada Amerika kıtasının güneyinde dünyanın en zengin maden ve gıda kaynaklarını elinde tutan ülkelerin soğuk savaş döneminde Sovyet Rusya ve ABD başta olmak üzere siyasi ve diplomatik ilişkileri incelenecektir. Sosyalizm ve komünizm etkisi ile ülkelerde yaşanan devrimler ve Latin Amerika’nın diplomatik ilişkileri Dışişleri Bakanlığı arşiv belgeleri ışığında analiz edilecektir. Soğuk savaş döneminde Türkiye ise Latin Amerika’daki elçilikleri aracılığıyla bölgedeki gelişmeleri yakından takip etmiştir. Dönemin siyasi atmosferini çözümlmek adına hem Türk arşiv belgeleri hem de CIA belgelerinden faydalanılmıştır. ABD başkan yardımcısı Nixon’un Latin Amerika’yı ziyareti ve sonrasında yaşanan protestolar, Havana Kongresi, üniversite öğrencilerinin düzenlediği kongreler de dönemin sosyalist atmosferini anlamamız bakımından önemlidir. Çalışmada dünya devrim tarihine damga vuran Küba devrimi önce ve sonrasında yaşanan gelişmeler ile değerlendirilmiştir. Bugüne kadar yazılan basılı kaynaklar incelenmiş bunlar dışında tarihçi Eric Hobsban’ın Latin Amerika’yı ziyareti sonrası kaleme aldığı “Yaşasın Devrim, Latin Amerika Üzerine Yazılar” adlı eserinden de istifade edilmiştir.

2. ABD- Latin Amerika İlişkileri

ABD ve Latin Amerika ülkeleri arasındaki ilişki, 19. yüzyıldan itibaren asimetrik, bağımlı ve Washington’daki politika yapıcılar için ikincil öneme sahip olarak sürdürülmüştür. Sadece kriz anlarında üst düzey ilgi gören bu ilişki diğer zamanlarda Dışişleri Bakanlığı’ndaki orta düzey memurlar düzeyinde yürütülmüştür. ABD’nin Latin Amerika’da uyguladığı politika, araştırmacı Aguirre tarafından “Havuç&sopa” yönetimine benzetilir. Bu yöntem, tarihte 13 koloni döneminde köylülerin eşeklerini hareket ettirmek için kullanılmıştır (Aguirre, 2005: 16). ABD Latin Amerika ülkelerini uyum içindeyken teşvik eder, itaatsizlik durumunda ise onları cezalandırırdı. Öte yandan Henry Kissinger’ın ortaya koyduğu teoriye göre; küçük bir ülkenin komünizme geçmesi diğerlerini de peşinden sürükler, bu yüzden her aşamada müdahale şarttır (Aguirre,2005:19). Bununla birlikte ABD, komünizmi engellemek için bölgedeki "Ulusal Güvenlik Doktrinine” dayandırdığı askeri diktatör rejimleri (Brezilya, Arjantin, Şili vb.) desteklemeyi tercih etmiştir.

Öte yandan “Soğuk Savaş” dönemi iki tarafın ilişkilerinde en belirleyici evre olmuştur. Aslında ABD dünyayı kutuplaştıran bu dönemde Latin Amerika’yı Sovyetler Birliği’ne karşı askeri ittifaklara (1947 Rio Antlaşması gibi) zorlamıştır (Aguirre,2005:17). Bu dönemde OAS, ABD'nin "Latin Amerika Sömürgeler Bakanlığı" gibi çalışmıştır (Aguirre,2005:17). Başkan Roosevelt döneminde ise, saldırgan ve müdahaleci politik güç olarak adlandırılan OAS, ekonomik nüfuz kullanarak siyasi kontrol sağlama görevini üstlenmiştir (Aguirre,2005:17). Fakat bütün gelişmelere rağmen ABD’nin Latin Amerika’ya uyguladığı “İyi Komşuluk” politikası, Küba Devrimi’ne kadar geçerliğini korumuştur. Soğuk Savaş sonrasında ise Latin Amerika, Washington için stratejik önemini büyük ölçüde kaybetmiştir. Bölge, diktatörlüklerden demokrasiye geçse bile halkın yaşam kalitesi yükselmemiştir. “Düşük yoğunluklu” demokrasiler ve “derinleşen eşitsizlik” devam etmiştir. Günümüzde Latin Amerika nüfusunun %44’ü yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Öte yandan Brezilya’da Lula, Arjantin’de ise Kirchner gibi sol/merkez-sol liderlerin iktidara gelmesi, bölgenin ABD ile ilişkilerinden ziyade kendi iç dinamiklerinin daha önemli hale geldiğini göstermektedir (Aguirre,2005:20).

2.1 Siyasi Bir Pearl Harbor Nixon’un Latin Amerika Gezisi

ABD Başkan yardımcısı Nixon, 1958’de 18 gün sürecek olan Latin Amerika gezisine çıkmıştır. Bu seyahat ABD dış politikasında bir kırılma noktasıdır. Diplomatik bir nezaket ziyareti olarak planlanan gezi, protesto ve fiziksel saldırı yüzünden beklenen memnuniyeti yaratmamıştır. Hadiseler “komünist kışkırtmadan” ibaret değil aynı zamanda ABD’nin bölgedeki iktisadi ve siyasi hatalarının bir sonucu olarak yorumlanmıştır (DBTDA,54-1345, 8944-24).Nixon’a Arjantin ziyareti sırasında halkın arasından sevgi gösterisinde bulunanlar olmuştur. Fakat aynı grup içinde protestocular da vardır. Hatta karşılama töreni sırasında Rus heyeti Nixon’dan daha fazla ilgi görmüştür. Uruguay’da bir üniversiteyi ziyareti sırasında Nixon’a yapılan yoğun protestonun sebebi ise, ülkede yaşanan ekonomik kriz ve acil yardım talebinin karşılık bulmamasındandır. Aslında bu tepki ABD’ye diplomatik bir uyarıdır. Öte yandan Bolivya’da halk tarafından coşku ile karşılanan Nixon, hükümet yetkililerinin sitem içeren konuşmalarını dinlemiştir. Bu çelişki bir yandan da, hem ABD yardımlarının gelmemesi hem de Rus propagandasından kaynaklanmaktadır. Peru ise Nixon’un en şiddetli şekilde protesto edildiği Latin Amerika ülkesi olup Nixon’a karşı bir fiziki saldırı da yaşanmıştır. Peru halkını en çok kışkırtan konu yaşananlara “komünist kışkırtma” yakıştırması yapılmasıdır. Öte yandan başkan yardımcısı Nixon, Venezüella ziyareti sırasında ağır hakaretlere (el hareketi vs..) maruz kalıp bir de suikast tehlikesi atlatmıştır. Bu olayların altındaki sebeplerden biri de;

ABD'nin devrik diktatör P. Jimenez'e destek vermesidir. Marshall Yardımı konusunda Latin Amerika ülkelerinin "İyi Komşu" denilerek oyalanması da halkta Amerikan karşıtlığını körükleyen diğer sebepler arasındadır. Bununla birlikte kahve fiyatlarında düşüş, maden ithalatına konan ek vergi, atanan diplomatların İspanyolca bilmemesi ve yerel halk ile bağ kuramaması da taraflar arasındaki gerilimi arttıran diğer unsurlardır. Artık ABD'nin "İyi Komşuluk" politikası işe yaramıyordur. Sonuç olarak başkan yardımcısı Nixon'un gezisi diplomatik bir fiyasko ile sonuçlanmış fakat gelecekte yapılacak kalkınma projelerine ilham olmuştur (DBTDA, 54 -12678779-9).

Bununla birlikte Latin Amerikalı komünistler, kendilerini ilk kez "gerçek bir siyasi güç" olarak kanıtlamıştır. Nitekim 1962-1973 yılları arasında Uruguay Komünist Partisi (PCU), Marksist rakibi Uruguay Sosyalist Partisi'ni (PSU) geride bırakarak solun ana siyasi aktörü haline gelmiştir (Yaffe, 2018:3). ABD cephesinde ise Senatör Robert F. Kennedy, mevcut Latin Amerika politikalarını sertçe eleştirmektedir. Senatör Kennedy, ABD'nin geçmişte istikrar uğruna diktatörleri desteklemesini ve halkın yoksulluğunu görmezden gelmesine, değişim isteyen her kesimin "komünist" ilan edilmesine de karşıdır. Ona göre asıl tehlike değişimin kendisi değil, engellenmesi durumunda patlak verecek olan kontrolsüz devrimdir. Kennedy, kaçınılmaz gördüğü bu devrimin "demokratik ve barışçıl" bir rotada ilerlemesi için toprak reformu, eğitim ve sosyal adaletin sağlanması zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Statükonun sürdürülemez olduğunu vurgulayarak ABD'nin bölgede "yumuşak güç" stratejisine yönelmesi gerektiğini savunmuştur (DBTDA, 54-1287-9415-17). Bu yüzden Kennedy Amerika'nın dış politikasına ekonomik ve sosyal kalkınma programı eklemiştir. Bu sayede komünizmin yayılması da engellenecektir. Başkan J.F Kennedy döneminde ise, 1961'de "The Alliance for Progress- İlerleme İçin İttifak" programı kabul edilmiştir. Bir dizi toprak ve eğitim reformunu kapsayan bu proje ile Latin Amerika'da yaşanan sosyal eşitsizlik, yoksulluk, sefalet, cehaletin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Eğer bu proje başarılı olursa komünizmin yayılmasını da engellenmiş olacaktı. Kennedy İlerleme İçin İttifak programını "yaşayan bir gerçek" olarak tanımlamış ve bunu özgür dünya için dört önemli unsur (Atlantik İttifakı, Sovyet-Çin anlaşmazlığı, dünya barışı ve gelişmekte olan milletler) için etkili bir çözüm yolu olarak görmüştür. Ayrıca zirai kalkınma, toprak reformu, hazine, maliye, siyaset, idare, sanayi, kalkınma gibi farklı alanlar için altı komisyon kurulmuştur. Bununla beraber özel sektör finansmanı, eğitim, öğretim, sağlık ve konut işleri alanında da çalışmalar yapılacaktır. Başkan Kennedy, Brezilya ve Kolombiya'nın eski cumhurbaşkanlarını (Kubitschek ve Lleras Camargo), programın dinamizmini artırmak ve usul değişiklikleri yapmak üzere görevlendirmiştir. Fakat bu program bazı ciddi engellerle karşılaşmıştır. Latin Amerika'nın ana

ihraç maddelerinin (muz, şeker, kakao, kahve) fiyatındaki düşüş, bölge ekonomisini sarsmış ve dış borç ödemelerini zorlaştırmıştır. Öte yandan bölgeye yapılan kamu yatırımları artmış olmasına rağmen özel sermaye akışı azalmış ve bazı ülkelerden dışarıya sermaye kaçıışı başlamıştır. Bununla beraber vergi tahsilatı, zirai ve idari reformlar ile mevzuatın uygulanması konularında da büyük güçlükler yaşanmaktadır. İçeride yaşanan bu güçlükler Amerika'nın projesini de olumsuz etkilemektedir. Çünkü programın başarısı sadece mali yardımlara değil, aynı zamanda Latin Amerika ülkelerinin kendi içlerinde yapacakları yapısal reformlara bağlıdır. Sonuç olarak bütün bu çabalara rağmen "İlerleme için İttifak" amacına ulaşamamıştır (DBTDA,85-1652-1126-1).

Dönemin ünlü gazetesi Sovyet Izvestia'da 1967'de yayınlanan ve V. Kobysch tarafından kaleme alınan "A Christening Party or a Funeral Repast?" (Bir Vaftiz Partisi Mi Yoksa Bir Cenaze Yemeği mi?) adlı makalede "Latin Amerika'daki ABD etkisi" ve "İlerleme için İttifak" şöyle eleştirilmektedir ; ABD 'nin 1961 yılında ilan ettiği ekonomik ve sosyal kalkınma planı başarısız olmuştur. Vadedilen "parlak istikbal" ve "müreffeh hayat" gerçekleşmediği için Latin ülkeleri ekonomik çıkmaza girmiştir. Ülkelerin ABD'ye olan borçları 10 milyar dolara ulaşmış ve bu yüzden ABD'ye ekonomik olarak daha da bağımlı hale gelmiştir. Kişi başına düşen gıda üretimi savaş öncesi döneme göre %8 oranında azalmış, açlık, cehalet ve sefalet artmıştır. Rus yazar ABD'nin bu yardımları "hayırseverlik" için değil, Küba Devrimi'nin bölgeye yayılmasından korktuğu ve bölgedeki stratejik hammadde kaynaklarını kaybetmek istemediği için yapmıştır (DBTDA, 54 -1349- 9317 – 10). Öte yandan programı eleştirenler sadece Kobysch ile sınırlı değildir. Kennedy döneminin en iddialı dış politika projelerinden biri olan "İlerleme İçin İttifak" sadece bir yardım paketi değil, esasen Küba Devrimi'nin bütün Latin Amerika'ya yayılmasını engellemek için tasarlanmış bir set olarak görüldüğü için eleştirilmektedir (Dunne,2016:441). Hedef aslında bağımsız bir Küba 'nın oluşmasını önlemektir. Aslında Kennedy'nin retoriği demokrasi ve sosyal ilerlemeyi savunurken, uygulama aşamasında ABD'nin bölgedeki askeri diktatörlükleri ve baskıcı rejimleri desteklemesi de bir çelişkidir (Dunne,2016:448). Zira Latin Amerika'da demokrasi vaat edilen dönemde bölgede 16 anayasa dışı hükümet değişikliği ve askeri diktaların yükselişi bu çelişkiyi desteklemektedir. Demokrasiyi savunma söylemi adı altında sol eğilimli her türlü hareketi bastırmak için orduya destek verildiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Kennedy'nin Latin Amerika programı, bölge halklarının refahından ziyade ABD'nin Soğuk Savaş çıkarlarını korumaktan öteye gitmemiştir. Bu sebepten ABD'nin Latin Amerika politikası, ekonomik yardım ve siyasi müdahale arasındaki çelişki nedeniyle bir kaosa dönüşmüştür. ABD Küba Devrimi'nin yayılmasını engellemek isterken, bölgedeki sivil ve demokratik yapısının zayıflamasına neden olmuştur.

Bununla birlikte, ABD'nin önceliği Vietnam Savaşı'na kayınca, Latin Amerika'ya ayrılan kaynaklar azalmış ve bu boşlukta yine askeri cuntalar güç kazanmıştır (Thomas,2019:8). ABD'nin "komünizmi durdurma" çabası ve ardından gelen ilgisizliği Latin Amerika'da demokrasi değil, askeri diktatörlüklerin yükselişine neden olmuştur (Finlayson,2008:20).

3. Latin Amerika'da Sosyalizm Rüzgârı

Latin Amerika'da devrim öncesinde komünist kadınlar, sosyal ve siyasi haklarını savunmak için Alianza Femenina Guatemalteca'yı (AFG) kurmuştur. Erkek siyasetçiler kadınları sistemin içinde tutmak ama karar mekanizmalarından uzaklaştırmak için onları kadın kolları altında toplamıştır. Böylece kadınların lider olma ve aktif siyaset yapması engellenecektir. Fakat AFG, toplumsal cinsiyet meselesini geriye itmeyen ve dışlanan kadınlara alan açan, önemli bir dayanışma platformu olmuştur (Harms,2023:174). Bununla birlikte sosyalist kadınlar da seçme hakkını kullanmıştır. AFG 'nin çalışmaları sayesinde kadınlar özgürce oy kullandığı için 1945-1959 arasında yapılan seçimlere halkın katılımı artmıştır (Boström,1989:12).

Kadınların katılımıyla daha da güçlenen sol fraksiyon, Soğuk Savaş ideolojisine karşı 1968'de Meksika Devrimi'ni gerçekleştirmiştir (Sloan,2009:8). Öte yandan 1954 yılında Guatemala'da gerçekleşen ve ABD destekli askeri darbenin sebep olduğu kriz Meksika toplumu ve seçkinleri arasındaki derin siyasi kırılmaları ve ideolojik çatışmaları günden güne daha da derinleştirmiştir. Meksika'da yaşanan kriz, 1930'lu yıllarda Lázaro Cárdenas döneminde yaşanan radikal ve milliyetçi politikaların (petrolün kamulaştırılması gibi) yarattığı eski tartışmaları ve toplumsal kutuplaşmayı yeniden canlandırmıştır. Sonuç olarak Latin Amerika'da siyasi istikrar sağlanması derin ideolojik çatışmaların sona ermesi ve ABD'nin her an müdahale edebileceği kaygısından kurtulmak ile mümkün olacaktır(Loaeza ,2015: 6).

Öte yandan 1 Mart'ta 1954'te Karakas'ta başlayacak olan Onuncu Amerikalar Arası Konferansı'nda ABD tarafından öne çıkarılan ana konulardan biri de "Uluslararası Komünizmin Amerika Cumhuriyetlerine Müdahalesi"dir. Bununla beraber son iki yıl içinde Latin Amerika'ya yönelik uluslararası komünist ilginin arttığına dair pek çok kanıt bulunmaktadır. Örneğin, Arjantin, Uruguay, Brezilya, Ekvador ve Meksika'daki Sovyet yanlıları hala aktiftir. Bu Sovyet misyonu yakın zamanda Bolivya, Guatemala, Panama, Haiti, Kosta Rika, Honduras ve Nikaragua gibi diğer birçok ülkede güven mektuplarını sunmuştur. Buna örnek olarak Arjantin-SSCB ticaret paktı gösterilebilir. Bu anlaşma diğerleri için de teşvik edici olabilirdi. Örneğin Brezilya, Çekoslovakya ile paktını yenilemişti (2008/06/20:CIA-RDP79R00890A000200040020-9 – p.1)

Brezilya, Macaristan, Romanya ve SSCB ile görüşmeye devam etmekteydi. Fakat bu gelişmelere rağmen Sovyet misyonunun misyonların yerel komünist partileri doğrudan yönettiğine dair bir kanıt yoktur. Ancak Latin Amerikalıların "Demir Perde" arkasına yaptıkları komünist destekli seyahatlerde belirgin bir artış olduğu görülmektedir. 1953'ün son altı ayında 900 kadar Latin Amerikalı, masrafları Sovyetler Birliği tarafından karşılanan gezilere katılmıştır. Bu Latin ziyaretçiler, Brezilya (220), Şili (190), Arjantin (150), Meksika (55), Kolombiya (50), Küba (50) ve Guatemala'dan (45) kişi olarak tespit edilmiştir (2008/06/20: CIA-RDP79R00890A000200040020-9- p.2). 1953'te Moskova'yı ziyaret edenler arasında Meksika Komünist Partisi Genel Sekreteri Dionisio Encina, Guatemala'dan Jose Fortuny ve Victor Gutierrez ile Arjantin'den Victorio Codovilla yer almaktadır. Öte yandan 1953'te Viyana'da düzenlenen WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu) Kongresi'ne 160 Latin Amerikalı temsilci katılmıştır (1949'da bu sayı sadece 21'dir) (2008/06/20: CIA-RDP79R00890A000200040020-9- p.2). Bükreş Gençlik Festivali'ne katılım da 1951'e kıyasla iki katına çıkmıştır. Bu iki organizasyondan anlaşılacağı üzere komünist liderler eğitim ve ideolojik aşılama hızlandırmıştır. Bununla beraber Guatemala'daki Jacobo Sanchez okulu yeniden faaliyete geçerek "orta düzey" yetkililer mezun etmiştir (2008/06/20: CIA-RDP79R00890A000200040020-9- p.4). Brezilya ve Şili'de de benzer eğitim programları başlamıştır. Komünizm ülkeden ülkeye değişmekle birlikte yalnızca Dominik Cumhuriyeti ve Haiti'de bu etki "görmezden gelinebilir" düzeydedir. *'Guatemala: Komünistler, Başkan Arbenz üzerindeki etkileri ve işçi sendikaları ile toprak reformu mekanizması üzerindeki kontrolleri sayesinde hükümet politikasını ağır bir şekilde etkileyebilmektedir. Parti üyeliği bir yılda 500'den 3.000'e çıkmıştır. Brezilya: Üye sayısı 60.000'den 110.000'e yükselmiştir. Çalışma Bakanı Joao Goulart'ın kişisel siyasi makinesini kurmak için komünist yardım alması bu artışta etkili olmuştur. Şili: Enflasyon nedeniyle işçi sendikaları üzerindeki etki artmaktadır. Komünistler madenlerdeki sendikaları kontrol etmekte ve bakır işçileri arasında da önemli bir desteğe sahiptir'* (2008/06/20: CIA-RDP79R00890A000200040020-9- p.5).

Fakat ABD, komünistlerin uluslararası seyahatlerine ve propagandasına kısıtlama getirecek kararlar aldırarak istemektedir. Aslında çoğu Latin Amerika hükümeti, komünizmi Sovyetler Birliği ile bağlantılı uluslararası bir tehdit olarak görmemektedir. Çünkü Latin Amerika ülkeleri için ekonomik kalkınma ve sömürgelerden kurtulmak, komünizmden çok daha önceliklidir. Bununla birlikte Brezilya ve Bolivya gibi ülkeler, komünizmin ekonomik temelli bir sorun olduğunu savunarak ABD ile ekonomi konuşmak istemektedir. Çünkü Arjantin, Şili ve Bolivya, komünizmin tartışılmasının Guatemala'ya yönelik bir "müdahale"

gibi görünmesinden endişe etmektedir (2008/06/20: CIA-RDP79R00890A000200040020-9 p.7).

Latin Amerika'nın siyasi yelpazesi, ABD merkezli standartlarla ölçülemeyecek kadar sola eğilimli bir karakter sergiler. Bölgedeki siyasi yönelimleri değerlendirirken bilinen kriterleri dayatmak yerine yerel dinamikler esas alındığında, solun siyasi yelpazede neden en geniş alanı kapladığı daha net anlaşılır. Bu durumun temelinde, mülksüz kitleler ile dar bir elit tabaka arasındaki derin uçurum ve hükümetlerin reform süreçlerindeki kronik hantallığı yatmaktadır.

1960'larda Küba Devrimi, bu sosyo-ekonomik çıkmaz içinde 'Latin Amerika birliği' ütopyasını yeniden canlandıran bir kırılma noktası olmuştur. Kuzey Amerika'da sanayi kapitalizminin köleci sisteme karşı kazandığı zafer ulusal birliği pekiştirip ABD'yi küresel bir güç haline getirirken; Latin Amerika'da bağımsızlık savaşları askeri başarıya rağmen 'burjuva devrimi' aşamasında tıkanmıştır. Bu başarısızlık; bölgeyi parçalanmış devletçiklere, oligarşik bağımlılığa ve yapısal bir geri kalmışlığa mahkûm etmiştir. Sonuçta ortaya çıkan tarihsel paradoks ise bölgenin kaderini özetlemektedir: 'Latin Amerika'nın tek bir ulus olabilmesi için sosyalist olması, sosyalist olabilmesi için ise önce tek bir ulus olması gerekir.'"Aslında Latin Amerika'nın dilsel ve kültürel birliğine rağmen 20 ayrı devlete bölünmüş olması dünya ölçeğinde bir anomalidir (Kowalewski,2005:8). Bu durum bölgenin dünya kapitalist sisteminde sömürülen bir "çevre" (periferi) olarak kalmasının temel sebebidir. Fakat Küba Devrimi, Latin Amerika'da önce burjuva devrimi sonra sosyalizm teorisini yıkan bir dönüm noktasıdır. Che Guevara'nın Bolivya'daki mücadelesi, sadece yerel bir gerilla hareketi değil, "Kıtasal Devrim" stratejisinin bir parçasıdır. Sonuç olarak Latin Amerika tarihini bir "sınıf mücadeleleri ve kaçırılan fırsatlar senaryosu olarak yorumlamak mümkündür. Bölgenin makus talihi ancak yapay sınırların ortadan kalktığı sosyalist bir birlik ile değişebilecektir (Kowalewski,2005: 9). Öte yandan tarihçi Eric Hobsbawm, Latin Amerika'nın 20. yüzyılın ikinci yarısındaki sosyo-ekonomik dönüşümünü, askeri diktatörlüklerin yükselişini ve toplumsal hareketlerini şöyle aktarmaktadır; bölgedeki muazzam gelir eşitsizliği, entelektüel sınıf ile halk arasındaki kopukluk, köylüler arasında FARC gerilla hareketinin doğmasına neden olmuştur (Hobsbawm,2018: 448). 1960'ların başında kıtada devlet güdümlü sanayileşme ve ithal ikamesiyle gelen bir ekonomik özgüven hakimdir. Hobsbawm, sadece ekonomik eşitsizliğe değil, aynı zamanda "beyaz ve dünyalı" entelektüel sınıf ile gecekondualarda yaşayan halk arasındaki kültürel ve sosyal kopukluğa dikkat çekmektedir. 1964 Brezilya darbesiyle başlayan ve 70'lerde tüm kıtayı saran Askeri Diktatörlük dönemi ise Latin Amerika devrim tarihine "işkenceci rejimler" dönemi olarak geçmiştir. Yerel oligarkların korkusu, solun radikalleşmesi

ve ABD'nin komünizm saplantısının sonucudur. Hobsbawm hem sağ hem de sol kanada bir mesafe koymuştur. Dönemin "kampüs devrimcilerini" ve Che Guevara tarzı gerilla denemelerini, halkın gerçeklerinden kopuk oldukları için eleştirmektedir. Öte yandan Peru'daki reformcu generaller oligarşiyi yıkamamıştır. Sonuç olarak, Latin Amerika sadece bir "darbeler kıtası" değil, derin sınıfsal yaraları ve halkın kendi içindeki dönüşümlerinden (köyden kente göç, yerel dillerin korunması gibi) oluşmaktadır (Hobsbawm,2018: 449).

3.1Amerikan Devrimci Halk İttifakı (APRA)

1924 yılında kurulan Amerikan Devrimci Halk İttifakı (APRA) Latin Amerika'da ekonomik bağımsızlığı ve anti-emperyalist bloğu temsil etmektedir. Temmuz/Ağustos 1960 tarihli, *Combate* dergisinde Manuel Vasquez Diaz 'ın kaleme aldığı "Facts Et Opinions - Gerçekler ve Görüşler" 'de, Latin Amerika'daki devrimci hareket ve toplumsal durum üzerinde durmaktadır. APRA genel hedeflerini, Peru özelinde gerçekleştirmek için çalışan, günlük siyaset ve seçim başarılarına odaklanmıştır. APRA'nın kurucusu Torre, bölgenin Avrupa veya ABD merkezli ideolojiler yerine kendi yerli kimliğiyle kalkınması gerektiğini savunmuştur. Torre, Einstein'ın görelilik kuramını tarihe uygulayarak, Latin Amerika'nın Avrupa'daki gelişim aşamalarını (feodalizm-kapitalizm-sosyalizm) aynı sırayla yaşamak zorunda olmadığını; bölgede ilkel kabile yaşamı, sömürge kalıntıları ve modern sanayi kapitalizminin aynı anda bir arada bulunduğunu belirtmiştir. Emperyalizm bir tehlike olarak görülse de teknoloji getirdiği için bir "ilerleme" olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle dışlamak yerine devlet kontrolünde uygulanmalıdır. APRA Marksist diyalektiği kabul etmiştir. Moskova merkezli komünizmden ayrılmıştır. Ayrıca Latin Amerika ülkeleri de Avrupa tarzı bir ortak pazar kurmalıdır. Bununla birlikte APRA, Peru'da büyük güç sahibi olmasına rağmen 30 yıl boyunca iktidarı ele geçirememiştir. Bunun nedeni, hareketin askeri darbelerle başvurmaması ve Torre'nin "Amacımız Başkanlık Sarayı'na değil, halkın vicdanına ulaşmaktır" ilkesiyle hareket etmesidir (DBTDA,1651- 1313- 9621-12).

Öte yandan 1952 Bolivya Devrimi ve Guatemala'daki tarım reformu girişimleri, bölgenin oligarşik ve feodal yapısını kırma çabasına örnektir ve Latin Amerika halklarının kendi kaynaklarına sahip çıkma iradesidir. Popülist liderlik Peron (Arjantin), Vargas (Brezilya) ve Ibañez (Şili), anti-emperyalist bir söylemle hem ulusal sanayiye kurmaya çalışmış hem de sosyal gerilimleri dengelemek istemiştir. Fakat ABD müdahalesi ve soğuk savaş, Latin Amerika'nın "arka bahçe" olarak görülmesine neden olmuştur. Guatemala'da Árbenz'in devrilmesi ve Şili'de Allende'ye karşı yürütülen politikalar, bölgedeki her türlü sol veya milliyetçi kalkışmanın ABD çıkarları (özellikle United Fruit Company gibi şirketler) ve

antikomünizm stratejisiyle nasıl bastırıldığını gösterir. Şili örneğiyle Allende'nin yükselişine kadar uzanan (1970) tüm baskılara ve başarısız girişimlere rağmen toplumsal adaletsizliğin kalıcı bir devrimci potansiyel yarattığı kuşkusuzdur. Latin Amerika emperyalizm, oligarşi ve yoksulluk kışkıracıdan kurtulmak için verdiğini kanlı ve sancılı mücadele ile 20. yüzyılın siyasi laboratuvarıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan 1970'lere kadar geçen süre bugünkü modern Latin Amerika siyasetinin de temel taşlarını oluşturmaktadır (DBTDA,1651-1484-1007-18). Aynı şekilde Katolikler de aynı inançla, ulusal ve toplumsal kurtuluşa giden yol olarak eylem birliği ve kitlesel mobilizasyon ihtiyacını vurgulamaktadır. Bunu dile getiren öncülerden biri de Katolik öğrenci lideri Guillermo Tedeschi'dir. Tedeschi, sömüren sınıfın siyasi ideolojisini temsil edecekse, Hristiyan olmayı istemediğini ifade etmekten çekinmemiştir (Moreau ,1966:67).

3.2Küba Devrimi

1959 Küba Devrimi sadece bir hükümet değişimi değil aynı zamanda köklü bir toplumsal dönüşümdür. Fulgencio Batista'nın yolsuzluklara batan diktatörlüğü, ABD'nin Küba üzerindeki neo-kolonyal hakimiyeti ve halkın (özellikle köylülerin) derin yoksulluğu devrimi tetikleyen ana unsurlardır (Aremu & Soetan,201:63). Küba Devrimi sadece bir rejim değişikliği değil aynı zamanda periferi bir ülkenin modernleşme çabası ve anti-emperyalist bir direniştir. Bununla beraber, Türkiye'deki yaygın kanının aksine, süreç doğrudan bir sosyalizme geçişten ziyade, ulusal onuru kurtarma ve bağımsız bir modern devlet kurma girişimidir (Yılmaz,2023:132). Fidel Castro'nun hitabet yeteneği ve halkla kurduğu bağ ise devrimin meşruiyet kazanmasında kilit rol oynamıştır. Castro yönetimi, iktidara gelir gelmez tarım reformu, okuryazarlık seferberliği ve sağlık hizmetlerinin millileştirilmesi gibi radikal adımlar atmıştır. Bu reformlar, halkın desteğini kemikleştirmiştir (Aremu & Soetan ,2017:71). Özellikle 1959 Tarım Reformu Yasası, topraksız köylüleri rejimin en sadık savunucuları haline getirmiştir (Aremu & Soetan,2017:67). ABD'nin Küba'yı izole etme çabaları, Castro tarafından "ulusal egemenlik savaşı" olarak lanse edilmiş ve halkın milliyetçi duygularını devrim etrafında toplamıştır. Küba Devrimi yalnızca askeri bir başarı değil aynı zamanda sosyal politikalar ve stratejik ittifaklar aracılığıyla sağlanan siyasi bir direniş öyküsüdür. Sonuçta, Castro “yıkılmaktan ziyade yıktığı şeyin yerine halk nezdinde karşılığı olan bir sistem” yaratmıştır (Aremu & Soetan ,2017: 63). Öte yandan Küba’da liderler arasında fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Ernesto Che Guevara devleti yıkılması gereken aşılmaz bir duvar gibi görürken devletin ve egemen sınıflarının kendi içlerinde krizler yaşadığını ve devrimcilerin bu kriz anlarını (grevler, ekonomik çöküşler vb.) bir siyasi olarak kullanması gerektiğini savunmuştur.

Che silahlı mücadeleyi reddetmez ancak bunun bir "parti" önderliğinde ve "kitlelerin hazır olduğu" bir zamanda, "siyasi bir program" dahilinde yapılması gerektiğine inanır (Moreno ,2016:29). Ona göre; devrim sadece seküler bir hareket değil, inançlı kitleleri de kapsayan geniş bir anti-emperyalist blok olmalıdır. Hedef, geçim sıkıntısı çekenlerin sırtından geçinen veya geçinmeye niyetli olanların yolunu kesmektir. Amaç, açlığa karşı, barış için ve vatan için savaşımdır. Demokratik hak özgürlükleri genişletecek ve ulusal bağımsızlığı güvence altına alacak yeni bir yönetim biçimi oluşturmaktır.

Ancak ABD'nin ekonomik ambargosu ve Domuzlar Körfezi Çıkartması Küba'yı SSCB safına itmiş ve Küba devriminin ideolojik olarak Marksizm-Leninizm'e evrilmesine neden olmuştur. ABD'nin stratejisi Castro'yu devirememiştir. Fakat bu inişli çıkışlı politika, Küba'nın ekonomik potansiyelini boğmuş ve onu küresel bir aktör olmaktan ziyade bir ada kalesine dönüştürmüştür. (Booth,2024 :71). Castro, sadece eski rejimi yıkmamış, onun yerine halkın temel ihtiyaçlarına dokunan yeni bir yapı inşa etmiştir (Aremu &Soetan ,2017:71). Fakat bir süre sonra Küba ile Sovyetler arasında ciddi sürtüşmeler yaşanmaya başlamıştır. Küba, Sovyet hükümetini pasif devrimcilikle suçlamıştır. Ancak 1968 sonrası ekonomik baskının artması ve başarısız gerilla denemeleri sonucu Küba yeniden Sovyet çizgisine yaklaşmıştır. Bununla birlikte Sovyet Rusya, Latin Amerika'da tek bir çıkar peşinde koşmamıştır. Bazen ideolojik yayılmacılığı bazen de devlet çıkarları gereği statükoyu desteklemiştir. Sovyetler devletler arası ilişkilerde öncelik vermiştir. Küba'da yerel komünist partiler kendi ülkelerinde devrim yapma arzusu ile uluslararası Rus komünist hareketin sadık bir üyesi olma gerekliliği arasındaki çelişkiyi yönetmeye çalışmıştır (Dominguez ,1989:126).

3.3 Havana Latin Amerika Komünist Partileri Konferansı

1950 yılında Latin Amerika'nın dört bir yanından gelen sürgünler bir kongre için Havana'da buluşmuştur. Etkinliğin amacı; ABD emperyalizminden ve Sovyet totalitarizminden arınmış, demokratik bir Latin Amerika için çabalayanları bir araya getirmektir. Bu fikir aslında marjinal değildir. Kıta genelinde büyük ölçüde özgür seçimlerde milyonlarca seçmen tarafından coşkuyla desteklenmiştir. Aslında bu gibi konferanslar, kıta için ortak bir demokrasi tanımı belirlemek ve demokrasinin Latin Amerika'da nasıl kök salabileceğini keşfetmek için bir forum görevi görmüştür (Solórzano,2024:201). Süper güçlerden bağımsız, bölgeyi "emperyalizm ve totalitarizm" olarak tanımlanan ikiz kötülöklere karşı demokratikleştirmeye çalışan ideolojik bir akım ortaya konmak istenmiştir. Öte yandan Soğuk Savaş dönemi Latin Amerika'sı dönemin baskın iki gücüne (ABD ve SSCB) karşı mesafeli bir duruşu simgeler. Peru'lu entelektüel Luis Alberto Sánchez, bu durumu "Wall Street emperyalizmi ve Moskova

totalitarizmi" olarak iki düşman şeklinde tanımlamıştır. Latinler, Soğuk Savaş'ın "Kapitalizm vs. Sosyalizm" şeklindeki yapısını reddetmiş, bunun yerine "Demokrasi vs. Diktatörlük" eksenini merkeze koymuştur (Solórzano ,2024:201). Bu yüzden 1940'larda Latin Amerika'da "Demokratik Bahar" yaşanmıştır. Öte yandan dönemin demokratik hükümetleri (Guatemala, Küba, Venezuela) demokrasiyi sadece içsel bir mesele olarak değil, "Amerikalar arası" bir dayanışma olarak görmüştür. Diktatörlükleri izole etmek ve demokratik rejimleri korumak için Amerikalar Arası Demokrasi ve Özgürlük Derneği (IAADF) gibi sivil organizasyonlar kurulmuştur (Solórzano ,2024:205). Aslında bu hareket 1950'lerle sınırlı kalan "başarısız" bir girişim değildir. 1940-1960 arasındaki bu mücadele, 70'lerin sonundaki "üçüncü demokratik dalga" hareketine zemin hazırlamıştır. Venezüella'daki AD ve Peru'daki APRA partileri de bu hareketten doğmuştur. Fakat "Üçüncü yol" hem sağ hem de sol uçlardan tepki almıştır. Amerikalar Arası Demokrasi ve Özgürlük Derneği (IAADF) "Stalinist" veya "komünist sızmaya" açık olmakla suçlamıştır. IAADF ve üyeleri bazı çevreler tarafından "ABD uşakları" ve "emperyalizmin kuklaları" olarak nitelendirmiştir. Dönemin ABD hükümetleri ise, Latin Amerika'nın demokrasiye "hazır olmadığını" düşündüğü için diktatörleri açık veya gizli desteklenmiştir (Solórzano ,2024:205). Sonuç olarak Latin Amerika'nın Soğuk Savaş sırasında, sadece iki süper güç arasında bir piyon olmadığı, aksine kendi özgün demokratik kimliğini ve dış politikasını inşa etmeye çalışan güçlü bir aktör grubuna sahip olduğu sık sık vurgulanmıştır (Solórzano ,2024: 205).

Bunun yanı sıra bu dönemde yine bir takım çevreler, Latin Amerika Komünist Partilerinin (Kasım-Aralık) sonbahar 1964'te planlandığı Havana toplantısı için, Kruşçev tarafından Moskova Konferansı öncesinde alınan bir kararla ortak bir cephe oluşturmak amacıyla planlandığı iddia etmiştir. Fakat iddia edilenin aksine, Kruşçev görevden alınmış fakat Havana Kongresi iptal edilmemiştir. Aslında Castro yönetimi bu toplantıyı Moskova'nın dayatmalarına karşı kendi "neo-komünist" çizgisini hâkim kılmak için bir fırsat olarak görmüştür. Ancak, Castro istediği desteği alamayınca kongrenin idaresini Che Guevara'ya devretmiştir. Bu tip toplantılara mesafeli duran Guevara ise konferans ile pek ilgilenmemiştir. Konferans sonunda iki parti dışındaki komünist partilerin temsilcisi olarak Küba seçilmiştir (DBTDA,1651-1397-10172-7). Konferans sonunda yayınlanan *Novosti Bildirgesi*'nde ise Moskova'nın tezleri (Marksizm-Leninizm ve eski deklarasyonlar) kabul edilmiştir. Ancak bu sonuç Castro ve müttefiki olan Çin grubunun mağlubiyeti olarak yorumlanmıştır. Öte yandan bildiri 19 Ocak 1965'te *Pravda* gazetesinde tam metin olarak yayınlanmıştır. Bu bildiri aynı zamanda,1960'ların ortasında Sovyet nüfuzu alanındaki Latin Amerika solunun stratejik önceliklerini ortaya koymaktadır (DBTDA,1651- 1328- 9982 – 51). Bununla beraber Çin

yönetimi ise bu başarısızlığı kabul ederek konferansa dair hiçbir açıklama yapmamıştır. Sonuç olarak, Castro'nun komünist liderliğini ele geçirme ve Moskova'ya karşı bağımsız bir güç olma çabası diplomatik bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır (DBTDA,1651- 1328- 9982 – 51). Kongreyi yakından takip eden NATO Hollanda delegesinin gözlemleri de *Pravda* gazetesinde yayınlanmıştır. Delegeye göre; Fidel Castro'nun konferansa yalnızca bir kez katılması ve ilgisiz oluşu, Küba'nın o dönemki iç ve dış siyasetine mesafe koyduğunu göstermektedir. Küba heyetine Che Guevara'nın liderlik etmesi ve konferans düzenleme fikrinin de muhtemelen Sovyetler Birliği'nden çıkmış olması da Küba üzerindeki dış baskının bir göstergesidir. Fakat kongrenin toplanma amacı, Sovyet bloğunun bölgedeki "kalesi" olarak görülen Küba'yı, ABD ablukasına karşı savunmaktır. Öte yandan kongre sonunda Latin Amerika'da komünizminin homojen olmadığı aksine derin bir iç çatışma yaşadığını sonucuna varan delegeler konferans bildirisinin kasıtlı olarak geç yayınlandığını iddia etmiştir. NATO delegelerine göre bu gecikme, komünist blok için bir "başarısızlık" ve zayıflık işaretidir. Fakat buna rağmen delegelerin Küba'daki sol etkinlik ve toplantıları yakından takip ediyor olmaları devrimci hareketin diğer ülkeler için endişe kaynağı olmaya devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir (DBTDA, 1651-1328-9982-49).

Bu dönemde toplanan diğer bir kongre ise, 29 Temmuz-9 Ağustos 1966'da Havana'da gerçekleştirilen Latin Amerika Öğrenciler Kongresi'dir. Doğu Avrupa, Kuzey Kore, Çin ve Vietnam gibi Komünist bloktan temsilciler "kardeş delege" olarak çağırılmıştır. Şili delegeleri (tıpkı Hristiyan Demokratlar gibi) ve ISC Küba rejiminin kendi ülkesinde öğrencileri sıkı bir baskı altında tutmaya devam etmesi yüzünden toplantıya katılmamıştır. Bununla birlikte Küba'da "Karşı devrimci" öğrencilerin tasfiyesi, zorunlu tarım çalışmalarına katılmayanların okuldan atılması, vaat edilen özgürlüklerin uygulanmaması yüzünden konferansa beklenen katılımın gerçekleşmemiştir (DBTDA,1651- 1397- 10172 -2). Öte yandan ABD Temsilciler Meclisi Dış Münasebetler Komitesi'ne bağlı Amerikalılar Arası Meseleler Tali Komitesi 1960'ların sonuna kadar Güney Amerika'da yürütülen komünist faaliyetleri yakından takip etmeye devam etmiştir. (DBTDA,1651-141-8622-7).

Sonuç

20. yüzyıl Latin Amerika'sı emperyalizm, oligarşi ve yoksulluk kısılcında şekillenmiş bir siyasi laboratuvardır. Latin Amerika'da komünizm ve sosyalizmin ortaya çıkışı yalnızca Sovyet veya Çin etkisine bağlanamaz. Geleneksel tarım toplumunun çöküşü, hızlı kentleşme, işsizlik, kronik ekonomik bağımlılık ve radikal değişim arzusu gibi unsurlar bu iki öğeyi besleyen kaynaklardır. Öte yandan ABD komünizmle mücadele adına Latin Amerika'ya

uyguladığı ‘İyi Komşuluk’ politikasından vazgeçmiştir. ABD Latin Amerika ülkelerinde demokrasiye teşvikten çıkararak askeri diktatörlüklere destek vermeye başlamıştır. ABD’nin "komünizm saplantısı" bölgedeki demokratik kurumları zayıflatırken, sol hareketlere sınıfsal eşitsizlikleri aşmak ve ulusal birliği sağlamak adına ağır bedeller ödetmiştir. Latin Amerika ülkeleri Soğuk Savaş döneminde dış müdahaleler ile içsel devrimci potansiyelin çatıştığı sancılı süreçlerden geçmiştir. Washington; Latin Amerika'daki derin öfkeyle Nixon ‘un 1958’de çıktığı Latin Amerika gezinde yaşanan saldırı ve protestolar ile yüzleşmiştir. Bu gezi, ABD ‘nin Latin Amerika siyaseti için kırmızı alarmdır. Çünkü bölgedeki Amerikan karşıtlığı sadece ideolojik bir kışkırtmadan ibaret değildir. Aynı zamanda giderek derinleşen ekonomik kriz ve halkın karşılanmayan taleplerinin de sonucudur. Başkan Kennedy döneminde hayata geçirilen "İlerleme İçin İttifak" projesi ise bu krizi "yumuşak güç" uygulayarak aşma çabasından öteye geçememiştir. ABD’nin başarısızlığının diğer bir sebebi bölgenin sorunlarını çözmek yerine, her girişimi "komünist tehdit" olarak yaftalamasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan Latin Amerika’da değişimi arzulayan komünistler parti kurmaya başlamıştır. 1930’larda Victor Raul Haya de la Torre liderliğinde kurulan APRA, 1950’ler sonunda sağa kaymıştır. Latin Amerika'nın Avrupa merkezli (Marksizm-Leninizm gibi) kalıplara hapsedilmesi gerektiğini savunmuştur. Bunun yanında Peron ve Vargas gibi popülist liderler, Guillermo Tedeschi gibi hem Katolik hem Markist karakterler ile aynı safta daha özgür bir Latin Amerika için mücadele etmiştir. Ayrıca Alianza Femenina Guatemalteca (AFG), sosyalist kadınların mücadelesini temsil etmektedir. Kadınlar seçme hakkını kullanmaya başlamış ve aktif siyasetin öznesi haline gelmeye başlamıştır. Toplumsal dönüşümün sadece ekonomik değil, aynı zamanda cinsiyet eşitliği ile mümkün olacağını savunan bu hareket sayesinde seçimlere katılım oranı da artmıştır. 1950’de toplanan Havana Konferansı ise, hem "Wall Street emperyalizmini" hem de "Moskova totalitarizmini" reddeden demokratik üçüncü yol arayışı olup, bölgenin özgün bir siyasi kimlik inşa etme çabasının en somut dışavurumudur. Aslında yapılan tüm bu sosyalist faaliyetler daha büyük ve radikal bir oluşumun habercisidir. Latin Amerika ve dünya devrim tarihinde emperyalizme karşı verilen mücadelenin sembolü ise Küba Devrimi’dir. Bu devrimin kitlelere yayılmasında etkin rol oynayan iki farklı karakter aslında devrime farklı bir bakış açısına olmasına rağmen emperyalizme karşı büyük bir mücadele vermiştir. Che Guevara’ya göre; devrim sadece silahlı bir çatışma değildir. Başarılı bir devrim için, egemen sınıfın kriz anları (grev, ekonomik çöküş) kollanmalıdır. Bu süreç bir parti önderliğinde ve siyasi bir programla yürütülmelidir. İnancılı kitleleri de kapsayan büyük anti-emperyalist bir blok oluşturulmalıdır. Fidel Castro ise, Latin Amerika solunun mutlak bir lideri olması gerektiğini ve Moskova’dan bağımsız bir devrimci hat kurulması gerektiğini savunmuştur. Öte yandan ABD Castro’yu

devirememiştir. Fakat devrimin bütün Latin Amerika'ya yayılmasına engellemek için sistematik ekonomik ambargo uygulamıştır. Bu yüzden Küba küresel bir aktörden ziyade bir "ada kalesine" dönüştürmüştür. Sonuç olarak, Latin Amerika'da solunun tam anlamıyla başarıya ulaşamaması, kendi içindeki stratejik kopukluklardan kaynaklansa da soğuk savaş döneminde verilen mücadele, 1970'lerin sonundaki "üçüncü demokratik dalga" için temel oluşturmuştur. Bölgedeki devrimci potansiyel ve emperyalizme karşı direnç, Latin Amerika'nın modern siyasi kimliğini inşa etmiştir.

Referanslar

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY (CIA), Special Memorandum 31-65: Some Thoughts about the Latin American Left, 29 December 1965.

Communism in Latin America, Approved For Release 2008/06/20 CIA-RDP79R00890A000200040020-9, NSC Briefing.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, (DBTDA), Fon Kodu:571- Kutu: 884- Gömlek: 319082 Sıra:44, 54,1345, 8944-24, 54 -12678779-9, 54- 1287-9415-17, 85-1652-1126-1, 54 -1349- 9317 – 10, 1651- 1313- 9621-12, 1651-1484-1007-18, 1651-1397-10172-7, 1651- 1328-9982 – 51, 1651- 1397- 10172 -2, 1651-1328-9982-49, 1651-141-8622-7.

Aguirre L. (2005), Relations Between Latin America and the United States: Balance and Prospects, Politics and Social Movements in an Hegemonic World: Lessons from Africa, Asia and LatinAmerica, pp. 16-22

Aremu , J.O Soetan, S.O (2017, Fidel Castro And The Consolidation Of The Cuban Revolution, 1959-1963, 87 , 60-76

Booth, C. (2024)). Not in Our Backyard: Soviet Incursions into Latin America and U.S. Responses during the Cold War , Military History Chronicles , 1(2) ,67-83

Boström , M . (1989) . Political Waves in Latin America, 1940–1988 Ibero-Amertcana, Nordic Journal of Latin Amertcan Studies , XIX (1) , 3-19

Cordovez, D., & Harrison, S. S. (1995). Out of Afghanistan: The inside story of the Soviet withdrawal. Oxford University Press.

Domínguez, E (2023). The USSR and Latin AmericaA Developing Relationship ,Edited By [Eusebio Mujal-León](#) , Taylor &Francis Group , Newyork.

Finlayson, K. (2008). The 1960s: A Decade of Revolution , Veritas, Journal of Army Special Operations History, PB 31-05-2, 4(2), 15-21

Dunne , Micheal, (2016). Review: Kennedy's Alliance for Progress: countering revolution in Latin America Part II: the historiographical record, International Affairs (Royal Institute of

International Affairs 1944-) Vol. 92, No. 2, The futures of women, peace and security (March 2016), pp. 435-452 (18 pages), Published By: Oxford University Press

Harms, P (2023). *Breaking The Silence: Communist Women, Transnationalism And The Alianza Femenina Guatemalteca ,1947-1954, ,Part ,II: Latin American Communism in the Cold War Frame (1945–1989) 2023* by the Board of Trustees of the University of Illinois ,by the Board of Trustees of the University of Illinois All rights reserved Cataloging data available from the Library of Congress isbn 9780252045226 (hardcover) isbn 9780252087363 (paperback) isbn 9780252054747 (ebook)

Hobswam , Eric J., (2018). *Yaşasın Devrim Latin Amerika Üzerine Yazılar*, (Çev. Saliha Nilüfer), İletişim Yayınları.

Kowalewski , Z.M (2005) , *Latin America Socialist Revolution and Latin American Unity*.

Moreno , N (2016) . *Two Methods For The Latin American Revolution* , CEHuS Centro de Estudios Humanos y Sociales Buenos Aires, 1-30 . (Critical remarks to the works of Ernesto “Che” Guevara “The guerrilla warfare”, “Cuba: exceptional case or vanguard in the struggle against colonialism” and “Guerrilla warfare: a method”) Article published in the magazine *Estrategia* (second era), Buenos Aires, 1964.)

Prados , N Solórzano , O .(2024) “Ni Con Unos Ni Con Otros”: the anti-imperialist and anti-totalitarian movement for democracy in Latin America, 1940–1960, *Journal of Iberian and Latin American Studies*, 30:2, 201-213, DOI: 10.1080/14701847.2024.2374144

Sloan , J. (2009) . *Carnivalizing the Cold War: Mexico, the Mexican Revolution, and the Events of 1968*, *European journal of American studies* 4-1,1-12

Soledad , L . (2015). *The Mexican political fracture and the 1954 coup in Guatemala (The beginnings of the Cold War in Latin America)* , *Culture & History Digital Journal* 4(1), e006 eISSN 2253-797X doi: <http://dx.doi.org/10.3989/chdj.2015.006>

Thomas , C.F.Jr (2019) . *US and the Cold War in Latin America* , *Diplomatic History, International History, Revolutions and Rebellions, Colonialism and Imperialism*, DOI: 10.1093/acrefore/9780199366439.013.64

Yaffé, J (2018) . *Communism and Democracy during the Latin American Cold War: The Case of the Uruguayan Communist Party in the 60’s* , *Revista Brasileira de História. São Paulo*, 38 (79), 1-20.

Yılmaz, Ö. (2023). *Social Movements in Latin America: 26th of July Movement* ,*Bölge Çalışmaları Dergisi* ,2 (2). pp 121 -138

11 Eylül Öncesi ABD Dış Politikasında Terör Algısı: Clinton Dönemi

Necle Diyar

Giriş

11 Eylül 2001 saldırıları, Amerika Birleşik Devletleri dış politikasında terörün konumunu kökten değiştirmiştir. Bu tarihten itibaren terör, ABD'nin güvenlik gündeminde çevresel bir risk olmaktan çıkarak, ulusal güvenlik stratejisinin merkezine yerleşmiştir. Ancak bu dönüşümün ani ve sert karakteri, saldırıların kendisinden ziyade, saldırılardan önceki dönemin nasıl okunduğunu sorgulamayı gerekli kılmaktadır. 1990'lı yıllar boyunca El-Kaide, Usame bin Ladin ve diğer ulusötesi terör ağları ABD güvenlik bürokrasisi tarafından bilinmekte, izlenmekte ve raporlanmaktaydı (Clarke 2004, 63–70). Ancak sorun, terörün varlığının fark edilmemesi değil, bu tehdidin hangi kategoride ve hangi öncelik düzeyinde ele alındığıydı. Clinton dönemi ABD dış politikasında terör, tamamen ihmal edilen bir olgu olmaktan ziyade, stratejik sistemin dışında konumlandırılmış, daha çok hukuki araçlarla yönetilmesi gereken sınırlı bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilmiştir (Pillar 2001, 11–18). Bu yaklaşım, 11 Eylül sonrasında yaşanan sert dönüşümün neden daha önce gerçekleşmediğini anlamak açısından önemlidir.

Bu çalışma, Clinton dönemi ABD dış politikasında terörün neden merkezî bir tehdit olarak algılanmadığını incelemektedir. Temel sav, bu durumun bir hatadan ya da bilgisizlikten ziyade, Soğuk Savaş sonrası güvenlik algısı, tehdit önceliklendirme mantığı ve kurumsal yapılanmanın ürettiği yapısal sınırlılıkların bir sonucu olduğudur.

Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Paradigması ve Öncelikler

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ABD dış politikası açısından yalnızca jeopolitik bir dönüşüm değil, aynı zamanda tehdit algısının temel referans noktalarının kaybolması anlamına gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, yaklaşık yarım yüzyıl boyunca Amerikan güvenlik düşüncesini şekillendiren varoluşsal tehdit ortadan kalkmış; bunun yerine daha parçalı, belirsiz ve zamana yayılmış risklerin hâkim olduğu bir güvenlik ortamı ortaya çıkmıştır (Art 1991, 12–20). Bu durum, Washington'da güvenliğin artık sürekli bir hayatta kalma meselesi olarak değil, yönetilebilir riskler bütünü olarak algılanmasına yol açmıştır.

Bu yeni güvenlik ortamında ABD dış politikasının öncelikleri, uluslararası sistemin genel istikrarını korumaya yönelik olan; Avrupa güvenlik mimarisinin güçlendirilmesi, küresel serbest ticaret rejimlerinin yaygınlaştırılması, Çin'in uluslararası sisteme entegrasyonu

ve Rusya'nın dağılma sonrası istikrarsızlığının sınırlandırılması gibi başlıklara yönelmiş, bu olaylar Clinton dönemi dış politika gündeminde belirleyici yer tutmuştur (Walt 1991, 217–221). Bu başlıklar, ABD açısından hem uzun vadeli sonuçlar doğurabilecek nitelikteydi hem de mevcut diplomatik, ekonomik ve kurumsal araçlarla yönetilebilir görünmekteydi.

Terör ise bu tür bir dış politika gündeminde farklı bir konumda değerlendirilmiştir. Belirli bir coğrafyaya, düzenli orduya ya da net bir siyasi merkeze sahip olmayan terör örgütleri, ABD'nin Soğuk Savaş'tan beri alışık olduğu tehdit tanımlarına uymamaktaydı. Bu uyumsuzluk, terörü daha acil bir tehdit hâline getirmekten ziyade, stratejik planlamanın dışına itmiştir. Nitekim terör, uluslararası sistemin genel dengesini bozabilecek yapısal bir risk olarak değil, daha çok bölgesel etkiler yaratan ve mevcut kurumlar aracılığıyla yönetilebilecek bir güvenlik sorunu olarak algılanmıştır (Buzan, Wæver ve de Wilde 1998, 23–26).

Bu algı, terörle mücadelenin kapsamını doğrudan etkilemiştir. Clinton yönetimi açısından terör, askerî doktrinleri yeniden şekillendirmeyi ya da geniş çaplı güç kullanımını gerektiren bir tehdit olarak değil; istihbarat takibi, hukuki süreçler ve sınırlı operasyonlarla kontrol altına alınabilecek bir olgu olarak değerlendirilmiştir (Hoffman 1998, 15–22). Bu yaklaşım, terörün tamamen göz ardı edildiği anlamına gelmemektedir fakat dış politikanın merkezî öncelikleri arasında da yer almadığını açıkça ortaya koymaktadır.

1990'lı yıllar boyunca terör, askerî ya da stratejik bir tehditten ziyade, suç işleyen bireyler ve örgütler üzerinden tanımlanmış olduğu için mücadelenin temel aktörleri ordu değil, istihbarat servisleri ve kolluk kuvvetleri olmuştur. Bu yaklaşım, ABD'nin hukukun üstünlüğüne dayalı siyasal geleneğiyle uyumlu olduğu gibi, aynı zamanda kamuoyu açısından da düşük maliyetli bir çözüm yolu sunmuştur (Pillar 2011, 45-47).

Ancak bu hukuki çerçeve, terörün doğasına ilişkin daha derin bir dönüşümün gözden kaçırılmasına neden olmuştur. Terör örgütleri, özellikle El-Kaide örneğinde görüldüğü üzere, yalnızca şiddet eylemleri gerçekleştiren kriminal yapılar değil; aynı zamanda uzun vadeli siyasal hedefler belirleyen, küresel ölçekte ağlar kuran ve uluslararası sistemin zayıf noktalarını bilinçli biçimde kullanan aktörler hâline gelmekteydi (Gunaratna 2002, 45–62). Buna rağmen Clinton yönetimi, terörü büyük ölçüde “yönetilebilir” bir tehdit olarak görmeye devam etmiş; hukuki mekanizmaların bu tehdidi kontrol altında tutabileceği varsayımını devam ettirmiştir.

Terör Algısında Kırılma Noktaları: 1993 ve 1998 Saldırıları

Clinton döneminde terör algısının sınırlarını görünür kılan en somut örnekler 1993 Dünya Ticaret Merkezi saldırısı ile 1998 yılında Kenya ve Tanzanya'daki ABD büyükelçiliklerine yönelik saldırılardır. Bu olaylar, geriye dönük olarak bakıldığında El-Kaide'nin küresel operasyon kapasitesini açıkça ortaya koyan kritik dönemeçler olarak değerlendirilse de, bu saldırılar, Clinton döneminin ABD dış politikasında terörü küresel ve çok ölçekli bir olgu olarak tanımlamamıştır. 1993 Dünya Ticaret Merkezi saldırısı, 26 Şubat 1993 tarihinde, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin Kuzey Kulesi'nin yeraltı otoparkına yaklaşık 600 kilogramlık üre nitrat ve hidrojen gazı silindirlerinden oluşan devasa bir kamyon bombası yerleştirilmiştir. Öğle saatlerinde gerçekleşen patlama sonucunda kulelerin altında yaklaşık 30 metre çapında ve birkaç kat derinliğinde devasa bir krater oluşmuş, saldırıda 6 kişi hayatını kaybederken binden fazla kişi yaralanmıştır.

Saldırıyı planlayan Remzi Yusuf ve ekibinin asıl hedefi, patlamanın şiddetiyle Kuzey Kulesi'ni Güney Kulesi'nin üzerine devirerek on binlerce insanı öldürmek ve Amerikan finansal sisteminin sembolünü tamamen yok etmektir. Her ne kadar kuleler o gün yıkılmamış olsa da, bu eylem radikal İslamcı terörün ABD ana karasını hedef alan ilk sofistike ve büyük ölçekli denemesi olarak kayıtlara geçmiştir.

Bu saldırı Washington tarafından ciddi bir güvenlik olayı olarak değerlendirilmiş olsa da, temel olarak adli bir vaka çerçevesinde ele alınmıştır. Saldırının failleri yakalanmış, yargılanmış ve cezalandırılmış; olay, hukukun işleyişi içinde çözülebilen bir terör eylemi olarak yorumlanmıştır (Hoffman 1998, 129–135). 1998 elçilik saldırıları sırasında, El-Kaide'nin eş zamanlı ve yüksek profilli saldırılar gerçekleştirme kapasitesini göstermesine rağmen, Clinton yönetimi bu saldırıları ABD dış politikasının genel yönelimini değiştirecek bir eşik olarak değerlendirmemiştir. Saldırlara verilen yanıt, Afganistan ve Sudan'daki sınırlı hava operasyonlarıyla sınırlı kalmış; bu operasyonlar, daha çok caydırıcı bir mesaj verme amacı taşımıştır (Clarke 2004, 201–210).

Askeri Mesafenin Kaynağı: Somali Travması

Clinton yönetiminin terörle mücadelede bu olaylar üzerinden askerî seçeneklere mesafeli yaklaşımını anlamak için, 1993 Somali müdahalesinin yarattığı siyasi ve kurumsal etkiyi dikkate almak gerekmektedir. İnsani yardım konvoylarını korumak amacıyla başlatılan “Umut Operasyonu”, yerel aşiret lideri Muhammed Farah Aidid'in yakalanması hedefine

yönelince beklenmedik bir şehir çatışmasına dönüşmüştür. Operasyon sırasında iki Amerikan MH-60 Black Hawk helikopterinin düşürülmesi ve mahsur kalan askerleri kurtarmak için girilen çatışmalarda 18 Amerikan askerinin hayatını kaybetmesi, Washington'da şok etkisi yaratmıştır. Hayatını kaybeden Amerikan askerlerinin naaşlarının Mogadişu sokaklarında yerel halk tarafından sürüklenerek teşhir edildiği görüntülerin televizyonlarda yayınlanması, operasyonun kısa sürede doğrudan çatışmaya dönüşmesi, yönetim açısından derin bir travma yaratıp, belirsiz hedeflere sahip askerî müdahalelerin siyasi maliyetlerini açık biçimde ortaya koymuştur (Clarke 2004, 71–78). Somali deneyimi, Clinton yönetimi için yalnızca bir başarısızlık değil, askerî güç kullanımına dair stratejik bir uyarı işlevi görmüştür. Terörle mücadelede geniş çaplı kara operasyonlarının, elde edilecek kazanımlardan çok, yaratabileceği siyasi ve toplumsal maliyetler üzerinden değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu nedenle Clinton dönemi boyunca terörle mücadele politikaları, kapsamlı askerî angajmanlardan bilinçli biçimde kaçınan, daha sınırlı ve tepkisel bir çizgide ilerlemiştir (Dueck 2006, 118–125). Ayrıca Somali travmasından dolayı Clinton döneminin bu askeri tutumu, El-Kaide tarafından bir zayıflık işareti olarak okunup, örgütün operasyonel bir alan kazanmasına ve küresel ağını genişletmesine zemin hazırladığı da savunulur. (Byman 2019, 112)

Kurumsal Engeller ve İstihbarat Yapılanması

Clinton dönemi terör algısının sınırlı kalmasının bir diğer önemli nedeni, ABD'nin güvenlik mimarisinin yapısal özellikleridir. Soğuk Savaş mantığıyla şekillenen bu yapı, tehditleri net biçimde iç ve dış olarak ayıran bir kurumsal bölünmeye dayanmaktaydı (Riedel 2011, 98-102) Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) dış kaynaklı tehditlere odaklanırken, Federal Soruşturma Bürosu (FBI) iç güvenlik ve adli soruşturmalarla sınırlandırılmıştır (McChrystal 2015, 124-130). Bu ayrım, terörün ulusötesi niteliği karşısında ciddi bir uyumsuzluk yaratmıştır (Zegart 1999, 210–230). Bu kurumsal bölünme, bilgi paylaşımını ve ortak tehdit değerlendirmesini zorlaştırmış; terörle mücadelede bütüncül bir strateji geliştirilmesini engellemiştir. Ayrıca, 11 Eylül sonrası hazırlanan resmi raporlar, bu dönemdeki iki kurum arasındaki bölünmeyi en temel yapısal zayıflıklardan biri olarak nitelendirmiştir (National Commission on Terrorist Attacks 2004) Kurumlar arasındaki iletişim kopuklukları, yapısal zayıflıklar nedeniyle Clinton döneminde terör, birçok kurumun sorumluluk alanına giriyor gibi görünse de fiilen hiçbir kurum tarafından öncelik hâline gelmemiştir. Bu durum, terörün neden dış politikanın merkezine taşınmadığını açıklayan önemli bir yapısal faktördür (Zegart 2005, 84–96).

Sonuç

Clinton dönemi ABD dış politikasında terörün ikincil bir konumda kalması, tek bir hata ya da ihmalle açıklanamaz. Bu durum, Soğuk Savaş sonrası güvenlik algısı, hukuki önceliklendirme, askerî güç kullanımına yönelik çekingenlik ve kurumsal yapılanmanın ürettiği sınırların bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Terör biliniyor, izleniyor ve zaman zaman karşılık görüyordu; ancak dış politikanın yönünü belirleyecek ölçüde tehditkâr bir olgu olarak algılanmıyordu (Pillar 2001, 101–109).

11 Eylül 2001 saldırıları, bu algının dramatik biçimde çökmesine yol açmıştır. Bu nedenle 11 Eylül, yeni bir tehdidin keşfi değil; Clinton dönemi ve öncesinden beri devam eden terörü adli bir vaka olarak görme eğiliminin ve “Somali sendromu” nedeniyle ortaya çıkan askeri çekingenliğin stratejik bir maliyetidir. Uzun süre boyunca yanlış kategorize edilmiş terör tehdidi, ancak bu büyük yıkımın ardından ABD ulusal güvenlik stratejisinin en öncelikli unsuru haline gelebilmiştir. 1990’lardaki bu stratejik boşluk, El-Kaide gibi yapıların küresel bir ağ kurmasına zemin hazırlamış ve 11 Eylül ile uluslararası sistemin tüm dinamiklerini kökten değiştirmiştir.

Referanslar

Art, R. J. (1991). A defensible defense: America's grand strategy after the Cold War. *International Security*, 15(4), 5–53.

Bergen, P. L. (2001). *Holy War, Inc.: Inside the Secret World of Osama bin Laden*. Free Press.

Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.

Byman, D. (2019). *Road warriors: Foreign fighters in the armies of jihad*. Oxford University Press.

Clarke, R. A. (2004). *Against all enemies: Inside America's war on terror*. Free Press.

Cronin, A. K. (2002). Behind the curve: Globalization and international terrorism. *International Security*, 27(3), 30–58.

Dueck, C. (2006). *Reluctant crusaders: Power, culture, and change in American grand strategy*.

Princeton University Press.

Gunaratna, R. (2002). *Inside Al Qaeda: Global network of terror*. Columbia University Press.

Hoffman, B. (1998). *Inside terrorism*. Columbia University Press.

McChrystal, S. (2015) *Team of teams: New rules of engagement for a complex world*. Portfolio

National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. (2004). *The 9/11 Commission report*. W. W. Norton & Company.

Pillar, P. R. (2001). *Terrorism and U.S. foreign policy*. Brookings Institution Press.

Pillar, P. R. (2011). *Intelligence and U.S. foreign policy: Iraq, 9/11, and misguided reform*. Columbia University Press.

Riedel, B. (2011). *The search for Al Qaeda: Its leadership, ideology, and future*. Brookings Institution Press.

Walt, S. M. (1991). The renaissance of security studies. *International Studies Quarterly*, 35(2), 211–239.

Zegart, A. B. (1999). *Flawed by design: The evolution of the CIA, JCS, and NSC*. Stanford University Press.

Zegart, A. B. (2005). September 11 and the adaptation failure of U.S. intelligence agencies. *International Security*, 29(4), 78–111.

Sudan: İstikrarsızlığın Pençesinde İnsani Kriz

Suna Abuzaroğlu

Giriş

Tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Sudan, 1956'da bağımsızlığını kazanmasının ardından liberal demokrasiyi sürdürememiş ve kısa sürede otoriter rejimlerin pençesine düşmüştür. Bu durum, ülkede döngüsel iç çatışmaların yaşanmasına yol açmış ve Sudan'ı 21. yüzyılda dünyanın en büyük insani krizlerinin yaşandığı yerlerden biri haline getirmiştir.

Bu çalışmada, Sudan'ın 1956'daki bağımsızlığından günümüze kadar geçen süreçteki siyasi süreci ele alınmış, ülkedeki durumun çeşitli iç savaşlar ve yönetim krizleriyle nasıl şekillendiği incelenmiş ve bu süreçlerin günümüzdeki insani krize nasıl zemin hazırladığı gösterilmesi hedeflenmiştir.

Tarihsel Arka Plan

1899'dan 1955'e kadar Doğu Sudan'ı yöneten ortak İngiliz ve Mısır hükümeti olan İngiliz-Mısır Kondominyumu'ndan sonra 1 Ocak 1956'da bağımsız Sudan Cumhuriyeti kurulmuştur (Britannica Editors, 2018). Bağımsızlığını yeni kazanan Sudan'da liberal demokrasinin varlığı kısa ömürlü olmuştur. Liberalizm, Batı'dan ithal edilmiş, İngiliz eğitimi yoluyla yayılmış ancak sadece Sudanlı aydınlar tarafından benimsenmiştir çünkü gelenek ve görenekler Sudanlıların yaşamındaki en güçlü olguydu (Collins, 2018).

Başlangıçta parlamenter hükümet, milliyetçiliğin ve bağımsızlığın sembolü olarak büyük saygı görmüştü. Ancak, parlamento yine de yüzeysel bir araç olmaktan öteye gidememişti. Siyasi partiler ise belirgin hedeflere sahip iyi örgütlenmiş gruplar değil, kişisel çıkarları takip eden ve motivasyonunu çeşitli dini gruplara bağlılıklarından alan güçlü olmayan ittifaklardı (Collins, 2018). Nitekim bu durum Sudan parlamentosunun yozlaşmasına ve yalnızca iktidara hizmet eden politikacılarla dolu olan bir alana dönüşmesiyle sonuçlanmıştı. Liberal demokrasiyi tam olarak benimseyemeyen Sudan'da yollar yine otoriterliğe doğru yönelmişti.

İç Savaşlar ve Güney Sudan'ın Ayrılması

1955-1972 yılları arasında yaşanan Birinci Sudan İç Savaşı, aslında Sudan'ın kuzey ve güney bölgeleri arasında uzun süren bir çatışmaydı ve tahminen 500.000 ila 1 milyon ölümler ve yüzbinlerce Sudanlının yerinden edilmesiyle sonuçlanmıştı (Welliver, 2023). Savaş, ağırlıklı

olarak Müslüman ve Arapça konuşan kuzey ile çeşitli, çok etnikli ve büyük ölçüde Hristiyan olan güney arasındaki derin etnik, dini ve kültürel bölünmelerden kaynaklanmıştır. İngiliz sömürge politikası başlangıçta güney halklarının ayrı kimliğini korumayı amaçladı, ancak bunun sonucunda bölgeler arasındaki eşitsizlikleri ve güvensizliği daha da artırmıştır. Sudan'ın 1956'daki bağımsızlığının ardından, güneyin özerklik talepleri, kuzeyin hakimiyetindeki hükümet tarafından büyük ölçüde göz ardı edilmiş ve bu da gerilimlerin artmasına yol açmıştır.

Siviller üzerinde ağır yaralar açan Birinci Sudan İç Savaşı, 1972'de hükümet ile Güney Sudan Kurtuluş Hareketi (SSLM) arasında müzakere edilen Addis Ababa Anlaşması ile sona ermiştir. SSLM heyeti başlangıçta, tüm ülkenin Kuzey ve Güney olmak üzere iki bölgeye ayrılmasını ve her iki bölgenin de katıldığı tek bir federal hükümet kurulmasını önermiştir. Müzakereler sonucunda Sudan iki bölgeye ayrılmamış ancak Güney Sudan'a özerklik verilmiştir (Johnson, 2016). Addis Ababa Anlaşması, Sudan Cumhuriyeti'nin o zamanki Cumhurbaşkanı Numeyri'nin 5 Haziran 1983'te Güney Sudan'ı tek taraflı olarak üç bölgeye (Bahr el Ghazal, Yukarı Nil ve Ekvator) ayırması ve anlaşmanın hükümlerine aykırı olarak Güney Sudan'da da şeriat yasalarını dayatmasıyla yürürlükten kaldırılmıştır (HSGO, t.y.). Nitekim, Güney'deki Hristiyanlar buna karşı çıkmış ve 2005 yılına kadar sürecek olan ve tahminen iki milyon insan hayatını kaybettiği ve kıtlık ile vahşet olaylarının yaşandığı İkinci Sudan İç Savaşı başlamıştır (CFR, 2025).

Güney Sudanlılar, Hartum'daki merkezi hükümete karşı savaşmak üzere John Garang liderliğinde Güney Halk Kurtuluş Ordusu'nu (SPLA) kurmuş ve çatışmalar süresince gerçekleşen 1985 darbesiyle Numeyri devrilmiştir (Momodu, 2018). Yeni askeri hükümet 1986'da seçimler düzenleyerek Sadık el-Mehdi'yi başbakan olarak yeniden seçse de, sonraki üç yıl siyasi istikrarsızlık, kararsız liderlik, kısa ömürlü koalisyonlara yol açan parti manipülasyonları ve SPLA ile barışçıl bir çözüm bulma girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasıyla geçmiştir. Bu kararsızlık yılları, 30 Haziran 1989'da Korgeneral Ömer Hasan Ahmed el-Beşir liderliğindeki Ulusal Kurtuluş Devrimci Komuta Konseyi'nin iktidarı ele geçirmesiyle sona ermiş (Collins, 2018) ve 30 yıl sürecek olan Ömer el-Beşir dönemi başlamıştır.

Ömer el-Beşir, 2003 yılında isyancıların hükümet ayrımcılığı iddiasıyla silahlanmasıyla başlayan ve yüzbinlerce insanın öldürüldüğü Darfur çatışması sırasında Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC) tarafından savaş suçlarıyla suçlanmıştır (BBC News, 2019). 2005'te el-Beşir, bu iç savaşı sonlandırmak için Güney Sudanlılarla kapsamlı bir barış anlaşması imzaladı ve bu anlaşmanın imzalanmasından 6 yıl sonra yapılacak olan referandumla Güney Sudan

bağımsızlığını ilan edebilecekti. 2011'deki bu seçimde neredeyse %99'a yakın evet oyu çıktı (UN, 2011) ve Güney Sudan bağımsızlığını ilan etti. Bu bölünme Kuzey için önemli ekonomik sonuçlar doğurdu, çünkü petrol kaynaklarının %75'i Güney Sudan'da kalmıştı.

2019 Devrimi ve Hartum Katliamı

El-Beşir hükümeti petrol gelirlerindeki düşüşe yanıt olarak kemer sıkma politikası uyguladı ve temel gıda ürünlerinin fiyatları yükselmeye başladı. Ekonomi yıllar içinde daha da kötüleşmeye devam etti ve Kasım 2018'de enflasyon %70'lere kadar yükseldi. Aralık 2018'de, giderek kötüleşen ekonomiyi protesto etmek için halk sokaklara döküldü ve ülke geneline yayılan rejim karşıtı bir isyana dönüştü. Bu protestolar sonucunda el-Beşir, Nisan 2019'da devrildi. Darbenin başındaki isimler ise Sudan Silahlı Kuvvetleri (SSK) komutanı General Abdülfettah el-Burhan ve Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK) komutanı Muhammed Hamdan Dagalo idi. El-Beşir tarafından Güney Sudan isyanlarını bastırmak ve Darfur Savaşı'nda savaşmak için finanse edilen Arap çoğunluklu paramiliter bir grup olan HDK, Darfur bölgesinde kitlesel yerinden etme, cinsel şiddet ve insan kaçırma da dahil olmak üzere acımasız saldırıları ve suçları işlemiştir (CFR, 2025).

El-Beşir'in yerine geçen Geçici Askeri Hükümet, halkın tamamen sivil geçiş hükümeti taleplerini göz ardı etti. Sudanlılar bu sefer de askeri yönetimi protesto etmeye başladı. Ancak askeri yönetimin, özellikle de Hızlı Destek Kuvvetleri'nin bu protestolara yanıtı çok acımasızca oldu. 11 Haziran 2019'da yüzlerce sivil öldürüldü ve tecavüze uğradı (Jamal, 2021) ve bu olay Sudan'ın istikrarsız siyasi döngüsüne Hartum Katliamı olarak eklendi.

Etiyopya ve Afrika Birliği'nin öncülüğünde devam eden arabuluculuk çabalarıyla, ordu ve halk arasında müzakereler başladı ve Ağustos 2019'da imzalanan anlaşma ile askeri ve sivil temsilcilerden oluşan bir geçiş Egemenlik Konseyi iktidara geldi. Geçiş konseyindeki askeri kanadın lideri el-Burhan cumhurbaşkanı olarak, sivil grupların ittifakı tarafından seçilen Abdullah Hamduk ise başbakan olarak atandı (Collins, 2018). Hamduk'un öncelikleri ekonomik krizi çözmek, kamu borç yükünü ele almak ve uzun süredir iç savaşlarla parçalanmış bir ülkede barışı sağlamaktı. Nitekim, Sudan'ın IMF borçlarının yeniden yapılandırılmasına ve Sudan'nın uluslararası izolasyonunu sona erdirmeye yönelik çabaları karşılıklarını bulmuştu (Al Jazeera, 2022). Ancak ülke ekonomisi hala krizdeydi ve birden fazla darbe girişimi yaşandı. Ekim 2021'de ordu el-Burhan'ın desteğiyle darbe girişiminde bulundu ve Hamduk ve diğer kabine bakanları tutuklandı. Kasım 2021'de ise Hamduk ve el-Burhan bir anlaşma imzaladı ve

Hamduk yeniden başbakan olarak atandı. Ancak krizlerin ardı arkası kesilmedi ve Ocak 2022’de Hamduk istifa etti (Collins, 2018).

İki Generalin Çatışması ve 3. İç Savaş

General el-Burhan, 2021’deki darbeden sonra el-Beşir rejimi zamanındaki üyeleri eski konumlarına getirmeye başladı. Tam bu noktada Dagalo ve el-Burhan ayrımı başlamıştı çünkü Dagalo, el-Beşir yandaşlarının ondan hiç hazzetmediğini biliyordu. Ayrıca Sudan siyaseti her zaman büyük ölçüde Hartum ve Nil Nehri çevresindeki etnik gruplardan oluşan bir elit tarafından yönetilmiştir. Dagalo, Darfur’dan olduğu için Sudan elitleri onu ve askerlerini sık sık cahil ve devleti yönetmeye uygun olmayan kişiler olarak nitelendiriyordu (Copnall, 2023).

Sudan ordusu ve HDK arasındaki gerilim, sivil bir hükümet kurma süresi yaklaşırken daha da arttı çünkü HDK’nın düzenli orduya entegre edilmesi konusu gündeme gelmişti. Kaçınılmaz olarak el-Burhan ve Dagalo’nun arasında çatışmalar başladı. Diğer bir ifadeyle, daha önce birlikte çalışan bu iki general, üstünlük mücadeleleriyle Sudan’ı parçalamaya başladı. Şimdilerde Hartum, Port Sudan’ı içeren Sudan’ın doğusu ve kuzeyi Sudan Silahlı Kuvvetleri’nin; Darfur bölgesi ise HDK’nın kontrolü altındadır (EUAA, 2025).

İnsani Kriz ve BM Verileri

2023’ten bu yana devam eden HDK kuşatmasının ardından Kuzey Darfur’daki El Fasher şehri tamamen HDK kontrolüne geçmiş ve sonrasında şehirde geniş çaplı katliamlar rapor edilmiştir. Tahminlere göre en az 30.000 sivil hayatını kaybetmiştir (Operation Broken Silence, 2026).

Çatışmanın insani boyutu son derece ağırdır. Operational Data Portal’ın 2 Şubat 2026 tarihli verilerine göre 11.751.720 Sudanlı zorla yerinden edilmiştir. Mevcut sınırlı verilere dayanan tahminler, şiddet, açlık ve hastalık nedeniyle 250.000’den fazla insanın yaşamını yitirmiş olabileceğini göstermektedir; ancak bu rakamın eksik hesaplanmış olabileceği belirtilmektedir. Ülkede 24,6 milyon kişi insani yardıma ihtiyaç duymakta, yaklaşık 5 milyon kişi acil durum veya kıtlık koşullarında yaşamaktadır ve 20 milyon kişi sağlık hizmetlerine erişim arayışındadır. 9,3 milyondan fazla insan ülke içinde yerinden edilmiş, milyonlarcası ise komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Sağlık altyapısı büyük ölçüde çökmüş olup hastanelerin %65’inden fazlası kapalı ya da yıkılmış durumdadır; faaliyette olan kurumlar ise personel, tıbbi malzeme, temiz su ve elektrik eksikliği nedeniyle kapanma riski altındadır. Buna paralel olarak bulaşıcı hastalık salgınları hızla yayılmaktadır. Eğitim sistemi de ağır darbe almış,

okulların %55'inin kapanması yaklaşık 13 milyon çocuğun eğitim hakkından mahrum kalmasına yol açmıştır (Operation Broken Silence, 2026).

Sudan'daki çatışmalar, kadınlar ve kız çocukları üzerinde orantısız ve yıkıcı etkiler yaratmıştır. BM Kadın Birimi Doğu ve Güney Afrika Bölge Direktörü Anna Mutavati'nin Cenevre'de yaptığı açıklamaya göre, çatışmanın merkezinde yer alan El Fasher'den kendisiyle iletişime geçen kadınlar açlık, zorla yerinden edilme, tecavüz ve bombardımana maruz kaldıklarını bildirmektedir. Ayrıca, kentteki son doğum hastanelerinin yağmalanıp tahrip edilmesi nedeniyle bazı hamile kadınların sokaklarda doğum yapmak zorunda kaldığına da değinmiştir (UN, 2025).

BAE'nin Rolü

Kızıldeniz'den Sahel bölgesine uzanan coğrafyada Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Afrika'daki etkisini sessiz fakat sürekli bir şekilde artırmıştır. Başlangıçta limanlar, lojistik ve emtia ticareti gibi ticari ilişkilerle sınırlı olan bu etkileşim, zamanla stratejik bir boyut kazanmıştır. Sudan özelinde ise BAE'nin rolü oldukça tartışmalıdır; ülke, paramiliter Hızlı Destek Kuvvetleri'ne (HDK) destek sağlamakla suçlanmaktadır. 2023'te Sudan ordusu ile HDK arasında çatışmaların başlamasının ardından hem Sudan hükümeti hem de uluslararası gözlemciler BAE'nin HDK'ya verdiği desteğe dikkat çekmiş, ancak BAE iddiaları reddetmiştir. BAE, dünyanın en büyük altın piyasasına sahip olan ülkelerden birisi olup, Sudan'ın çok büyük altın rezervleri vardır ve bunların büyük çoğunluğu HDK kontrolündedir ve iddialara göre HDK bu altınları Dubai'ye göndermektedir. Bu durum hem HDK'nın hem de Dubai'nin ekonomik çıkarlarını güvence altına almaktadır (RFI, 2026).

Sonuç

1956'daki bağımsızlığından bu yana istikrarsızlık içinde mücadele eden Sudan, rakip generallerin arasındaki güç mücadelesi yüzünden 2021'den bu yana büyük bir insani krizin içerisinde. Aslına bakıldığında, bu silahlı çatışma, rakip generaller arasındaki bir üstünlük mücadelesinden çok, Sudan halkına karşı bir savaştır. HDK, etnik Afrikalı azınlıkları yok etmeyi hedeflemekteyken ve Sudan Silahlı Kuvvetleri ise, ülkenin büyük bir bölümüne yardım erişimini engellemektedir. Savaşın boyutu, altın ve diğer kaynaklar üzerinden uluslararası aktörlerin müdahaleleriyle daha da karmaşık hale gelmektedir. Tek gerçek ise bu silahlı çatışmaların arasında sıkışıp kalan Sudan halkının en çok acı çeken taraf olmaya devam etmesidir.

Referanslar

Britannica Editors (2018, Nisan 17). *Anglo-Egyptian Condominium*. Encyclopedia Britannica.

Collins, R. O. (2018, Nisan 17). *History of Sudan*. Encyclopedia Britannica.

Welliver, T. K. (2023). *First Sudanese civil war erupts*. EBSCO Research Starters.

Johnson, D. H. (2016). The Addis Ababa Agreement and the regional governments, 1972–83. In *The root causes of Sudan's civil wars: Old wars and new wars* (Expanded 3rd ed., pp. 39–58). Boydell & Brewer.

South Sudan peace agreements. (t.y.). *African Security Network: The Hybrid Security Governance Observatory*.

Momodu, S. (2018, December 23). *Second Sudanese civil war (1983-2005)*. BlackPast.

Civil war in Sudan. (2025). *Council on Foreign Relations: Global Conflict Tracker*.

Omar al-Bashir ousted: How Sudan got here. (2019). *BBC News*.

Sudanese peace agreement signed. (2005). *Al Jazeera*.

United Nations. (2011). *Sudan / election results*. UN Audiovisual Library.

Jamal, A. (2021). *The Khartoum massacre: When the Sudanese revolution lost its innocence*. *Progressive International*.

Profile: Abdalla Hamdok, Sudan's outgoing civilian leader. (2022). *Al Jazeera*.

Copnall, J. (2023). *Sudan crisis: Burhan and Hemedti – the two generals at the heart of the conflict*. *BBC News*.

European Union Agency for Asylum. (2025). *Sudan: Security situation — Territorial control*.

Operation Broken Silence. (2026). *Sudan crisis guide: What you need to know*.

UNHCR. (t.y.). *Sudan situation*. Operational Data Portal.

United Nations. (2025, November 14). *Sudan war: Women endure starvation, rape and bombs fleeing El Fasher*. *UN News*.

Radio France Internationale. (2026, February 20). *Gold, power and influence – how the UAE is shaping Sudan's war*.